

Voorwoord

Voor u ligt het programmaboek van de tweede periode van het studiejaar 2010-2011 van de eerste drie jaren van de initiële dagopleiding van de Instituto Pedagogico Arubano (IPA), opleiding voor leerkrachten met de specialisatie 4-8 en 6-12. Het programma van het vierde leerjaar is in de afstudeergids opgenomen.

Aan het begin van elke periode ontvangt u het programmaboek van die periode.

Naast dit programmaboek is er een algemene informatiegids over de opleiding en het programma. Voor de praktische vorming zijn praktijkgidsen samengesteld die de organisatie, inhoud en opdrachten van de stage bevatten. Gidsen zijn in eerste instantie bestemd voor studenten en docenten aan het IPA. De inhoud is echter evenzeer bestemd voor stagementoren en anderen die op de een of andere wijze betrokken zijn bij de opleiding.

Het programmaboek geeft de beschrijvingen weer voor iedere module die door de verschillende vormingsgebieden verzorgd worden. Deze beschrijvingen geven een beeld weer van de doelstellingen, de inhoud, werkwijze en de wijze van evaluatie van de module. Zowel docenten als studenten dienen zich te houden aan de eisen van de modulebeschrijvingen. In het geval door onvoorziene redenen afgeweken moet worden dient dit in onderling overleg te geschieden met de goedkeuring van de adjunct directeur Initiële Opleidingen

Wij wensen u een prettig, gevarieerd en succesvol periode toe!

Drs Marilyn Richardson
Coördinator Bureau Onderwijs Services

November 2010

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Programmaboek blok 2 leerjaar 1	3
Programmaboek blok 2 leerjaar 2	45
Programmaboek blok 2 leerjaar 3	102

Studiejaar 1 - blok 2

Vak	Module naam	docent	Pag
Psychologie	Het kind in ontwikkeling	DG	4
Pedagogiek	De leerkracht als pedagoog	JF	8
Nederlands	Taalvaardigheid schrijven 2	CG	13
Papiamentu	Profundisacion di propio dominio di Papiamentu	GG	18
Logopedie	Stemvorming	GBG	21
Beeldende Vorming	Imagen y forma	FL	24
Muziek	Muziek	PR/KG	28
Dansante Vorming	Mi mesun expresividad atraves di baile	WKJ	31
Wiskunde	Schattend rekenen	BB	34
Naturalesa y tecnologia	Planten en dieren rond het Spaans Lagoen	MiW	37
Movecion y Salud	vervolg Het Bewegingsonderwijs	PS/MaW	42

Psychologie

Module	: Het kind in ontwikkeling	
Periode	: oriëntatie fase blok I.2	
Specialisatie	: n.v.t.	
Docent	: Diana Goedhoop	
Studiebelasting	: 1 studiepunt = 40 studielastuur = 1½ ECTS	
Urenverantwoording	: Aantal begeleidingsuren 7 @ 1 ½	10½ u
	Vorbereiding literatuur:	13 u
	Vorbereiding opdrachten:	16½ u

Inleiding:

De module '*Het kind in ontwikkeling*' is een geïntegreerde module waarin de disciplines psychologie, onderwijskunde en pedagogiek een aandeel hebben.

Het aandeel van de psychologie richt zich vooral op het algemene ontwikkelingsverloop. Er wordt stil gestaan bij de ontwikkeling van de verschillende ontwikkelingsgebieden: motorisch, lichamelijk, sociaal, emotioneel, cognitief en moreel.

De module wordt aangeboden in blok drie van de oriëntatiefase. De studenten hebben dan al één blok stage gelopen in het kleuteronderwijs en één in de 1° of 2° klas van de basisschool. De te behandelen ontwikkelingslijnen sluiten dan goed aan op hun ervaringen in het onderwijsveld.

De module volgt de ontwikkelingslijn van kinderen op weg naar volwassenheid en de vorming van een eigen identiteit. Allereerst wordt er stil gestaan bij het terrein van de ontwikkelingspsychologie en de methode van onderzoek. Er wordt niet alleen gekeken naar het ontwikkelingsverloop van het jonge kind en het spelend leren, maar er wordt ook specifiek aandacht besteed aan de invloed van de leerkracht op die ontwikkeling. Verder komt de samenhang tussen de ontwikkeling van het kind en het onderwijs en meervoudige intelligentie aan de orde en wordt een kind in de stageklas geobserveerd dat opvalt en dat op een speciale manier opgevangen dient te worden.

De studenten nemen in verband met de identiteitsontwikkeling een interview af bij een adolescent en worden met de eigen ontwikkeling, identiteit en moraliteit geconfronteerd. Deze module is belangrijk voor de toekomstige leerkracht om zodoende de ontwikkeling van kinderen te leren kennen, hen op grond daarvan te kunnen stimuleren en de leerstof daarop af te stemmen.

Beginsituatie

De studenten worden vermoedelijk voor het eerst op structurele wijze geconfronteerd met theorieën over de ontwikkeling van kinderen. Ze hebben zelf die ontwikkeling meegemaakt en hebben waarschijnlijk al eerder stil gestaan bij die ontwikkeling. Er zijn studenten die vader/ moeder zijn en die de ontwikkeling van hun eigen kinderen momenteel ook van dichtbij meemaken.

Leerinhouden:

- wat is ontwikkeling,
- ontwikkelingstheorieën, - lijnen/fasen -gebieden, -kenmerken
- spelen en leren, spelvormen, interesse en belevingswereld
- rol van de volwassenen bij ontwikkeling, volgend onderwijs (Piaget), ontwikkelend onderwijs (Vygotsky)
- samenhang tussen de ontwikkeling van het kind en onderwijs
- stimuleren van de ontwikkeling, strategieën en programma's
- begrippen uit de ontwikkelingspsychologie: nature v.s. nurture, multiple intelligentie, sociaal-culturele context, zelfconcept, basisontwikkeling, identiteitsontwikkeling, moraliteit

Linkage:

Met de module 'Het Kind in Ontwikkeling' wordt een aanvang gemaakt met het psychologie- onderdeel ontwikkelingspsychologie.

Het ontwikkelingsverloop van een kind en de beïnvloeding daarvan is het fundament waarop spel- en lesactiviteiten gebaseerd zijn. Door op de hoogte te zijn van het normale ontwikkelingsverloop, is de leerkracht namelijk in staat de zône van de naaste ontwikkeling te herkennen en het kind daarheen te leiden. Als gevolg hiervan wordt deze module gezien als basis voor elke andere module.

Uiteraard gaan alle orthomodules diepgaander in op het ontdekken en verhelpen van problemen in de ontwikkeling van het kind.

In het 2e leerjaar sluiten de psychologiemodules 'sociaal-emotionele ontwikkeling' en 'cognitieve ontwikkeling' en de onderwijskundige modules m.b.t. basisontwikkeling nauw hierop aan.

Met name voor de specialisatie 4-8 jarigen is er een link met de module Estudio Social. De 2^e jaars studenten dienen bij de opdrachten van Estudio Social uit te gaan van de ontwikkelingskenmerken, behandeld in de module Kind in Ontwikkeling. Ook de module 'Gezondheidseducatie op de Basisschool' uit leerjaar 2 gaat uit van de reeds behandelde ontwikkelingspsychologie en gaat met name verder in op het begrip moraliteit.

Praktijklink

Zoals reeds aangegeven, is kennis omtrent het ontwikkelingsverloop van het kind in de klas en de beïnvloeding daarvan door de leerkracht van essentieel belang voor het kunnen

bereiken en stimuleren van de leerlingen in de klas. Door in de stageklas hierop te letten, krijgt de student oog voor de overeenkomsten en verschillen tussen leerlingen. De studenten leren het belang inzien van spel en leren en krijgen oog voor het belang van spel in het onderwijs. Er zijn 3 praktijkopdrachten. De eerste heeft betrekking op het observeren van spelende leerlingen en in de tweede opdracht leert de student observeren en na te denken over adequate opvang van leerlingen die op een of andere manier opvallen in de les. Bij de 3^e opdracht dient de student een interview in elkaar te zetten en af te nemen.

Leerdoelen:

Algemeen

- De student is in staat aan de hand van een analyse van de eigen ontwikkeling of die van hun eigen kind, de ontwikkeling van het schoolgaande kind te analyseren, te volgen en te begrijpen.
- De student verwerft enige kennis en inzicht in de ontwikkelingstheorieën van o.a. Vygotski, Kohlberg, Piaget, Erikson, Skinner, Gardner, van Parreren.
- de student ontwikkelt kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes om met kinderen en jongeren in de schoolsituatie en daarbuiten om te kunnen gaan
- De student leert de onderzoeksmethoden observatie en interview te hanteren.

Concreet

Kennis:

- De student geeft een beschrijving van de verschillende ontwikkelingstheorieën met de verschillende fasen, gebieden en bijbehorende kenmerken.
- De student discussieert over het aandeel van aanleg en milieu als bepaler van de ontwikkeling van het kind en de jongere.
- De student geeft in groepsverband een creatieve weergave van het verloop van één van de ontwikkelingsgebieden en de invloed van de leerkracht op die ontwikkeling.
- De student maakt een profiel van een leerling die binnen een ontwikkelingsgebied opvalt binnen de klas en geeft in een lesvoorbereiding aan op welke manier met deze leerling rekening gehouden kan worden.

Vaardigheid:

- De student kan leerlingen observeren tijdens spel en de theorieën over spel daaraan linken.
- De student is in staat samen te werken met overige studenten in de klas.
- De student reflecteert op de eigen ontwikkeling.
- De student kan een interview opstellen en afnemen bij een adolescent over het onderwerp

Houding:

- de student houdt rekening met de ontwikkeling van het kind bij spel- en lesactiviteiten in de praktijkklas.
- De student is bereid te reflecteren op eigen ontwikkeling.

Praktijkopdracht:

- De studenten observeren het spel van de kinderen in de stageklas of elders en trekken daar conclusies uit, gebaseerd op verschillende opvattingen die de literatuur aangeeft.
- De studenten maken een leerling-portret van een opvallende leerling in de klas en voegen die toe aan een lesvoorbereiding. Daarin geven zij aan hoe ze rekening zullen houden met de opvang van deze leerling tijdens de les.
- De studenten stellen interviewvragen op over het onderwerp 'identiteit', waarbij er minstens 5 subonderdelen aan de orde komen d.m.v. openvragen. Het interview wordt afgenomen bij een adolescent en vervolgens uitgewerkt in een verslag.

Werkvormen:

Er worden verschillende werkvormen gehanteerd, zoals: plenaire besprekingen, groepsopdrachten, reflectie, individuele thuisopdrachten, presentaties, instructie en informatie van de docent, verslagen.

Evaluatie:

- Actief participeren bij de 7 bijeenkomsten
- uitvoeren en eventueel inleveren per bijeenkomst van opdrachten ter beoordeling: reflectieverslag, verslag spelende kinderen, creatieve presentatie invloed leerkrachten op de ontwikkeling, stageopdracht opvallend kind, afname interview en verslaglegging, eindverslag over totale module.
- 80% aanwezigheid

Gebruikte literatuur:

- Alkema E.A. & Tjerckstra W., 1995, *Meer dan onderwijs*, blz. 53-79 & blz. 223-247
- Armstrong T.1994 : *Multiple Intelligences in the classroom*, The foundations of the theory of multiple intelligences, Association for Supervision and Curriculum Development, Alexandria, blz. 1-14
- van Parreren C.F.,1988, *Ontwikkeld onderwijs*, Wolters-Noordhoff, Groningen, De cultuurhistorische theorie, blz 17-25
- Beemen van L.,2001, *Ontwikkelingspsychologie*, Wolters-Noordhoff, blz 16-22 & blz.171-199

Pedagogiek

Module	: De leerkracht als pedagoog
Sector	: Pedagogiek; vakonderdeel: Opvoedkunde & Onderwijs sociologie
Docent	: Jose Fernandes Perna (tevens module-ontwikkelaar, revisie mei 2006)
Periode	: Leerjaar I, blok I.2; propedeuse: oriëntatie- en inwijdings-fase
Specialisatie	: 4-8 jarigen & 6-12 jarigen
Studiebelasting	: 1 StP = 1.5 ECTS (40 uur): : 10.5 uur (C.U.) : 10.0 uur (literatuur-studie) : 19.5 uur (verwerkingsopdrachten & → creatief/educatief project).

Inleiding

Het propedeuse Pedagogiek-programma 'Het kind in ontwikkeling' is een geïntegreerd programma (totaal 8 studiepunten) waar de volgende vakonderdelen een bijdrage aan leveren: Psychologie, Onderwijskunde (didactiek), Opvoedkunde en Ortho-pedagogiek. In blok I.1 staat 'het jonge kind' (4-8 jaar) centraal, terwijl in blok I.2 aandacht wordt besteed aan 'het kind van 6-12 jaar' en eveneens het oudere schoolkind (12 jaar en ouder). Blok I.3 richt zich voornamelijk op leer- en onderwijstheorieën (Reform-pedagogen) en op onderwijsarrangementen (didactiek) voor het jonge en oudere kind. In blok I.4 tenslotte staat 'het speciale kind' op het programma.

Het programma 'Het kind in ontwikkeling' heeft een concentrische opbouw, waarbij er steeds een verdieping en uitbreiding van de inhoud plaatsvindt en een specificatie naar de betreffende leeftijdscategorieën in een volgende blok- en stage-periode.

Het **vakonderdeel Opvoedkunde** wordt aangeboden in twee modules; in blok I.2: 'De leraar als pedagoog' en in blok I.3: 'Hoe opvoedingsideeën doorwerken in het onderwijs'. Als toekomstige leerkracht is het belangrijk dat je gedurende de hele opleiding je bezint en bewust bent van je rol als '**pedagoog**' (opvoeder); als leerkracht ben je niet alleen bezig met kennis-overdracht (leerstof), maar je bent ook bezig met het overbrengen van normen en waarden. De school als werkplek is behalve een leeromgeving, vooral ook een pedagogisch leefgemeenschap.

Beginsituatie

De **eerstejaarsstudenten** verschillen sterk in hun actuele positie en rolvervulling als ‘opvoeder’: er zijn studenten die zelf ouder zijn (vader of moeder); er zijn studenten die een opvoedersrol vervullen, bijvoorbeeld binnen de verkennerij of in de kinderopvang en er zijn studenten die niet lang geleden hun eigen ‘opvoedelingsperiode’ juist hebben afgesloten. Ondertussen hebben de studenten stage-oriëntaties gedaan in het kleuter- en basisonderwijs en alszodanig kennis genomen met een aantal beroepstaken van de leraar, waaronder die van ‘pedagoog’.

De module **“De leraar als pedagoog”** heeft zowel een ‘oriënterend’ als wel een ‘losmakend-inwijzend’ karakter. Vanuit de unieke situatie van ieder IPA-student, heeft de student eigen opvattingen, waarden en normen over onderwijs en opvoeding. Vanaf de eerste college-momenten en werkopdrachten gaan de studenten individueel en in groepjes op een analytische, kritische en reflectieve wijze zich toeleggen op de professionele taakinvulling van de rol van de leraar als pedagoog.

Leerinhouden

In deze module gaan wij nader in op het verschijnsel ‘opvoeding’ en ‘opvoedingsmilieus’ (gezin, school, samenleving en media); wij bespreken begrippen zoals: opvoeder, opvoeding, opvoedings-doelen, -relatie, -klimaat en –middelen.

Wij plaatsen deze module binnen de actuele opvoedingssituaties op Aruba, i.h.b. de huidige dynamische en multi-culturele ontwikkelingen in de samenleving en de grote verscheidenheid aan sociaal-culturele achtergronden van de leerlingen op school. Er wordt eveneens gewezen op de geslachtsspecifieke socialisering van jongens en meisjes op Aruba, de zgn. ‘gender’-problematiek.

Het opvoeden van kinderen is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen ouders/verzorgers enerzijds en leraren/jeugdleiders anderzijds. Als leraar moeten wij ons verdiepen in de thuissituatie van onze leerlingen. Wij moeten in staat zijn om op adequate wijze om te kunnen gaan met de grote diversiteit aan sociaal-culturele achtergronden van leerlingen op school. Wij moeten eveneens in staat zijn om opvallend leerlinggedrag vroegtijdig te signaleren en dit bespreekbaar te maken met collega-leraren, met ouders/verzorgers en daar waar nodig is een beroep doen op externe deskundigen.

In de module **“De leraar als pedagoog”** gaan wij nader in op de pedagogische taken van de leraar op school, i.c. ieder leerling helpen (begeleiden/ondersteunen) een zelfstandig, kritisch denkend en verantwoord persoon te worden. Het gaat niet slechts om een eenzijdige individuele ontplooiing van de leerling, maar ook om een sociale gerichtheid naar de medemens toe (‘solidariteit’), naar de omgeving en naar de samenleving toe (‘engagement’).

Linkage

De module **“De leraar als pedagoog”** ligt ingebed in het propedeuse pedagogiek-programma “Het kind in ontwikkeling” en als zodanig gelinkt met de overige pedagogiek-modules. Verder zijn de volgende ‘afstemmingen’ van belang:

- FS-module (I.1) t.a.v. de spirituele- en levensbeschouwelijke overwegingen binnen de Arubaanse volkscultuur, w.o. de gezins- en familie structuren;
- FP-module (I.3) en ES-modules (I.3 & I.4) t.a.v. de cultuur-historische en contemporaine ontwikkelingen op Aruba en de sociale infrastructuur van organisaties, w.o. de zorginstellingen;

Leerdoelen

Algemene doelen → aan het einde van deze module:

- Is de student in staat een duidelijk onderscheid te maken in wat ‘opvoeding’ en wat ‘onderwijs’ is en de relatie daar tussen binnen een sociaal-culturele context, vooral in termen van ‘sociale diversiteit’, ‘multi-culturaliteit’ en ‘geslachtsspecifieke socialisatie’ (‘gender’).
- Kent de student de respectieve beroepstaken van de leerkracht als ‘pedagoog’ en begint zich daarin te bekwamen op de praktijkschool en in zijn pedagogische relatie met kinderen buiten school;
- Is de student op de hoogte van en heeft meer inzicht verkregen in de actuele opvoedings-situaties van de kinderen (4 - 12 jarigen) op Aruba en weet op adequate wijze daarmee om te gaan.

Kennisdoelen:

1. De student kan beschrijven wat er wordt verstaan onder: opvoeding, opvoedingsdoelen, opvoedingsmiddelen en opvoedingsfactoren en kan deze begrippen illustreren met voorbeelden;
2. De student kan uitleggen wat er wordt bedoeld met ‘opvoeden-als-intentioneel-handelen’ en ‘opvoeden-als-niet-intentioneel-handelen’;
3. De student kan drie factoren aangeven die van invloed zijn op de ontwikkeling van kinderen op weg naar volwassenheid (aanleg, omgeving, eigen-ik);
4. De student is in staat een viertal hoofdtaken van de leerkracht als pedagoog te beschrijven, w.o.: pedagogische sfeer, interactie leerlingen onderling, omgang leerkracht-leerlingen, klassenregels/klassenmanagement;
5. De student kan verwoorden hoe de actuele opvoedingssituaties van de kinderen op Aruba zijn en hun positie binnen de Arubaanse samenleving, w.o.: gezinnen waarvan beide ouders buitenshuis werken, gezinnen uit gemengde huwelijken en diversiteit kwa opvoedingswaarden en –normen, één-ouder gezinnen, (ontbreken van) naschoolse opvang, enz.

Vaardigheidsdoelen:

1. De student kan over zijn rol als opvoeder reflecteren en is bereid zijn/haar eigen ervaringen en opvattingen daaromtrent met anderen (medestudenten, familieleden) te delen;

2. De student is in staat relevante bronnen inzake opvoeding (videos, kranten, tijdschriften, e.d.) kritisch te analyseren en kan de essentie/boodschap ervan in eigen woorden weergeven;
3. De student voert gesprekken met een drietal ‘opvallende’ leerlingen over hun socialisatie- proces c.q. opvoedingsmilieu en beschrijft deze in termen van opvoeding (zie kennisdoelen 1 t/m 3);
4. De studenten werken in groepsverband aan een creatief/educatief project met als titel ‘De leraar als pedagoog’ en exposeren deze in week 7 (= week voor EW) aan elkaar.

Houdingsdoelen:

1. De student toont respect voor het jonge kind;
2. De student erkent en accepteert de individualiteit en uniciteit van ieder kind;
3. De studenten onderling respecteren elkanders ‘pedagogische’ overwegingen en opvattingen;
4. De studenten zijn bereid om met elkaar samen te werken, met elkaar ideeën te delen en van gedachten te wisselen om zodoende te komen tot een eindproduct (creatief/educatief project);

Praktijkopdrachten

- de herkenbaarheid van de sociaal-culturele achtergronden van de leerlingen op de praktijkschool en het op adequate wijze weten om te gaan met deze diversiteit aan leerlingkenmerken binnen de leergroep;
- onderkenning van de pedagogische verantwoordelijkheid als toekomstige leraar: ieder leerling helpen op zijn/haar weg naar volwassenheid.

Werkvormen

Tijdens de bijeenkomsten (contacturen) wordt uitgegaan van de eigen ervaringen/behoeften van de studenten (= onderdeel ‘Take 5’). Ook worden er reflectie-opdrachten aangeboden die eerst individueel (5 min.), daarna in groepsverband (10 min.) en tenslotte plenair (15 min.) besproken worden.

Afhankelijk van het onderwerp (zie lesplan) wordt gebruik gemaakt van adequate werkvormen:

- een onderwijsleergesprek ter introductie van het ‘te behandelen onderwerp’ vanuit theorie en praktijk;
- video- en/of artikel-analyse over een casus (meestal een actuele opvoedingssituatie), gevolgd door een klassengesprek;
- een thuisopdracht: meestal een verwerkingsopdracht, waarbij een koppeling moet worden gemaakt met de ‘Take 5-inbreng’, ‘behandeld onderwerp’ en ‘te bestuderen literatuur’ en/of ‘veldwerk’ (of op praktijkschool, in de woonbuurt, in de samenleving)

Er worden ook zogenaamde ‘begeleidingsmomenten’ aangeboden; tijdens deze groepsgerichte momenten wordt er geen nieuw collegestof aangeboden, maar eerder ondersteuning aangeboden bij de verwerking van de literatuur en/of uit te voeren module-opdrachten.

Studenten kunnen ook, op eigen initiatief, de module-docent tijdens de (wekelijkse) spreekuur benaderen voor individuele begeleiding.

Evaluatie

Om deze module met succes af te ronden, moet de student aan de volgende voorwaarden voldoen:

1. 80% aanwezigheidsnorm; (zie ook compensatie-opdrachten);
2. Voldoende voor schriftelijke toets (= essay-vragen) over de verplichte literatuur;
3. Groepsontwerp en expositie van creatief/educatief project, met als titel: ‘De leraar als pedagoog’ (bijvoorbeeld: poster, werkstukje, enz.)

Literatuur

1. Uit: Lesbrieff Pedagogiek Technische Hogeschool, z.j., “Pedagogische Didactische Voorbereiding”:
  - ‘Wat is opvoeding: het verschijnsel opvoeding nader bezien’; (12 pag.);
  - ‘Met welk doel voeden wij op; opvoedingsideeën in relatie tot mens-en maatschappijvisie’; (16 pag.);

Aanbevolen (niet-verplicht) literatuur:

2. Emerencia, L. (1997) ‘De situatie van kinderen op Aruba’, 05 pag.;
3. Wal, H. van der, (1999) ‘De Arubaanse kinder-en jeugdtelefoon en de relatie met het onderwijs’, 05 pag.;

Videos/Films:

1. ‘No Basta’, video-clip van Franco de Vita, 5 min.;
2. ‘How come, how long’, video-clip van Baby Face & Stevie Wonder, 5 min.

Opmerking bij afwezigheid (i.v.m. 80% aanwezigheidsnorm):

> *bij 2 keer afwezig*

→ *werkopdracht ‘De situatie van kinderen op Aruba’ (1);*

> *bij 3 keer afwezig*

→ *werkopdracht (1): zie hierboven en*

→ *werkopdracht (2) ‘De Arubaanse kinder-en jeugdtelefoon en de relatie met het onderwijs’.*

> *bij meer dan 3 keer afwezig: module opnieuw volgen.*

Nederlands

Module : Taalvaardigheid schrijven

Periode	: 1.1 en 1.2
Specialisatie	: alle
Docenten	: Cheryda Gemin 1.1/ 1.2
Studiebelasting	: per blok 40 uur (2 x 40 = 80) = 2 Stp
Urenverantwoording	: Colleges : 14 x 1,5 = 21 Voorbereiding colleges/ verslaglegging : 14 x 1 = 14 Zelfstudie : 14 x 1,5 = 21 Voorbereiding evaluatie : 2 x 9 = 18 Evaluatie : 2 x 3 = 6

Algemene Doelen

- De student is zich bewust van de taak als leerkracht om een goed voorbeeld te zijn voor het kind in het Arubaanse onderwijs in het gebruik van het Nederlands, de instructietaal.
- De student is in staat om een gesprek in het Nederlands, zowel op DAT- als CAT - niveau, te voeren met een zo goed mogelijk gebruik van de grammatica en lexicon. Rekening houdend met deze vaardigheid moet de student tevens ook anderen helpen dit niveau te bereiken.
- het kennen van de regels voor de spelling en grammatica in zowel het Papiamento als het Nederlands.
- het zich kunnen voorbereiden op een schrijftaak en de structuur in een te schrijven tekst kunnen aanbrengen/ herkennen.
- het kunnen schrijven, verbeteren en vormgeven van teksten en eigen correcties hierin aanbrengen

Doelen

Kennisdoelen

De student:

- kent specifieke kenmerken van een aantal tekstsoorten en kan daarbij het schrijven rekening mee houden. Het gaat daarbij om: het verslag; de brief en de betogende tekst.
- kent regels voor de spelling en grammatica in zowel het Papiamento als het Nederlands en om deze regels te kunnen toepassen herkent hij/zij in een zin de persoonsvormen, de onderwerpen en de werkwoordelijke gezegdes.

Vaardigheidsdoelen

De student:

- kan zich voorbereiden op een schrijftaak. Het gaat daarbij om: brainstormen, eigen ideeën en gedachten ordenen; informatie selecteren, ordenen en verwerken; de hoofdlijnen van de te schrijven tekst uitzetten.
- kan een tekst structureren met een indeling in inleiding, kernstuk en slot en daarbij gebruik maken van alinea's en tussenkoppen.
- kan op basis van gegevens of zelf verzamelde informatie teksten schrijven met als doel:
  - informatie geven of verkrijgen aan / van geadresseerde;
  - de geadresseerde overtuigen; iets van de geadresseerde gedaan krijgen.

Het gaat daarbij om:

- lezers uit vrienden of familiekring;
- lezers uit de eigen groep of opleiding;
- onbekende lezers en officiële instanties.
- kan zich bij het schrijven houden aan regels en afspraken m.b.t. spelling en interpunctie en zonodig met het gebruik van een woordenboek.
- kan (eigen) teksten kritisch bezien en zonodig verbeteren. Het gaat daarbij om: een (eigen) tekst nakijken en beoordelen; suggesties doen voor verbetering van een tekst; een tekst herschrijven, ook op basis van reacties en suggesties van anderen; conclusies trekken voor het uitvoeren van volgende schrijftaken.
- kan bij het schrijven, verbeteren en vormgeven van teksten een tekstverwerkingsprogramma gebruiken.

Houdingsdoelen

De student:

is kritisch ten aanzien van zijn eigen schrijfproduct en proces en dat van anderen, houdt bij het schrijven van teksten rekening met de verschillende eisen die aan een tekst gesteld worden.

Vaardigheden

Bij het leerstofonderdeel schrijven onderscheiden wij verschillende soorten vaardigheden. Deze zijn verdeeld in basisvaardigheden, deelvaardigheden en totaalvaardigheden. Hieronder volgt een overzicht van de leerstofonderdelen schrijven:

Basisvaardigheden

- Technisch schrijven: handschrift

Deelvaardigheid: het schrijfproces

- Oriënteren op het schrijven
- Inhoud voorbereiden (bouwplan opstellen)
- Informatie verstrekken

- woordkeus
- spelling
- interpunctie
- zinsbouw
- tekst, koppelteken en alinea - opbouw
- Reflecteren op de tekst
- Reflecteren op het schrijven

Totaalvaardigheden

- Formulieren
- Brieven
- Verslagen
- Advertenties
- Betogende en beschouwende teksten
- Werkstukken

In het eerste leerjaar bestaat deze module uit twee keer zeven bijeenkomsten (blok 1 en 2) waarin de studenten zich zullen verdiepen in enkele deelvaardigheden en totaalvaardigheden. In de bijeenkomsten van blok 1 zullen de volgende onderdelen aan bod komen: oriënteren op het schrijven van een verslag, inhoud voorbereiden, reflecteren op de tekst en reflecteren op het schrijven.

In blok 2 ligt de nadruk op brieven, betogende/ beschouwende teksten.

Naast de contacturen is er ook nog een deel zelfstudie. Tijdens deze **zelfstudie** (blok 1 en 2) richt men zich op het onderdeel *informatie verstrekken* waarbij de student zelfstandig de theorie en oefeningen in “De regels van het Nederlands” bestudeert.

Beginsituatie

De student heeft, gezien zijn vooropleiding, al een behoorlijke beheersing van het Nederlands. Zo gaan wij ervan uit dat de studenten al enige kennis en vaardigheden bezitten op het gebied van technisch schrijven, spellen, leestekens gebruiken en zinnen bouwen, stijl en tekstopbouw. Deze module wordt aangeboden na de module Papiamento ‘Hunga cu bo idioma y desaroye’.

De bedoeling hiervan is dat er een vergelijking komt tussen aangeboden theorie, die qua spelling en grammatica overeenkomsten vertoont, en deze twee talen gelinked worden betreffende eerder genoemde gebieden. Er wordt getracht zoveel mogelijk uit te gaan van de moedertaal van de student en hiernaast de regels van het Nederlands aan te leren en uit te diepen. Van studenten wordt dan verwacht deze regels toe te passen in het schrijven van een verslag.

Leerinhouden

Gedurende de hele opleiding wordt van de student verwacht dat hij/ zij in staat is om op

een degelijk niveau teksten te kunnen lezen, schrijven en verwerken. Voor de meeste modules dient de student o.a. verslagen en/ of essays te kunnen schrijven, waardoor het van belang is dat de student op eigen niveau de vaardigheden beheerst om aan deze eisen te voldoen. Dezelfde vaardigheden worden ook als eisen gesteld op het moment dat de student in het werkveld terecht komt.

Linkage

De module is direct verbonden aan de module Papiamento ‘ Hunga cu bo idioma... y desaroye’ in blok 1.1. De student zal de verschillen en overeenkomsten in de grammatica van zowel het Nederlands als het Papiamento kunnen herkennen en benoemen. Deze informatie zal moeten leiden tot adequate mondelinge en schriftelijke taalvaardigheden in het Nederlands en in het Papiamento.

Praktijkopdrachten

Bij het samenstellen van de lesvoorbereidingen, het stageverslag en reflectieverslagen dient de student zich te houden aan het hanteren van de juiste regels van formuleren in het Nederlands.

Werkvormen

De werkwijze in blok 1 is als volgt:

In overleg met de docent die de module ‘ Hunga cu bo idioma y desaroye’ verzorgt, worden er afspraken gemaakt betreffende leerstofaanbieding in zowel het Papiamento als het Nederlands. Zijn de regels tav grammatica en spelling in beide talen duidelijk, dan moet de student die bij het schrijven van een verslag kunnen toepassen. Bij het schrijven van zo’n tekst moet de student de hieronder beschreven stappen op adequate manier kunnen uitvoeren.

De eerste stap in het schrijfproces is een oriëntatie op de schrijftaak. De studenten moeten zich allereerst een beeld vormen van het publiek (vrienden of familiekring, de eigen groep of opleiding, onbekende lezers en officiële instanties) waarvoor ze schrijven en van het doel (informerend, overtuigend, aanspoorend) dat ze willen bereiken met hun tekst.

Daarnaast dienen de studenten de kenmerken van een tekstsoort die ze moeten schrijven voor ogen krijgen. Vervolgens bereiden de studenten de inhoud van de teksten voor door te brainstormen en informatie te verzamelen. Alle bovengenoemde punten worden voor het schrijven eerst verwerkt in een bouwplan.

De studenten leren reflecteren op de teksten die ze schrijven, voordat ze de definitieve versie afleveren.

Commentaren van derden op de tekst - in - wording vormt een essentieel startpunt voor de reflectie. Dat commentaar komt van de docent en de medestudenten. De student - schrijvers lezen de commentaren en reflecteren aan de hand daarvan op hun tekst. Zij besluiten in welke opzichten zij het al dan niet eens zijn met de commentaren, maken op grond daarvan een herschrijfplan waarin zij hun keuzes verantwoorden, en herschrijven hun teksten.

Tot slot reflecteren de studenten op het schrijven. Hierbij dienen zij zich af te vragen hoe zij hun schrijftaak hebben aangepakt en of dat een goede aanpak is geweest. Hiervan wordt een verslag gemaakt.

De werkwijze in blok 2 is als volgt:

Studenten werken bij het schrijven van brieven aan de volgende aspecten:

vormkenmerken van brieven, het belang van leesbaarheid en begrijpelijkheid, aanhef, koppelteken en afsluitmogelijkheden, lezen en reageren.

Bij het schrijven van brieven, verslagen en betogende teksten wordt het hele schrijfproces doorlopen. De studenten oefenen in de tekstopbouw van een verslag en schrijven korte verslagen aan de hand van de opdrachten.

Bij de betogende teksten ligt de nadruk op het formuleren van de eigen mening van de student. Deze meningen dienen beargumenteerd te worden. Studenten moeten helder voor ogen krijgen waarvan zij hun lezers willen overtuigen en waarom ze dat willen. De argumenten dienen geordend gepresenteerd te worden. Belangrijk is vooral dat ze leren de mening kracht bij zetten niet door emotioneel te formuleren maar juist door een meer afstandelijke en argumenteerde stijl.

Zelfstudie

De studenten dienen naast de contacturen van deze module zelf te werken aan een deel van *informatie verstrekken* aan de hand van de theorie en oefeningen van “De regels van het Nederlands”.

Evaluatie

1. minimaal 80% aanwezigheid
2. het voorbereiden en uitvoeren van lesopdrachten (vnl zelfstudie en schrijven ve verslag)
3. afsluitend tentamen:
  - blok 1 een schriftelijk tentamen, in het Nederlands, die qua correcte grammatica en spelling van het Nederlands voldoet.
  - blok 2 een schriftelijk tentamen van 3 uur “Taalvaardigheid schrijven” en een schriftelijk tentamen “ De regels van het Nederlands”.

Literatuur

Reader: “Praktische regels van de Nederlandse taal”

Reader: Papiamento

Papiamento

Module :Profundisacion di nos idioma Papiamento

Periodo	: 1.2
Materia	: Profundisacion di nos idioma Papiamento
Sector	: Idioma
Specialisacion	: tur
Docente	: Gregory Goedgedrag
Peso di estudio	: 1 punto - 40 ora
	ora di contacto : 11x1,5= 16,5
	tarea di cada siman : 10x1 = 10
	tarea di evaluacion : 4,5
	literatura : 9

Introduccion

Den modulo 1.1, Introduccion den nos idioma Papiamento, e studiante nobo di IPA a haya un introduccion general di: historia di Papiamento, structura ortografico di Papiamento y un orientacion den e discusion di e introduccion di Papiamento den nos enseñansa na Aruba. E studiante di IPA mester ta miho prepara riba e tereno di skirbi y papia bon Papiamento. Den e modulo aki e studiante di IPA lo haya un profundisacion den e structura gramatical di Papiamento. Lo amplia riba e aspectonan manera sintaxis y morfologia y lo orienta tambe riba algun autor Rubiano. Lo cuminsa trata e sistema di analisis di buki tambe pa prepara e studiante pa e tarea aki.

Situacion inicial

Tur studiante cu cuminsa cu e modulo aki mester a pasa modulo 1.1 cu exito. E studentenan a haya modulo 1.1 Introduccion den nos idioma Papiamento en combinacion cu e modulo 1.1 di Taalvaardigheid Schrijven 1 Hulandes. E studentenan a haya e base di ortografia di Papiamento y a pone esakinan banda di e base di Hulandes. Nan a siña cu por transferi informacion y conocimiento di idioma pa idioma. E studentenan a haya un orientacion di y a amplia nan vocabulario na Papiamento.

Eindtermen

1. E studiante ta conciente di e trabou como maestro pa ta un bon ehempel pa e mucha (e port a un mucha tambe cu no ta precisamente Arubiano) den uzo di Papiamento den uzo di idioma diario y pa comunica.

2. E studiante por hiba un combersacion na Papiamento, tanto riba nivel di DAT- como nivel di CAT, cu un bon uzo di gramatica y lexicon. Teniendo cuenta cu e habilidadnan aki e studiante mester yuda otro tambe yega e nivel aki.
3. E studiante tin e capacidad pa skirbi un bon texto na Papiamento. E por coregi y huzga texto di otro hende tambe riba tereno linguistico y di contenido

Meta general

- E studiante mester por haya un bista general di e structura gramatical di idioma Papiamento.
- E studiante mester por pone e idioma Hulandes, Spaño y Ingles banda di Papiamento y haci transferencia na momento cu ta necesario.
- E studiante mester tin conocimiento di traha texto, haci uzo di un plan structura; y skirbi texto den bon Papiamento.

Meta cognitivo

- E studiante tin un conocimiento mas grandi di gramatica di e idioma Papiamento.
- E studiante sa kico ta sintaxis.
- E studiante sa kico ta morfologia y haci un analisis di frase y uza esakinan den trahamento di texto.
- E studiante tin un conocimiento mas grandi di ortografia di Papiamento.
- E studiante sa kico e mester haci pa controla y amplia su vocabulario.

Meta di habilidad

- E studiante ta domina e reglanan gramatical di mas importante di Papiamento.
- E studiante ta domina mayoria di e reglanan ortografico.
- E studiante a amplia su vocabulario di Papiamento.
- E studiante ta formula frase corectamente.
- E studiante tin un dominio mas grandi di e habilidadnan scucha, papia, lesa y skirbi.

Meta di actitud

- E studiante ta aprecia su propio idioma.
- E studiante ta dispuesto pa adkiri mas conocimiento y habilidad den su idioma.
- E studiante ta dispuesto pa coregi su mes y coregi texto di otro.
- E studiante ta respeta idioma di otro y ta dispuesto pa amplia su vocabulario.

Contenido

- E modulo aki ta un modulo di profundisacion.
- Durante e modulo aki e studentenan lo siña kico ta sintaxis, morfologia y traha cu plan structural.

- E studiantenan lo haci un coleccion di autor y nan obranan.
- E studiantenan lo traha texto, similar na e modulo di Taalvaardigheid 1.2.

Forma di traha durante e modulo

Durante e modulo aki lo haci uzo di un reader cu tarea practico aden. E docente lo haci uzo di powerpoint presentation e prome simannan pa duna splicacion y practica cu e studiatenan. E studiantenan lo traha den duo pa traha nan textonan.

Evaluacion

E estudiante mester cumpli cu e siguiente exigencianan:

- Presencia: minimo 80% (**por falta solamente 1 siman di les**)
- Trahamento di e tareanan di siman
- Tarea final:
  1. Evaluacion final skirbi tocante contenido di e modulo aki similar cu Hulandes. Esaki ta encera un texto skirbi (e mesun topico cu Hulandes) den bon Papiamento.
  2. Entrega di un portfolio den cua ta entrega tur taresa di siman hunto cu e teoria trata. E lista cu number di autor di Aruba tambe ta inclui den e portfolio aki.

Literatura

- Lista di Palabra
- Reader prepara pa docente di Papiamento y Hulandes

Dijkhoff, M. (2001). *Terminologia gramatical*. Oranjestad, Aruba, 2001.
Ortografia di Papiamento. Aruba, juni 2007.

Logopedie

Module	: Stemvorming
Periode	: 1.2
Specialisatie	: 4-8 & 6-12
Vak	: Logopedie
Studiepunt	: 1
Docent	: Gisele Brete-van Grieken

Studiebelasting	:	
Contactuur 7 bijeenkomsten van 1.5	:	10.5
Uitvoeren van groepsopdrachten	:	8
Volgens een oefenschema individueel oefenen	:	10
Bestuderen van theorie	:	6
Vorbereiding voor eindpresentatie/evaluatie	:	5.5

Inleiding

“Lesgeven is topsport bedrijven met je stem”, in een spreekberoep is je stem misschien wel het belangrijkste instrument dat je hebt. Daar moet je zuinig op zijn. De nijmeegse logopedist Dhr. Piet Kooijman, vergelijkt een spreekberoep met topsport.

“Leerkrachten moeten lang praten en zich over lawaai heen verstaanbaar kunnen maken. Wie vaak en langdurig spreekt, loopt eerder kans op stemproblemen.

Voor het zich bewust worden van hoe je je adem- en stem gebruikt, is feedback van de logopedist nodig.

Tijdens de lesbijeenkomsten krijgt de student inzicht in het belang van de stem voor de klas, in de klas als ook buiten de klas.

De effecten van je stem op het gedrag van de kinderen.

De student leert hoe hij/zij kan zorgen voor een gezond stemklimaat en hoe hij/zij de stem zo goed mogelijk kan gebruiken.

Beginsituatie

In het begin van de oriëntatiefase 1.1, zullen de studenten een losmakingsproces ondergaan waardoor zij vertrouwd worden met hun beroepsrol als leerkracht.

Leerinhouden

 Ademhalingstrainingen.

- ✚ Ontspanningsoefeningen.
- ✚ Houding als basis.
- ✚ Signaleren van adem- en stemproblemen.
- ✚ Stemstoornissen.
- ✚ Observatiemiddel “De stemdriehoek”.
- ✚ Observatielijst “adem- en stemgebruik”.
- ✚ Articulatieoefeningen.
- ✚ Stemhygiëne regels leren opstellen en toepassen.
- ✚ Presentatie vaardigheden.

Linkage

IP's:

Module Literatuur infantiel y hubenil 1.3

Module Mondelinge taalvaardigheden module 1.4

Module e popchi y su contado di storia blok 2.3

Praktijklink:

Zal de student optimaal ondersteunen in het functioneren in de praktijk voor wat betreft adem- en stemgebruik voor in de klas.

Doelen

Kennisdoelen

- ✚ De student zal zelfstandig de achterliggende principes, theorieën van de adem- en stemvaardigheden en methodes bestuderen door gebruik te maken van het boek “Logopedie voor onderwijsgevenden” en de reader/hand-outs.

Vaardigheidsdoelen

- ✚ De student wordt aangezet tot communiceren. Zich durven uiten, actief en initiatiefrijk zijn.
- ✚ Het zich bewust worden van de eigen houding, manier van adem- en stemgebruik, articulatie en verstaanbaarheid, expressie en mimiek, spreekangsten door het uitwerken van een eigen oefenschema.
- ✚ Het leren gebruiken van observatielijsten om bij anderen hun adem- en stemgebruik te kunnen observeren en de gegevens te interpreteren.
- ✚ Door middel van de verkregen vaardigheden, deze toepassen bij het vertellen en voorlezen.
- ✚ Het leren produceren van een heldere, voldoende luide stem met voldoende draagkracht (ook bij stemverheffing).

Houdingsdoelen

- + De student zelfvertrouwen leren hebben.
- + Het belang van inzien om aan eigen adem- en stemgebruik, articulatie, melodie en expressie te werken om zelfstandig en zelfverantwoordelijkheid te dragen voor het eigen leerproces.
- + De student oefent om zelf kritisch te worden om zichzelf te kunnen sturen.
- + De student traint kritiek te nemen en constructieve kritiek te geven in groepsverband.

Werkvormen

- + Theorie/interactieve werkcollege's.
- + Praktische adem- en ontspanningsoefeningen.
- + Praktische stemoefeningen/roepoefeningen.
- + Praktische articulatieoefeningen.
- + Oefenpracticum: diverse rollenspel.
- + Presentatievorm: solo en in groepsverband.
- + In groepsverband analyseren van een casus.
- + Zelfstandig oefenen.

Praktijkopdracht

In blok 1.4 het verplicht uitvoeren van de opdracht "Voorlezen" waarbij de student bewust omgaat met alle aspecten die met zijn/haar adem- en stemgebruik te maken hebben en deze aspecten correct weet toe te passen (*zie praktijkgids*).
Bij elke student moet de logopedist tijdens stage minstens een keer op bezoek komen.

Evaluatie

Om deze module met succes af te ronden, moet je aan de volgende voorwaarden voldoen:

- + 80% aanwezigheid.
- + Bij 2 keer afwezig zal de student een aanvullende opdracht ontvangen alvorens te kunnen participeren aan de evaluatie.
- + Bij 3 keer afwezig wordt het blok opnieuw.
- + Uitvoeren en presenteren van de verplichte opdrachten die in de lesbijeenkomsten opgegeven worden.
- + Ontwerpen van voorlichtingsmateriaal en deze in groepsverband presenteren (max. 3 studenten).

Literatuur

Boek: "Logopedie voor Onderwijsgevendend; Mieke Pronk-Boersma, 2003

Boek: Goed gestemd voor de klas; Toos Nauta, 2005

Hand-outs

Reader: Stemvorming.

Beeldende Vorming

Modulo: “Imagen y Forma”

Periodo: **I-2**

Specialisacion: 4-8 / 6-12

Docente: Frans Lacle

Peso di estudio: 1 punto

Ora di estudio: 40 ora (7 encuentro)

Encuentronan: $-7 \times 1,5 = 10,5$

Tareanan semanal: $-7 \times 3,5 = 24,5$

Evaluacion: - = 5

Introduccion

Mayoria di estudiante di IPA ta cuminsa e promer modulo di arte visual cu un atraso den nan habilidadnan visual di observacion y creacion. Esaki ta debi na e deficiencia existente den enseñansa basico y secundario pa loke ta trata educacion artistico y cultural en general, y e posicion marginal di arte y cultura den nos comunidad. Sin embargo, riba nivel internacional, arte y creatividad ta tumando un lugar central den e desaroyo personal di mucha y adulto.

E promer modulo aki ta sirbi pa recapasita e estudiante den su habilidadnan basico pa observacion, reflexion y creacion. E ta contene aspectonan cognitivo, creativo, tecnico y reflectivo, cu un enfoque riba e desaroyo propio di e estudiante di promer aña. Tambe lo enfoca riba e funcion di arte y educacion di arte den comunidad como parti importante di desaroyo humano.

Situacion inicial

Studentenan tin relativamente poco experiencia cu e practica di pintamento y traha cu imagennan en general. No ta cla kico e materia ta contene, ni cua e metanan di educacion di arte visual ta pa Enseñansa Preparatorio. Nan tin relativamente poco conosemento di historia di arte visual, arte actual y arte local.

Contenido

- E contenido y funcion personal y social di arte y educacion di arte
- Elementonan basico den arte: Liña, forma, espacio, etc
- Material y tecnicanan basico di dibuho: Potlood, pen, etc.
- Temanan relevante: Figura humano, cara, obhetonan, paisahe, perspectiva, etc.
- Presentacion, observacion, analisis, critica y evaluacion di obranan.
- Creatividad, expresion, fantasia, y practica tecnico.
- Desaroyo di expresion visual serca mucha
- Desaroyo di educacion di arte na Aruba y den exterior.

Linkage

E modulo aki ta e promer modulo den un programa di 5 modulo di arte visual. A base di experiencia y habilidadnan desaroya den e modulo aki, e estudiante por sigi cu e siguiente partinan di e programa. Confiansa personal den habilidadnan y creatividad propio y conosemento di tecnica y materialnan nobo lo forma un base pa por sigi e segundo modulo den periodo I-4. Ademas lo pone tur esaki den practica y lo desaroya mas leu den e modulonan di II-1 y II-3. Tambe por pone habilidad, conosemento y actitudnan desaroya den e modulo aki den practica durante modulonan di otro disciplina di Arte (musica, baile, teatro) y demas areanan di formacion (N&T, Formacion personal, Matematica, etc.). Importante tambe ta e linkage continuo cu actividadnan cultural/artistico den comunidad.

Linkage cu practica:

Durante practica e estudiante por observa tanto e proceso didactico di e maestro como e proceso creativo di e mucha. Relaciona cu e contenido practico y teoretico di e modulo, e estudiante por observa di cua forma e mentor ta duna atencion na esakinan. Por investiga si e mentor ta sali for di e punto di bista di e diferente funcionnan di arte personal y social, y si e mentor ta trata e diferente material, tecnica y fasenan di desaroyo di e mucha segun nan edad.

Metanan

Metanan di conosemento:

Na final di e modulo e estudiante:

1. Conose e materialnan visual basico
2. Conose e elementonan visual basico
3. Conose temanan relevante den educacion di arte
4. Conose e fasenan di desaroyo visual di mucha
5. Conose formanan pa trata productonan visual clasicalmente
6. Conose e funcion personal y social di arte y arte visual
7. Conose aspectonan di historia di arte local/global.

Metanan di habilidad:

Creativo:

Na final di e modulo e estudiante a desaroya habilidad pa:

1. Distingi entre aspectonan manera creatividad, fantasia, expresion, etc.
2. Stimula creatividad propio a base di material, tecnica y temanan visual

Tecnico:

3. Scohe, nombra y traha cu varios material visual y aplica tecnicanan diverso
4. Realisa tareanan specifico y crea un portofolio didactico/tecnico propio

Reflectivo:

5. Refleha (pensa) tocante su propio desaroyo, habilidadnan, gusto, y retonan
6. Expresa su propio opinion critico tocante obranan visual na manera constructivo
7. Analisa y evalua obranan visual
8. Refleha tocante arte y educacion di arte y nan funcion personal y social

Metanan di actitud:

Na final di e modulo e estudiante:

1. Ta dispuesto pa considera positivamente e funcion personal y social di arte y di educacion di arte
2. Ta dispuesto pa haña y duna educacion di arte na manera positivo y optimal.

Tareanan pa practica

E estudiante ta observa lesnan di arte visual, ta compara nan contenido cu e contenido di e modulo aki, y ta traha un raport a base di un formulario.

E estudiante ta raporta verbalmente e les observa durante un encuentro y ta entrega e raport.

Formanan di traha

- Demostracion y tareanan clasical
- Observacion, evaluacion y discusionnan clasical
- Excursionnan den grupo y bishitanan individual externo
- Tareanan semanal individual
- Investigacion y compilacion

Evaluacion

Na final di e modulo e estudiante a cumpli cu:

- 80% di atencencia
- Tur tarea visual semanal na nivel satisfactorio
- Participacion general activo y positivo
- Tarea di practica
- Tur excursion/bishita externo

- Compilacion y entrega di portfolio segun indicacionnan
- Examen/tarea final.
-

Material

- Potloodnan pa dibuho, # 2H, 2, 2B, 3B, 4B
- Papel pa dibuho special, tamaño A4, bloc di 25 papel
- Eraser y sharpener di bon calidad.
- Portfolio (Multomap/plastic insteekvellen)

Literatura

- Schasfoort, Ben, 1999. “Beeldonderwijs en Didactiek”, W-Noordhoff , Ned.
- Martis, Adi/ Smit, Jenny, 2002. “Arte – Dutch Caribbean Art”, Randle Publishers, Jamaica.
- Literatura diverso.

Muziek

Programma Muziek Eerste leerjaar.   Blok I. 1 – I. 4   Schooljaar 2010 – 2011

Vak:	Muziek	Stu­dielastu­ren:	60 uur
Module:	Muziek Theorie en Praktijk	Les­bijeen­kom­sten:	32 van 1 ½ uur
Blok:	I. 1 – I. 4		Per blok 8 bijeenkomsten van 1,5 uur
Docenten:	R. Provence en M. Kock	Voorbereiding	= 1,5 uur
Fase:	Ori­en­ta­tie­fase	Evaluatie	= 1,5 uur
		Stu­die­punt:	1.5

Inleiding:

In het kader van de kwaliteitszorg en gezien de behoefte die er bestaat om het huidig programma (vakgebied) op het IPA te reviseren, is het ook belangrijk om het muziekprogramma aan te passen aan het curriculum van het IPA.

In het kader daarvan hebben we getracht om een nieuw curriculum op te zetten waarbij de tweede jaar studenten het hele jaar door muzieklessen volgen.

Het is belangrijk dat er een continuïteit is in het proces en dat de studenten regelmatig de muzikale theorie en praktijk kunnen oefenen.

Muziekonderwijs, betekent de basis elementen van muziek kennen oftewel de elementen die het muziek structuur vormen. Muziek leren en begrijpen is een cognitieve activiteit, met speciale karakteristieken die concrete en goede pedagogische handelingen vergt.

Beginsituatie:

De student heeft over het algemeen in zijn / haar vooropleiding maar weinig kennis, inzicht (cognitief gebied) en vaardigheden opgedaan wat betreft theorie en praktijk op muzikaal gebied wat de basis is voor elke creatieve activiteit.

Dit is heel belangrijk voor de persoonlijke ontwikkeling van elk individu.

Leermiddelen:

Modules, theorie en praktijk, die samengesteld zijn aan de hand van verschillende boeken uit onderstaande literatuurlijst.

Keyboards en ritmische percussie instrumenten.

Linkage:

Deze module is de basis voor de module van het tweede leerjaar waar de studenten een vervolg van muziek theorie en praktijk zullen krijgen.

- Tevens ontwikkelen de studenten van het tweede leerjaar hun kennis op het gebied van de methodes voor kinderen.
- De studenten maken kennis met de verschillende educatieve materialen (zoals verschillende kinderliedjes)
- De studenten maken kennis met verschillende muziek pedagogen en methodes en kunnen dit ook toepassen bij de lessen (Orff, Kodaly, Dalcroze)

Praktijkopdrachten:

In Blok I.4 wordt een workshop aangeboden aan de studenten. Tijdens deze workshop wordt de opgedane muzikale kennis van de studenten verwerkt in verschillende muzikale vaardigheden, werkvormen en lesplannen die in de praktijk samen met de leerlingen uitgewerkt worden.

Doelen:

Algemene Doelen:

1. De student doet inzicht, kennis en vaardigheden op muzikaal gebied op zowel theoretisch als praktisch.
2. De student ontwikkelt een open en kritische houding m.b.t. de waarde van de muzikale vorming in het onderwijs en het muziekgebeuren (muziek kunnen waarderen)
3. De student ontwikkelt eigen vaardigheden en kan hierdoor instrumenten creatief gebruiken om zich muzikaal te uiten.

Specifiek Doelen:

- De student beheerst de basis kennis van de muziek theorie
- De student kan eenvoudige ritmische elementen en combinaties uitvoeren.
- De student ontwikkelt zijn/haar muzikaal gehoor.
- De student heeft inzicht in de functie van muziek en in de waarde van muzikale vorming op school.

Werkwijze:

De studenten krijgen elke week theoretische en praktische basis elementen van muziek aangeboden.

Verder worden er oefeningen gedaan om het muzikaal gehoor te ontwikkelen en verschillende ritmische patronen (oefeningen) worden uitgevoerd om zodoende hun muzikale vaardigheden te vergroten.

De werkvormen die tijdens deze module aangeboden worden zijn:

- a.) Vocale technieken oefenen aan de hand van intervallen. (te zingen).
- b.) Ritmische oefeningen uitvoeren en toepassen in speelstukken.
- c.) Musiceren op kleine keyboards om de verschillende tonen, intervallen en toonladders te oefenen.
- d.) Melodie- en ritmepatronen herkennen, vergelijken en kunnen uitvoeren.
- e.) Auditieve ervaringen herkennen en beschrijven.

Evaluatie:

- Minimaal 80% aanwezigheid tijdens de les
- Actieve deelname aan de lessen
- Schriftelijke toets
- Praktische toets

Literatuur:

Een lijst met vakliteratuur die in de module gebruikt wordt:

Het eerste jaar: waar muziek theorie de basis is voor de persoonlijke ontwikkeling.
Er wordt gebruik gemaakt van de volgende vakliteratuur:

- Curatilo, Joseph, Berg, Richard C., Farmer, Marjorie (1972) *Sing a Song at sight, Wide World Music*
- De Abreu, Diana C. (1996) *El camino de la Musica Libro 1 Gráficas La Bodonian*
- Frijns, Frans (2005) *Algemene Muziektheorie A, Interactieve methode, Kunstfactor, Utrecht, Nederland*
- Nelleke, Bernard (1981), *Eenvoudige Algemene Muziektheorie, Edition Heuwekemeijer*
- Taylor, Eric, (1990) *Music Theory in practice Grade 1, The associated Board of the Royal Schools of Music*
- Van den Berg, Frank (2001) *Prima Vista, Ritmische Vorming (volumen 1)*
- Whaley, Garwood (2003) *Basics in Rhythm, Hal Leonard Corporation*
- Williams, R.L Ph.D (1990) *Beknopte Praktische Muziektheorie, theorie- en werkboek*

Dansante Vorming

Module	: 'Mi mesun expresividad a traves di Baile'
Docent	: Wilma Kuiperi-Jansen (KJ)
Fase	: Orientatie
Blok	: I -2
Specialisatie	: 4-12 algemeen
Studiepunt	: 1 (= 40 studielasturen)
Aandeel	: Contacturen: 14 bijeenkomsten (14x1.5 u.) : Niet Contacturen: Opdrachten/ Voorbereiding Ipabilidad(17.5u) : Evaluatie: 1,5 uur

---

1a&1b DV/ BV Performance IPA ism UNA & Aruba Art Foundation, juli 2005

Introductie

De student leert in de oriëntatiefase dans te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken tbv d'r eigen losmakingsproces als student op een pedagogische opleiding en zich te oriënteren op de mogelijkheden die het vak dans in het onderwijs door middel van de ontwikkelingsgebieden zoals creativiteit, motorische ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling en sociaal emotionele ontwikkeling te bieden heeft.

Doelen

- De student ontwikkelt inzicht in de aard, functie en eigenschappen van de bewegingsexpressie als onderdeel van de expressievakken en in de noodzaak hiervan voor leerling en leerkracht in het onderwijsleerproces.
- De student ontwikkelt inzicht in de mogelijkheden en uitdagingen t.a.v. de eigen vaardigheid en creativiteit in de eigen bewegingsexpressie.
- De student ontwikkelt de vereiste vaardigheden m.b.t. bewegingsexpressie o.a. concentratie vermogen, fysieke mogelijkheden
- De student ontwikkelt inzicht in de functie van het bespreken van eigen bewegingsstukken en die van anderen.
- De student ontwikkelt een kritische-constructieve houding t.a.v. eigen werk en die van anderen
- De student krijgt inzicht in de didactische doelen van DV
- De student ontwikkelt een positieve attitude t.a.v.
  - de bewegingsexpressie als nieuw onderwijsvak op zich.
  - de bewegingsexpressie als integratief onderwijsvak
  - de bewegingsexpressie van collega's, leerlingen en anderen

Inhoud

- Zelf bezig zijn met wat is de waarde van kunst/bewegingsexpressie of dans voor het kind
- Lichaamsscholing, uithoudingsvermogen
- Bewegingslessen met beeldthema's, muziek etc.
- Werken met Danselementen (experimenteren, observeren, analyseren)
- Kennismaken met de Ontwikkelingsgebieden die samengaan met Dans
- Samenstellen van een Dansmap met o.a. algemeen informatie over -geschiedenis van de dans – multiple intelligence algemeen, dansintelligentie specifiek – doelen van expressie-vakken in het onderwijs etc.
- Doornemen en toepassen van reader-inhouden op basis van praktische lessen
- Deelnemen aan een bezoek van een dansvoorstelling
- Compositie a.d.h.v. eigen bewegingstaal
- Doornemen, verbeteren en repeteren en presenteren van dansstukjes

Linkage

Arte/Drama,Arte/BV, Arte/Mu,Sova: De student hanteert vaardigheden van eerdere modules beeldende vorming, drama, muziek en sova.

Literatuur:

‘Brain-compatible Dance Education’ Anne Green Gilbert, ISBN 0-88314-766-1
Reader uit ‘Dansexpressie’ – K. Tabacsnik Sternstra, Dansante Vorming – SKVR

Sites:

www.arubarts.ning.com

www.kultuurnet.nl

www.arts4learning.org

www.aahperd.org/nda

Evaluatie

- Voldoende voor dansmap (inhoud) met reflectie Module
- Voldoende voor Performance Ipabilidad
- 100% aanwezigheid repetities Ipabilidad

Wiskunde

Module : Schattend Rekenen

Periode (jaar/blok)	: I.2
Specialisatie	: Propedeuse
Docent(en)	: Berthson Boekhoudt
Studiebelasting (1 stp=40 uur):	1 stp (1.5 ECTS)
Urenverantwoording	:
– aantal colleges/begeleidingsuren	: 10,5 uur (7 x 1,5)
– voorbereiding voor bijeenkomsten (huiswerk e.d)	: 21 uur
– voorbereiding voor evaluatie	: 7 uur
– evaluatie (eindopdrachten, tentamen, presentatie)	: 1,5 uur

---

Inleiding

Het reken-wiskundeonderwijs kent jarenlange traditie van precies rekenen. Sinds de opkomst van de realistische visie op het reken-wiskundeonderwijs zou hierin verandering komen. Op Aruba is dat helaas uitgebleven, o.a. omdat we op een heel mechanistische wijze lesgeven. De leerkracht heeft deze vaardigheid niet hoeven te ontwikkelen, met alle gevolgen van dien.

Schattend rekenen vinden we tegenwoordig belangrijk, omdat schattend rekenen: de maatschappelijke redzaamheid vergroot, bijdraagt tot gecijferdheid en een ondersteunende rol speelt bij precies rekenen. Bovendien kan worden gepleit voor schattend rekenen in gevallen dat precies rekenen niet hoeft, niet kan of zelfs niet mag.

Beginsituatie

Verwacht wordt dat er enorme verschillen zijn per student(e), omdat schattend rekenen een verwaarloosde vaardigheid is in het onderwijs.

Leerinhouden

Deze module bouwt verder op het eigenvaardigheid van de student(e) op het gebied van rekenen. Onderwerpen die hier aan bod komen zijn o.a: hoofdrekenen in contexten, lengtematen, andere maateenheden in het dagelijks leven en schattingsopdrachten uit de basisschool R&W-methoden.

- Linkage

Ondersteunend bij alle rekensituaties (zie “Inleiding”)

- **Praktijklink**

Zal de student optimaal ondersteunen in het functioneren in de praktijk

Leerdoelen

Kennis

- De student(e) creëert een kritische blik op zijn / haar benadering van het vak
- De student(e) ontwikkelt in groepsverband, toenemende motivatie en interesse voor het vak
- De student(e) ontwikkelt de nodige zelfvertrouwen voor het vak.
- De student(e) is probleemgeoriënteerd, betrokken en werkt onder eigen verantwoordelijkheid.

Vaardigheden

- De student(e) kan problemen oplossen waarbij zij om uitkomsten te berekenen kunnen kiezen uit hoofdrekenen, de zakrekenmachine, handig rekenen of cijferen.
- De student(e) kan de uitkomst van een berekening en meting schatten en de uitkomsten controleren op grootte
- De student(e) werkt met gangbare maten voor lengte, oppervlakte, inhoud, tijd, temperatuur, hoeken en geld en kan hiermee bewerkingen uitvoeren.
- De student(e) rekt met verhoudingen, met schaal, vergroten en verkleinen.
- De student(e) kan standaard maten gebruiken bij het bepalen van afmetingen (afstanden, oppervlakten, inhoud, tijdsduur, enz)

Houding

- De student(e) creëert een kritische blik op zijn / haar benadering van het vak
- De student(e) ontwikkelt in groepsverband, toenemende motivatie en interesse voor het vak
- De student(e) ontwikkelt de nodige zelfvertrouwen voor het vak.
- De student(e) is probleemgeoriënteerd, betrokken en werkt onder eigen verantwoordelijkheid.

Praktijkopdrachten

n.v.t.

Werkvormen

- Onderwijsleergesprek
- Groepswerk

Evaluatie

Het schriftelijk tentamen zal plaatsvinden in de evaluatieweek. De leerstof die getoetst wordt is de leerstof uit genoemde literatuur en colleges. Thuisopdrachten worden niet

beoordeeld, maar dragen bij als voorbereiding op het tentamen. Verder is de 80%-regeling van kracht.

Let op: de eigenschap van deze cursus ligt, net als in I.1, in de mate van interactie.

Reflectie op interactie beslaat een groot gedeelte van het tentamen.

Herkansing van deze module geschiedt in lesweek 2 van blok 3.

De 80%-regeling is van kracht.

Terugrapportage

Geschiedt in lesweek 1 van blok 3.

Literatuur

- Reader
- Hand-outs

Naturalesa y Tecnologia

Module	Planten en dieren rond het Spaans Lagoen
Periode (jaar/blok)	: I.2
Specialisatie	: 4-8 en 6-12
Docent(en)	: drs. Mirscha Winterdal
TOA	: bsc. Minerva Connor

Studiebelasting (1 stp= 40 u) en Urenverantwoording:

- aantal colleges/ begeleidingsuren	15 uur
- voorbereiding voor bijeenkomsten (huiswerk e.d)	11 uur
- uitwerking verslagen, opdrachten, eigen excursie	12 uur
- evaluatie (tentamen)	02 uur

Inleiding

Het leren waarnemen van structuren en processen bij planten, dieren en landschappen is niet alleen van belang voor het onderwijs in Natuur en Techniek ('Naturalesa y Tecnologia'), maar ook voor de algemene vorming van de student. De student oefent in gericht waarnemen, het vastleggen daarvan, en in het onderwijs vanuit de werkelijkheid in plaats vanuit boeken.

Beginsituatie

De meeste studenten hebben geen biologie in het examenpakket gehad. Velen zijn zelden of nooit in de Arubaanse natuur geweest. Deze cursus is de eerste cursus van het leergebied Natuur en Techniek. Het is afkomstig van de domein levende organismen, subdomein planten. Vanuit dit subdomein zullen de volgende thema's aanbod komen: groei, opname, opbouw, vorm en functie, voortplanting, soorten en waar ze voorkomen.

Leerinhouden

Begrippen die in de cursus aan bod komen zijn o.a.

- vakinhoudelijk: vorm en functie van bladeren, voortplanting van planten, aanpassing van planten aan de omgeving, geschiedenis van het gebied rond het Spaans Lagoen, het ontstaan van rooien, ontwikkelingsprocessen bij gekozen organismen begrijpen.
- vakdidactisch: veldexcursie als werkvorm, formuleren van waarnemingsopdrachten, organisatie en evaluatie van een onderwijsactiviteit.

Samenhang/Linkage

Samen met de cursus Ecologie en Milieu van het tweede jaar vormt deze cursus de inleiding op de Arubaanse natuur. Module: schattend rekenen, blok 1.2. Vakdidactisch is er een verbinding met vakdidactiek 2.4, keuze module 4.1.

Praktijklink

In de cursus moeten de studenten in groepjes een veldexcursie voor een kleine groep leerlingen organiseren. Daarmee doen ze al in een vroeg stadium studie ervaring op met het bedenken van opdrachten die kinderen tot waarnemen en beleven stimuleren. Praktijkopdracht in 2.3-31.

Leerdoelen

De student is in staat

- Kennisdoelen
  1. vorm en functie van plantendelen te beschrijven
  2. voorbeelden te geven van aanpassingen van planten en dieren aan de omgeving
  3. biologische begrippen begrijpen en hanteren
- Vaardigheidsdoelen
  1. 25 plantensoorten in het veld te herkennen
  2. de ontwikkeling van een plant of dier te beschrijven in tekening en tekst
  3. een verslag te schrijven van het ontwikkelingsonderzoek volgens de gegeven voorschriften.
  4. een verantwoorde veldexcursie met kinderen te organiseren en dit te evalueren.
- Houdingsdoelen

De student beseft dat voor dit leergebied, leren vanuit de werkelijkheid, (concreet materiaal, excursie) veel effectiever en zinvoller is dan leren vanuit teksten. Via de excursies krijgen de studenten een hernieuwde waarde voor het Arubaanse natuur.

Praktijkopdrachten

Niet van toepassing. De student organiseert wel activiteiten met kinderen, maar niet in het kader van stage. Praktijkopdracht is opgenomen in blok 2.3 t/m 3.1.

Werkvormen

De bijeenkomsten zijn afwisselend, deels op en rondom het IPA en deels bij het Spaans Lagoen of een rooi. Op het IPA oefent de student via practicum met waarnemen en beschrijven van plantaardige structuren en met verschillende typen opdrachten die het waarnemen stimuleren. Bij het Spaans Lagoen oefent de student via excursies met herkennen van planten en dieren, het beschrijven en verklaren van verschillen in het landschap en van aanpassingen van planten. In de zelfstudietijd beschrijft de student in tekeningen en woorden de ontwikkeling van een zelf gekozen organisme en organiseert in een groep een excursieactiviteit voor een groepje kinderen aan de hand van opdrachten

die waarnemen stimuleren. Samenvatting van de werkvormen die aanbod zullen komen; onderwijsleergesprek, practicum, groepswork, zelfstandig leren en excursie.

Evaluatie

Het studiepoint is behaald indien

- A. De veldherkenning test is behaald ($\geq 5,5$) (2X)
- B. De ontwikkelingsopdracht voldoende is ($\geq 5,5$) (1X)
- C. De veldexcursie met kinderen voldoende is, en de voorbereiding en evaluatie formulieren zijn ingeleverd ($\geq 5,5$) (1X)
- D. Het eindcijfer is het gemiddelde deze drie resultaten ($D = (2(A) + (B) + (C))/4$)

Literatuur en materialen

Boerwinkel, DJ., Winterdal, M.D. (red), (2008). *Reader: Planten en dieren rond het Spaans Lagoen*. IPA, San Nicolaas.

Studenten moeten een klembord en muggenstift ("bug spray"), aanschaffen. Een flora is facultatief.

Module	Planten en dieren rond het Spaans Lagoen
Periode (jaar/blok)	: I.2
Specialisatie	: 4-8 en 6-12
Docent(en)	: drs. Mirscha Winterdal
TOA	: bsc. Minerva Connor

Studiebelasting (1 stp= 40 u) en Urenverantwoording:

- aantal colleges/ begeleidingsuren	15 uur
- voorbereiding voor bijeenkomsten (huiswerk e.d)	11 uur
- uitwerking verslagen, opdrachten, eigen excursie	12 uur
- evaluatie (tentamen)	02 uur

Inleiding

Het leren waarnemen van structuren en processen bij planten, dieren en landschappen is niet alleen van belang voor het onderwijs in Natuur en Techniek ('Naturaleza y Tecnologia'), maar ook voor de algemene vorming van de student. De student oefent in gericht waarnemen, het vastleggen daarvan, en in het onderwijs vanuit de werkelijkheid in plaats vanuit boeken.

Beginsituatie

De meeste studenten hebben geen biologie in het examenpakket gehad. Velen zijn zelden of nooit in de Arubaanse natuur geweest. Deze cursus is de eerste cursus van het leergebied Natuur en Techniek. Het is afkomstig van de domein levende organismen, subdomein planten. Vanuit dit subdomein zullen de volgende thema's aanbod komen: groei, opname, opbouw, vorm en functie, voortplanting, soorten en waar ze voorkomen.

Leerinhouden

Begrippen die in de cursus aan bod komen zijn o.a.

- vakinhoudelijk: vorm en functie van bladeren, voortplanting van planten, aanpassing van planten aan de omgeving, geschiedenis van het gebied rond het Spaans Lagoen, het ontstaan van rooien, ontwikkelingsprocessen bij gekozen organismen begrijpen.
- vakdidactisch: veldexcursie als werkvorm, formuleren van waarnemingsopdrachten, organisatie en evaluatie van een onderwijsactiviteit.

Samenhang/Linkage

Samen met de cursus Ecologie en Milieu van het tweede jaar vormt deze cursus de inleiding op de Arubaanse natuur. Module: schattend rekenen, blok 1.2. Vakdidactisch is er een verbinding met vakdidactiek 2.4, keuze module 4.1.

Praktijklink

In de cursus moeten de studenten in groepjes een veldexcursie voor een kleine groep leerlingen organiseren. Daarmee doen ze al in een vroeg stadium studie ervaring op met het bedenken van opdrachten die kinderen tot waarnemen en beleven stimuleren. Praktijkopdracht in 2.3-31.

Leerdoelen

De student is in staat

- Kennisdoelen
  1. vorm en functie van plantendelen te beschrijven
  2. voorbeelden te geven van aanpassingen van planten en dieren aan de omgeving
  3. biologische begrippen begrijpen en hanteren
- Vaardigheidsdoelen
  1. 25 plantensoorten in het veld te herkennen
  2. de ontwikkeling van een plant of dier te beschrijven in tekening en tekst
  3. een verslag te schrijven van het ontwikkelingsonderzoek volgens de gegeven voorschriften.
  4. een verantwoorde veldexcursie met kinderen te organiseren en dit te evalueren.
- Houdingsdoelen

De student beseft dat voor dit leergebied, leren vanuit de werkelijkheid, (concreet materiaal, excursie) veel effectiever en zinvoller is dan leren vanuit teksten. Via de excursies krijgen de studenten een hernieuwde waarde voor het Arubaanse natuur.

Praktijkopdrachten

Niet van toepassing. De student organiseert wel activiteiten met kinderen, maar niet in het kader van stage. Praktijkopdracht is opgenomen in blok 2.3 t/m 3.1.

Werkvormen

De bijeenkomsten zijn afwisselend, deels op en rondom het IPA en deels bij het Spaans Lagoen of een rooi. Op het IPA oefent de student via practicum met waarnemen en beschrijven van plantaardige structuren en met verschillende typen opdrachten die het waarnemen stimuleren. Bij het Spaans Lagoen oefent de student via excursies met herkennen van planten en dieren, het beschrijven en verklaren van verschillen in het landschap en van aanpassingen van planten. In de zelfstudietijd beschrijft de student in tekeningen en woorden de ontwikkeling van een zelf gekozen organisme en organiseert in een groep een excursieactiviteit voor een groepje kinderen aan de hand van opdrachten die waarnemen stimuleren. Samenvatting van de werkvormen die aanbod zullen komen; onderwijsleergesprek, practicum, groepswerk, zelfstandig leren en excursie.

Evaluatie

Het studiepunt is behaald indien

- A. De veldherkenning test is behaald ($\geq 5,5$) (2X)
- B. De ontwikkelingsopdracht voldoende is ($\geq 5,5$) (1X)
- C. De veldexcursie met kinderen voldoende is, en de voorbereiding en evaluatie formulieren zijn ingeleverd ($\geq 5,5$) (1X)
- D. Het eindcijfer is het gemiddelde deze drie resultaten ($D = (2(A) + (B) + (C))/4$)

Literatuur en materialen

Boerwinkel, DJ., Winterdal, M.D. (red), (2008). *Reader: Planten en dieren rond het Spaans Lagoen*. IPA, San Nicolaas.

Studenten moeten een klembord en muggenspray ("bug spray"), aanschaffen. Een flora is facultatief.

Movecion y Salud

Module	: Het Bewegingsonderwijs
Vak	: Bewegingsonderwijs
Periode	: I.1 en I.2
Specialisatie	: Oriëntatiefase
Docenten	: Maximo Wernet en Peter Simon
Studiebelasting	: 1 stp (= 1.5 ECTS)
Urenverantwoording	
- aantal colleges/begeleidingsuren	: 21 uur voor blok I en II (10.5 per blok)
- voorbereiding praktijk	
- theorie voorbereiding en tentamen	: 19 uur (verdeeld over blok 1 en 2)

Inleiding

De module “Het Bewegingsonderwijs” heeft als doel om studenten te introduceren in het doel en belang van het leergebied Movecion Y Salud.

De inhoud van het programma werd in samenwerking met De Wit gele kruis en ISAM gedaan om de nodige kennis, vaardigheden en houding te krijgen.

De Module is over 2 blokken verspreid, waarbij het aantal bijeenkomsten voor zowel blok I als blok II 7 zijn. Voor het afsluiten van de module wordt de kennis, vaardigheden en houding aan het eind van elke blok geëvalueerd.(zie evaluatie vorm)

Beginsituatie

De studenten hebben op de basisschool en voortgezet onderwijs kennis gemaakt met het vak Gymnastiek waarbij zij binnen een aantal domeingebieden lessen hebben gehad. Grotendeels van de studenten hebben weinig tot geen theorie over het belang en doel van het vormingsgebied “Movecion y Salud” gehad.

Leerinhouden

Doel, belang en plaats van “Movecion y Salud”

Terminologische aanduidingen

Uitgangspunten voor de ordening van het betekenisgebieden

Praktijkvoorbeelden binnen de betekenisgebieden van Spel en Turnen

Het bepalen van je eigen beginsituatie voor wat betreft het conditionele aspect
Het meten van de bloeddruk, glucose, Cholesterol en Trigliceride

Doelen

Kennisdoelen

- De student heeft kennis over doel en belang van “Movecion y Salud”
- De student heeft kennis over het fundamentele niveau waarbij hij/zij verbanden kan leggen tussen de verschillende componenten (mens- maatschapopvatting, bewegingsopvatting en bewegingscultuur)
- De student heeft kennis over het vakdidactisch niveau waarbij de relatie tussen de verschillende componenten wordt gelegd in het DA Model van Van Gelder
- De student heeft kennis over wat de consequenties kunnen zijn van de metingen

Vaardigheidsdoelen

- **De student**
- De student is in staat om binnen het turn- onderdeel: rechtstandige sprong m.b.v. een mintramp uit te voeren, ringzwaaien (strekhangzwaai en halve draai)
- De student is in staat om binnen het spel één activiteit van de bewegingscultuur per betekenisgebied te laten zien
- De student is in staat om een aantal activiteiten te doen op het niveau van de basis school leerlingen
- De student is in staat om één van vier praktijk test- onderdelen met een positief resultaat te laten zien
- De student is in staat om een eenvoudige test van de BMI uit te voeren
- De student is in staat om haar/zijn hartfrequentie in rust en tijdens een belasting te kunnen bepalen volgens twee methode

Houdingsdoelen

- De student ontwikkeld het nodige zelfvertrouwen voor het vak
- De student staat open voor nieuwe visie over “Movecion y Salud”
- De student ontwikkeld een positieve instelling tijdens de colleges en praktijk testen

Werkvormen

Tijdens de lessen wordt over het algemeen de volgende didactische werkvormen gehanteerd: Instructie, interactie, samenwerkingsvorm, en/of opdrachtenvorm.

Evaluatie

Om deze module te kunnen behalen dient de student aan de volgende criteria te voldoen
Voor blok I

- 80 % aanwezigheid
- Een test naar keuze uitvoeren (zie normtabel)
- Een verslag inleveren (verslag criteria wordt in de tweede les uitgedeeld)
- Een positieve houding tijdens de lessen vertonen
- Zowel de resultaten van het verslag als praktijk moeten gelijk of groter zijn dan 5.5

Voor blok II

- 80 % aanwezigheid
- Tentamen (Gesloten boek tentamen)
- Een lesvoorbereiding inleveren
- Een positieve houding tijdens de lessen vertonen
- Zowel de resultaten van de theorie als praktijk moet gelijk of groter zijn dan 5.5

De Beroepshouding wordt op het volgende manier geëvalueerd;

- Presentie lijst
- Participatie tijdens de lessen
- Op tijd aanwezig zijn
- Kleding

Literatuur

Reader samengesteld door onderstaande literatuur

- T. van den Berg, M. van Berkel, C. Hazelebach, A. Kuipers, 2003 tweede druk, Werkboek bewegingsonderwijs voor de basisschool, Baarn HB uitgeverij
- H.M.P.G. van der Loo, 2000 vijfde druk, Lichamelijke Opvoeding op de basis school, Groningen Wolters –Noordhof
- Human Kinetics, 2005 2nd ed. Physical Education for Lifelong Fitness
- Werkgroep Groels, Bewegen en didactiek, uitgeverij Wolters-Noordhof Groningen

Studiejaar 2 - blok 2

Vak	Spec.	Module naam	docent	pag
Psychologie	beide	Cognitieve Ontwikkeling	DG	46
Onderwijskunde	6-12	Het kiezen van didactische werkvormen	ShT /JL	50
Onderwijskunde, Taal en Hende y Comunidad	4-8	Taal / Hende y Comunidad thema's in de onderbouw	GK/ LA / JLM	58
Papiamento	6-12	Mi propio material pa lesa y skirbi	GG	64
Talen	4-8	Lesa y skirbi den ciclo 1	JLM	67
	6-12	Lezen en schrijven in ciclo 2	CG	71
Schrijven	Beide	Schrijfdidaktiek	MN	75
Hende y Comunidad	6-12	Regionalisering	GR	79
PMV	Beide	De Sociaal-educatieve kaart van Aruba	JF / IC	83
Movecion y Salud	Beide	De lessamenstelling	PS / MaW	88
Naturalesa y Tecnologia	4-8	Techniek om je heen	MPC	91
Rekenen en Wiskunde	6-12	Rekenen in de middenbouw	BB	94
Muziek	Beide	Vervolg Muziek Theorie en Praktijk	RP/ MKG	98

Psychologie

Module	Cognitieve Ontwikkeling
Periode	: II.2
Specialisatie	: Beroepsgerichte fase: 4-8, 6-12
Docent	: Diana Goedhoop
Studiebelasting	: 1 studiepun (40 uur=1,5 ECTS)
	begeleidingsuren : 9 uur
	voorbereiding bijeenkomsten : 19 uur
	voorbereiding eindopdracht : 9 uur
	evaluatie : 3 uur

Inleiding

Eén van de ontwikkelingsgebieden van de psychologie die voor een groot deel het schoolgebeuren bepaalt, is de cognitieve psychologie. In deze module staan wij dan ook kort stil bij theorieën van enkele wetenschappers die elk een bepaalde kijk op een specifiek onderdeel van de verstandelijke ontwikkeling van kinderen hebben, zoals de visies van Jean Piaget, Gal'perin, Skinner, Rogers, Reuven Feuerstein en Lev Vygotsky.

Het is goed om als leerkracht aandacht te besteden aan de verschillende visies, deze te relateren aan je eigen praktijk en te onderzoeken hoe dan het leerproces van kinderen kan worden gestimuleerd.

Als leerkracht is het tevens belangrijk op de hoogte te zijn van het niveau van leren van het kind, de manier waarop het kind tot leren komt en de werking van het geheugen. Als IPA-student is het ook van belang stil te staan bij de eigen leerstijl en leerdoelen op dat gebied.

Beginsituatie

De student heeft al in het eerste leerjaar kennis gemaakt met de verschillende ontwikkelingsgebieden van de algemene psychologie en hoe het leerproces zich ontwikkelt tijdens de schooljaren. De student weet dat tot nu toe vooral de verstandelijke ontwikkeling centraal stond in het onderwijs, maar dat de nadruk nu meer en meer komt te liggen op meervoudige intelligenties. De student weet uit ervaring het belang van juiste begeleiding daarbij. Tijdens de stages op de praktijkscholen hebben ze zelf al ondervonden dat niet elke leerling op hetzelfde niveau functioneert en dat er

verschillende strategieën zijn om het leerproces te verbeteren. Ze weten dat het geheugen een belangrijke rol daarin speelt.

Leerinhouden

- cognitieve psychologie
- meervoudige intelligentie
- basisinhouden zoals: waarnemen, denken, geheugen, taal, redeneren, ordenen, problemen oplossen
- leerpsychologische stromingen en onderwijsvernieuwing
- afstemmingsstrategie, faalangst, taakbeleving
- cognitieve ontwikkelingstheorieën, leervormen, leerfasen
- cognitieve dissonantie
- cognitieve leerdoelen

Linkage

In het 2^e blok van het tweede studiejaar vervolgen wij het thema ‘Visies op Ontwikkeling’ met deze psychologie module over de Cognitieve ontwikkeling. Hieraan gingen vooraf de modules ‘Het kind in ontwikkeling’ uit leerjaar 1 en ‘Sociaal-Emotionele ontwikkeling’ in blok 2.1. De module ‘Cognitieve Ontwikkeling’ is de laatste module binnen de psychologielijn. Deze module kan gezien worden als basismodule voor elk ander vak. Er wordt samengewerkt met docent(en) ICT die de modules: Basis computervaardigheden in blok I.1 en ICT in het onderwijs in blok II.2 verzorgen. Tussentijdse opdrachten dienen in het ‘wordprogramma’ te zijn gemaakt en bij de eindpresentatie dient gebruik te worden gemaakt van het programma ‘powerpoint’.

Praktijlink

De studenten vergelijken hun eigen studiemethode met de behandelde theorieën over het leerproces en geheugen en kunnen eventueel wijzigingen aanbrengen in hun manier van leren. Ze worden zich bewust van het belang van een goede instructie, de opbouw van de fasen in het leerproces en herhaling in de klas. De studenten observeren de leerlingen in de praktijkklas en gaan na in hoeverre de leerkracht tijdens een bepaald vak de instructie afstemt op leerlingen die niet meteen de opdracht begrijpen of oefenen zelf met het uitvoeren van de zogenaamde afstemmingsstrategie.

Leerdoelen

Algemeen:

de student heeft kennis, inzicht, attitudes en vaardigheden om cognitieve inhouden te ontwikkelen en te bevorderen bij kinderen en jongeren op school.

Kennis:

- de student kan het verloop van de eigen cognitieve ontwikkeling aangeven.
- de student herkent invloeden vanuit het sociaal-cultureel milieu op de cognitieve ontwikkeling.
- de student is in staat zich d.m.v. literatuurstudie te verdiepen in een cognitieve ontwikkelingstheorie (van Piaget, Gal'perin, Vygotsky, Skinner) en de belangrijkste uitgangspunten schriftelijk te verslaan en de consequenties voor het onderwijs aan te geven.
- De student kan uitleggen hoe het geheugen werkt.
- De student verdiept zich theoretisch in groepjes van maximaal 4 studenten in een onderwerp m.b.t. de cognitieve ontwikkeling en de betekenis daarvan voor het onderwijs en geeft een powerpoint presentatie van 15 minuten over het gekozen onderwerp

Vaardigheden:

- de student hanteert strategieën om probleemoplossend te denken en te handelen
- De student kan het leerproces stimuleren bij leerlingen in de klas door toepassing van de afstemmingstheorie en rekeninghoudend met de theorie over faalangst.
- De student is in staat een powerpoint presentatie te geven van 15 minuten.

Houding:

- De student is bereid te reflecteren op de eigen cognitieve ontwikkeling en kan op grond daarvan leerdoelen formuleren, daar concreet aan werken en de eigen ontwikkeling bijsturen.

Praktijkopdrachten

Probeer in de stageklas de afstemmingstheorie uit bij een leerling die de opdracht niet goed begrepen heeft. Werk precies volgens de verschillende fasen van de strategie en ga na wat het (emotionele) effect is op de leerling en op zijn/haar uiteindelijke prestaties.

Werkvormen

Er zijn 6 bijeenkomsten van 1½ uur. De student dient zich thuis goed voor te bereiden door het lezen van de opgegeven literatuur en het uitvoeren van individuele of gezamenlijke opdrachten. Tijdens de bijeenkomsten wordt het huiswerk verder uitgediept en worden verschillende werkvormen gebruikt zoals debatteren, presenteren, het voeren van leergesprekken en andere individuele en groepsopdrachten.

Evaluatie

- 80% aanwezigheid
- Actief participeren bij de 6 bijeenkomsten

- uitvoeren en eventueel inleveren per bijeenkomst van de opdrachten ter beoordeling (verslag leerdoelen, afstemmingsstrategie)
- eindverslag literatuurstudie
- eindpresentatie

Gebruikte literatuur

- Alkema E & Tjerkstra W.(1995), *Meer dan onderwijs*, Theorie en praktijk van het lesgeven in de basisschool, Van Gorcum & Comp. B.V., Assen, blz. 242-267 en blz 623-638
- Beemen van L., 2001, *Ontwikkelingspsychologie*, Wolters Noordhoff, blz 121 t/m 128
- Brakenhoff J.& Homminga S.,1995, *Ontwikkelingspsychologie voor het onderwijs*, Groningen, Wolters Noordhoff, blz 62 t/m 71
- Geerlings T & Veen van der T., 1996, *Lesgeven en zelfstandig leren*, van Gorcum, Assen, blz 163 t/m 170
- Jager de M. & Lebeer L.,1994, *Denken kun je leren*, theorie en methode van Feuerstein, blz 17 t/m 24

Onderwijskunde 6-12

Module: Didactische werkvormen

Sector:	Pedagogiek	
Onderdeel:	Onderwijskunde	
Module:	Didactische werkvormen	
Ontwikkelaar:	Jan de Lang	
Docent (en):	Shamira Tromp & Jan de Lang	
Fase:	Beroepsgericht	
Blok:	II.2	
Specialisatie:	6-12	
Studiebelasting:	1 punt = 40 uren	
	▪ 7 bijeenkomsten van 1,5 uur	10,5 uren
	▪ 7 keer thuisopdrachten.	14 uren
	▪ werken aan eindopdracht (lesvoorbereiding)	5,5 uren
	▪ werken aan het schriftelijk tentamen	10 uren

Inleiding

Waarom didactische werkvormen?

De module 'Didactische werkvormen' past goed bij de huidige onderwijsvernieuwingen die zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs doorgevoerd worden. Omdat het traditionele onderwijs altijd klaagt over motivatie en interesse, wil het nieuwe onderwijs zijn didactiek aanpassen. Het nieuwe onderwijs wil gevarieerde activiteiten om al haar deelnemers te interesseren en te boeien. De deelname-bereidheid aan het traditioneel onderwijs is laag omdat het beperkte en eentonige activiteiten heeft. Om die reden kan traditioneel onderwijs 1-dimensionaal onderwijs genoemd worden. Alle activiteiten zijn namelijk terug te voeren tot 1 hoofdkenmerk en dat is volgen. Het kind moet de leerkracht volgen en de leerkracht stuurt. De traditionele leerkracht verlangt geen initiatief, vraag niet of nauwelijks om inbreng. In het traditionele onderwijs geeft de leerkracht aan hoe er, wat er en wanneer er geleerd wordt. In zo'n leerproces wordt weinig overgelaten aan de leerling. Het *nieuwe onderwijs* wil meer klassenactiviteiten, wil meer variatie, wil meer deelname, wil aansluiten bij de interesse, wil mondige kinderen die initiatief tonen, wil kinderen die naar eigen vermogen inbreng hebben. Dit alles om kinderen te *activeren* en te motiveren. In gevarieerde activiteiten ontwikkelen kinderen zich op meerdere niveaus. Het nieuwe onderwijs werkt aan cognitie, meta cognitie, psycho motoriek, affectie, moraliteit en socialisatie.

Van de leerkracht wordt meer dan alleen ‘leiden’ of ‘sturen’ verwacht. In het nieuwe leerproces vinden gevarieerde activiteiten plaats waarin kinderen meer leerprocesverantwoordelijkheden ontwikkelen.

Maar **let op**: uitbreiding en variatie van lesactiviteiten vereisen meer gedetailleerde **planning**. Het **ontwerpen** van gevarieerde activiteiten met zinvolle doelen en een vlot lopende organisatie, is niet zo makkelijk. In een gevarieerd leerproces spelen vele factoren een rol. Zonder een goed inzicht in die factoren verliest de leerkracht overzicht en dat kan leiden tot chaos en teleurstelling.

Variatie in het onderwijs aanbrengen, vraagt om een doordachte aanpak, om veel structuur en om een vaardige, competente leerkracht. Een vaardige leerkracht is in staat een gevarieerde les op te zetten door structurering van **werkvormen**.

In deze module zullen studenten leren op een gestructureerde manier lessen te variëren met behulp van het Didactisch Analyse-model. Studenten leren om het werkvormenaanbod uit het werkvormenboek **toepassingsgeschikt** te maken voor de praktijk. Werkvormen kunnen pas in een lesvoorbereiding opgenomen worden als ze voldoen aan **ontwerpcriteria**. Het ontwerpen (en het kiezen) van werkvormen wordt uitgelegd in de ‘inleidende’.

Verschillende soorten doelen, persoonlijke ontwikkeling en de keuze van werkvormen

De activiteiten van gevarieerde werkvormen leiden tot leerresultaten die anders zijn dan bij het traditionele onderwijs waar vooral oog is voor **cognitieve** resultaten. Het moderne leerproces werkt daarnaast aan resultaten op leergebieden zoals moraliteit, socialiteit en affectie, die het sociale klimaat, de sfeer en de motivatie in de klas bevorderen.

Resultaten op bovengenoemde gebieden zijn fundamenteel voor een positieve onderwijsdeelname en bijdrage.

Morele, sociale en affectieve leerresultaten hebben niet alleen een positief effect op het klassenklimaat, ze dragen ook bij aan de **persoonlijke ontwikkeling** van kinderen, zoals de ontwikkeling van waarden, normen en attitudevorming. Besef van verantwoordelijkheid is daar een voorbeeld van.

In het nieuwe onderwijs krijgen kinderen verantwoordelijkheid voor delen van het leerproces. Ze worden verantwoordelijk voor het toepassen van **meta cognitieve** tools, zoals nadoen, onderzoeken, selecteren, samenvatten, concluderen, overleggen, voordoen, plannen, uitvoeren. De beheersing van deze tools bevordert het zelfstandige werk van kinderen, conclusie: hoe zelfstandiger kinderen worden des te uitgebreider wordt de keuze om zelfstandige werkvormen in een les op te nemen. Voor de persoonlijke ontwikkelingen van waarden en normen en attitudes, geldt: hoe meer persoonlijke ontwikkeling des te meer er mogelijk is op gebieden zoals zelf ontdekken, gespreksvoering, samenwerken en samen leren.

Repertoire van werkvormen

Deze module geeft studenten een mogelijkheid om ervaring op te doen met nieuwe, zelf gekozen, afwisselende en creatieve werkvormen. Het is onmogelijk om alle werkvormen uit het boek (*Het didactische werkvormenboek. Variatie en differentiatie in de praktijk*) te begrijpen, te leren of toe te passen. De bedoeling van deze module is om uit de grote hoeveelheid aangeboden werkvormen een werkvormenrepertoire op te bouwen. Studenten krijgen (tijdens bijeenkomsten) inzicht in de werking van instructie-, interactie-, samenwerkings-, opdrachts en spelwerkvormen. Studenten **kieszen** uit het boek bepaalde interessante werkvormen en presenteren de werkwijze ervan aan de hele groep. Zo verkrijgt iedere student kennis van een deel van het werkvormenaanbod uit het boek. Dat werkvormendeel neemt de student op in een **werkvormenrepertoire** (bestaande uit ongeveer 10 werkvormen). Dit repertoire bevat die werkvormen die de studenten geschikt acht voor zijn praktijk.

Werkvormen en differentiatie

Variatie in didactische werkvormen is belangrijk, omdat leerlingen ieder op een eigen manier leren. Bij het kiezen van didactische werkvormen is het belangrijk rekening te houden met verschillen in leerstijl, interesse, niveau en multiple intelligence.

Ontwikkelingsgericht onderwijs als onderwijsvisie

Ontwikkelingsgericht onderwijs is het concept dat het IPA gebruikt als basis voor het vormgeven van onderwijs. Het concept houdt onder meer in dat het leerproces in een 'betekenisvolle' context plaats moet vinden ('link' met de praktijk, realiteit en het dagelijks leven), dat het leidt tot betrokkenheid voor het onderwerp (dat het laagdrempelig is en toenaderbaar is, dat het kinderen aanspreekt) en dat de leerkracht ook als bemiddelaar optreedt. Bij de keuze voor didactische werkvormen (en andere onderdelen uit het onderwijsleerproces) is het belangrijk rekening te houden met de uitgangspunten van ontwikkelingsgericht onderwijs.

Leerinhouden

De belangrijkste leerinhouden van deze module zijn de volgende:

- Activerende werkvormen in relatie tot onderwijsvisies zoals ontwikkelingsgericht onderwijs en thematisch onderwijs;
- Activerende werkvormen in relatie tot variatie en differentiatie;
- Activerende werkvormen in relatie tot verschillende soorten doelen en leeresultaten;
- Activerende werkvormen in relatie tot het onderwijsleerproces en de context van het Didactische Analyse-model;
- Activerende werkvormen in relatie tot leerstijlen en multiple intelligence;

- Activerende werkvormen in relatie tot kenmerkende activiteiten die behoren bij werkvormgroepen zoals instructievormen, interactievormen, opdrachtvormen, samenwerkingsvormen en spelvormen.

Linkage (aansluiting en vooruitblik)

- *Het ontwerpen van onderwijsleerprocessen;*
- *Klasmanagement en leerklimaat;*

Beginsituatie

- De student heeft in het kader van de module onderwijsleerprocessen en van de praktijk basiskennis en vaardigheden opgedaan van bepaalde klassenactiviteiten c.q. didactische werkvormen.
- De student is in staat om een lesvoorbereiding te maken volgens het Didactische Analyse model (D.A.-model);
- De student is in staat om de relatie aan te geven tussen de verschillende onderdelen van een onderwijsleersituatie m.b.t. een leerproces.

Algemene doelen

- De student kan een relatie leggen tussen het hebben van een bepaalde onderwijsvisie en het principe van een gevarieerd onderwijsleerproces;
- De student onderschrijft het belang van de variatie van werkvormen in een gestructureerd leerproces;
- De student kan d.m.v. werkvormfactorenkennis en ontwerpvragekennis op verantwoorde wijze werkvormen kiezen en ontwerpen.
- De student structureert het leerproces door relaties te leggen tussen beginsituatie, doelen, gevarieerde activiteiten en het eindgedrag/eindprodukt;
- De student onderschrijft het belang dat het kiezen van werkvormen de differentiatie van leerstijlen en multiple intelligences in de klas tegemoet moet komen;
- De student overweegt aan de hand van doelen, leerinhouden en leermiddelen welke verantwoorde variatie van werkvormen in het leerproces tot stand moeten komen;
- Studenten observeren tijdens hun werkvormuitvoeringen hun persoonlijke groei a.h.v. ontwikkelingen op het gebied van moraliteit, sociabiliteit en affectiviteit;
- Studenten ontdekken via eigen inzichten en ervaringen en die van anderen welke werkvormen uit het werkvormenboek interessant zijn voor de praktijk, op deze wijze vergroten zij hun repertoire aan toepasbare werkvormen.

Specifieke doelen

Kennisdoelen

Aan het einde van de module kan de student:

- in eigen woorden omschrijven wat met een didactische werkvorm wordt bedoeld;

- de relatie uitleggen tussen de verschillende onderdelen van een onderwijsleerproces (lesontwerp);
- uitleggen waarom het belangrijk is om leerinhouden op gevarieerde wijze aan te bieden aan leerlingen;
- in eigen woorden weergeven wat de relatie is tussen didactische werkvormen en de uitgangspunten van een bepaalde onderwijsvisie.
- omschrijven wat met didactische werkvormen, wat met variëren en wat met leerstijlen wordt bedoeld;
- verschillende didactische werkvormen aangeven;
- uitleggen welke factoren (criteria) een rol spelen **bij het kiezen** van gevarieerde didactische werkvormen in een les;
- soorten doelen benoemen.
- uitleggen wanneer een presentatie moet worden gegeven (die beoordeeld wordt) a.h.v. het presentatieschema.
- uitleggen waarom het variëren van het leerproces belangrijk is en hoe een gevarieerde les is opgebouwd.
- uitleggen en onderbouwen dat de werkvorminfo uit het werkvormenboek toepasbaar gemaakt kan worden voor de praktijk m.b.v. werkvormfactoren en ontwerp vragen.
- de werkvormfactoren benoemen.
- uitleggen dat met bovengenoemde factoren en ontwerp vragen het werkvormenboekinfo en praktijkinfo samengebracht kan worden tot een werkvormontwerp.
- uitleggen wat een verantwoorde werkvormkeuze is.
- in een gesprek onderbouwen hoe een werkvormontwerp moet worden opgenomen in het DA-model.(Aan welke formatvoorwaarden moet een werkvorm in het DA-model voldoen, misschien moet het format voldoen aan een schematische weergave).
- verschillende soorten lesdoelen noemen.
- uitleggen wat de praktijkwaarde van een werkvorm is.
- verantwoorde werkvormkeuze maken op basis van werkvormenkennis (en stageklassituatie).
- uitleggen wat een werkvormenrepertoire is.

Vaardigheidsdoelen

Aan het einde van de module kan de student:

- didactische werkvormen herkennen in de praktijk;
- werkvormen kiezen die passen bij de lesdoelen en leerinhouden;
- ontwerp vragen toepassen en waar nodig aanvullen.
- ontwerp vragen kunnen criteria genoemd worden bij het maken van een werkvormontwerp: **pas** de criteria toe.
- toepassen van het schema (over lesfasen) in het werkvormenboek.

- een voorbeeldles samenstellen waarin gebruik wordt gemaakt van minstens 3 verschillende werkvormen die gekozen zijn op basis van leerstijlen of intelligences.
- de criteria van een gevarieerde onderwijsleerproces toepassen (combinatie van bekende DA-model lesvoorbereidingskennis met aanvullende werkvormformatkennis).
- op basis van lesontwerpcriteria (uitgewekt werkvormfactoren, DA-modelkwaliteitseisen, praktijkwaarde (uitvoerbaar), volledigheid en leesbaarheid): vragen stellen aan de presentatoren.
- de mogelijkheden van de praktijkwaarde van bepaalde werkvorm uit het werkvormenboek tijdens een presentatie kunnen verduidelijken en onderstrepen zodat die voor gebruik opgenomen kan worden in een werkvormenrepertoire.

Morele, sociale, affectieve en houdingsdoelen

Aan het einde van de module kan de student:

- rekening houden met variatie en creativiteit bij de keuze van didactische werkvormen.
- Studenten observeren tijdens hun werkvormuitvoeringen hun persoonlijke groei a.h.v. ontwikkelingen op het gebied van moraliteit, sociabiliteit en affectiviteit, deze ontwikkelingen ontstaan tijdens samenwerken, gespreksvoering, zelfstandig werk, afspraken maken, afspraken nakomen, reflectie op eindgedrag en eindproduct;
- Studenten reflecteren op en ontwikkelen hun sociaal gedrag d.m.v.: elkaar bijstaan, initiatief tonen, 'pro-active' zijn, gesprekken voeren, gericht luisteren, ongestoord werken, elkaar respecteren door bij te springen, aan te vullen, actief mee te doen, en

Meta cognitieve doelen

Dit doel heeft te maken met 'tools' die studenten in staat stellen zelfstandig gevarieerde lesontwerpen te maken. Voorbeelden van die tools zijn: ontwerp vragen toepassen, ontwerpantwoorden tot een definitief werkvormontwerp brengen, werkvormontwerpen samenbrengen tot een hele les. Hierbij komen vaardigheid in bepaalde mentale handelingen goed van pas, denk bijvoorbeeld aan: keuzes maken, opzoeken, vergelijken, informatie opnemen, hoofdzaken en bijzaken van elkaar onderscheiden, selecteren, concluderen, enz.

Werkwijze

In de bijeenkomsten worden zoveel mogelijk gevarieerde werkvormen gebruikt. De studenten doen hierdoor ervaring op met de werkvormen, die ze zelf ooit gaan toepassen in hun stageklassen. Ze doen ervaring op als ze gesprekken voeren, als ze samenwerken, als afspraken maken, als zelfstandig opdrachten uitvoeren, als ze presenteren, als ze

reflecteren, als ze de leerresultaten vergelijken met de doelen die gesteld werden, als ze hun eindgedrag vergelijken met hun beginsituatie, als ze huiswerk maken en als ze de stof bestuderen. Alle cognitieve, meta cognitieve, psycho motorische, affectieve, sociale en morele doelen zullen tijdens bovengenoemde werkzaamheden bereikt moeten worden.

Evaluatie

Om deze module met succes af te ronden, moet aan de volgende voorwaarden worden voldaan:

- 100% aanwezigheid;
- Doorlezen van aangereikt materiaal tijdens de lessen;
- Voldoende beoordelingen van thuisopdrachten en presentaties (die op tijd moeten worden ingeleverd en uitgevoerd);
- Voldoende beoordeling voor een lesvoorbereiding waarin gevarieerde didactische werkvormen toegepast worden volgens de werkvorm- en lesontwerpcriteria en format;
- Uitvoering en nabespreking van de lesvoorbereiding in de praktijk;
- Voldoende schriftelijk tentamen.

Beoordeling

Beoordelingsonderdelen van de module Didactische Werkvormen zijn:

- Door het missen van een bijeenkomst kan de module niet met een positief resultaat afgerond worden;
- Laatkomers worden niet toegelaten en dat betekent een bijeenkomst missen met alle gevolgen voor afronding van dien;
- Thuisopdrachten die niet op tijd ingeleverd of af zijn worden met een onvoldoende beoordeeld;
- Presentaties die niet aan de kwaliteitseisen voldoen worden met een onvoldoende beoordeeld;
- De **lesvoorbereiding** wordt uitgevoerd tijdens de bijeenkomst (uitvoering hiervan in de stageweek) en ingeleverd worden in bijeenkomst 4;
- De uitgevoerde lesvoorbereiding wordt nabesproken (praktijkervaringen);
- De (aangepaste) **lesvoorbereiding** (ook wel de **eindopdracht** genoemd) wordt ingeleverd in de evaluatieweek na bijeenkomst 7.
- De hele module wordt afgerond met een schriftelijk tentamen (in de evaluatieweek).

*Alle bovengenoemde beoordelingsonderdelen moeten afzonderlijk met een voldoende afgesloten worden.

Voor de ontwikkeling van deze module is de volgend literatuur nageslagen:

- Alkema, E., Dam, D. van ,Kuipers, J., Lindhout, C. & Tjerkstra, W. (2006). *Meer dan onderwijs. Theorie en praktijk van het onderwijs in de basisschool*. Assen: Koninklijke van Gorcum.

- Ebbens, S., Ettekooven, S. & Rooijen, J. van (1996). *Effectief leren in de les. Basisvaardigheden voor docenten*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Hoogeveen, P. & Winkels, J. (2008). *Het didactische werkvormenboek. Variatie en differentiatie in de praktijk*. Assen: Koninklijke van Gorcum
- Janssen-Vos, F. (2003). *Basisontwikkeling in de onderbouw*. Assen: Koninklijke van Gorcum.

Onderwijskunde /Taal en Hende y Comunidad 4-8

Titel van de module : Thema's in de onderbouw

Module:	: Onderwijskunde, Idioma, Hende y Comunidad	
Periode (jaar/blok)	: II-2	
Specialisatie	: 4-8	
Docenten	: Glenda Krozendijk, Luc Alofs, Jessica van der Linden	
Studiepunten	: 3 (120 uur)	
Verantwoording		
Bijeenkomsten:	21 x 1.5 uur	21 uur
Literatuur:	140 pagina's	20 uur
Ontwerp lesvoorbereiding en -materiaal		70 uur
Uitvoeringstaken:		9 uur

Inleiding

Als toekomstige leerkracht is het heel belangrijk dat je rijke, krachtige en betekenisvolle leeromgevingen creeërt voor het jonge kind. Door verantwoorde keuzes te maken uit de leerinhouden, door verschillende didactische werkvormen aan te bieden en rekening te houden met de beginsituatie van de kinderen, creeër je als leerkracht de mogelijkheid voor optimaal leren.

Kinderen rond een thema spelend tot leren laten komen is een vaardigheid van een goede leerkracht. Daarbij moet men uitgaan van de belevingswereld van het jonge kind en zijn leefwereld uitbreiden door het systematisch aanbieden van activiteiten op de gebieden van wereldoriëntatie en taalbevordering.

Om dit te bereiken, staan we ook stil bij de rollen (4) van de leerkracht en nemen wij ook zijn/haar persoonlijkheid mee in de discussie.

Beginsituatie

Onderwijskunde

De student is bekend met de beginselen van het thematisch onderwijs (propedeuse).

- De student is bekend met de kenmerken van ontwikkelend onderwijs, basisontwikkeling (propedeuse).
- De student is bekend met de Didactische Analyse model (DA) van Van Gelder.
- De student is bekend met het werken in hoeken (BCD) op de kleuterscholen.

- De student is bekend met de LDD en weet dat enkele kleuterscholen hiermee werken.

Hende y Comunidad:

Voor het vormingsgebied *Hende y Comunidad* is dit de eerste kennismaking met de vakdidactiek voor de kleine kleuter.

Taal:

De studenten hebben in de module *Jeugdliteratuur (1.3)* uit het eerste leerjaar kennisgenomen van wat kinder- en jeugdliteratuur is, welke genres er zijn en waar leerlingen van een bepaalde leeftijd interesse in hebben. Tijdens de module *Mondelinge taalvaardigheden (1.4)* hebben ze geoefend met o.a. het vertellen en voorlezen. Zijn ze te weten gekomen welke organisaties zich bezig houden met leesbevordering buiten school.

Gedurende de module *Adkision y desaroyo di idioma (2.1)* en *Scucha y Papia (2.1)* hebben zij kennisgenomen van het taalverwervingsproces en de taalontwikkeling van een kind en hoe het voorlezen/lezen van boeken en praten over of aan de hand van boeken dit kan beïnvloeden. Maar ook hoe belangrijk de rol van de geschreven taal is bij beginnende *geletterdheid (2.2.)* Tevens hebben de studenten al kennisgenomen hoe het proces van leren lezen en schrijven in het Nederlands verloopt.

Leerinhouden

Onderwijskunde:

- Werken met thema's

Hende y Comunidad

- Kenmerken van *Hende y Comunidad* als vormingsgebied
- Domeinen van het vormingsgebied *Hende y Comunidad*:
  - mens en medemens
  - tijd
  - ruimte
  - natuur en milieu
  - materiaal
- Activiteiten voor het vormingsgebied *Hende y Comunidad*.
  - spelles
  - kring
  - werkles
  - buitenles
  - excursie

Idioma y Comunicacion

- Belevend lezen: leesplezier ontwikkelen
- (Intensief) oefenen met leesbevorderende activiteiten in de klas
  - Verteltafel

- Kamishibai (vertelkastje)/ poppenkast
- Boeken/ tijdschriften maken
- Boekenkist/ vertelkist e.d.
- klasseninrichting
- Leerlijn leesbevordering

Linkage:

Deze cursus is een geïntegreerde cursus vanuit de vakgroepen Onderwijskunde, Hende y Comunidad en Idioma & Comunicacion (taal & communicatie).

Praktijklink: het product van de cursus wordt uitgevoerd in de schoolpraktijk (zie stagegids)

Leerdoelen

Algemene doelen

- De student is in staat om thema's voor de kleine kleuter te ontwikkelen en aan te bieden.
- De student is in staat om de eigen didactische vaardigheden uit het vormingsgebied HyC uit te breiden met nieuwe werkvormen en in te passen in themaonderwijs.
- De student is in staat om didactische vaardigheden op het gebied van leesbevordering uit te breiden.
- De student kan verwoorden wat er onder een rijke, krachtige en betekenisvolle leeromgeving wordt verstaan.

Thema onderwijs

Kennis

- De student kan enkele inhoudelijke en didactische kenmerken van themaonderwijs voor de onderbouw (groep 1-2) opnoemen.
- De student kan de opbouw van een themadossier voor de onderbouw opnoemen.
- De student kan aan de hand van het gekozen thema verwoorden en motiveren waarom het zinvol en betekenisvol is voor de kinderen.

Vaardigheid

- De student kan in een groep een beknopt thema voor de onderbouw ontwerpen.
- De student kan concrete activiteiten in de oriëntatie, verdieping- en afrondingsfase van een thema voor de onderbouw ontwerpen.
- De student kan concrete activiteiten in de oriëntatie, verdieping- en afrondingsfase van een thema aanbieden in een thematisch dagdeel van 60 tot 90 minuten.

Estudio Social

Kennis:

- De student kan het belang van ES-activiteiten voor thema's en het belang van thematisch onderwijs voor het vormingsgebied ES benoemen.

Vaardigheid:

- De student kan ES-activiteiten uit de verschillende ES-domeinen ontwerpen in themaonderwijs voor de onderbouw.
- De student kan ES-activiteiten uit de verschillende ES-domeinen in themaonderwijs voor de onderbouw aanbieden.

Taal: Leesbevordering

Kennis:

- ◆ De student is op de hoogte van het interculturele aspect van literatuur dat in de klas gebruikt kan worden.
- ◆ De student is op de hoogte van de diverse verwerkingsvormen bij het aanbieden van literatuur.
- ◆ De student is bekend met een leerlijn leesbevordering en kan die ook uitproberen in de praktijk.
- ◆ De student kan de knelpunten die er zijn bij het leren van een eerste, tweede en vreemde taal op de juiste manier aanpakken.

Vaardigheid:

- ◆ De student kan verschillende en vooral geschikte verwerkingsvormen aanbieden bij het behandelen van literatuur.
- ◆ De student is in staat om in de klas de leesmotivatie te stimuleren.
- ◆ De student is in staat een leerlijn leesbevordering uit te proberen in de praktijk.
- ◆ De student is in staat de knelpunten die er zijn bij het aan de slag gaan met een leerlijn te onderscheiden.

Houding:

- ◆ De student is bereid om elke gelegenheid die zich voordoet aan te grijpen om zich in te zetten voor leesbevordering.
- ◆ De student kan kinderen door te laten spelen, helpen spelen en leren spelen het plezier van lezen bij te brengen.

Praktijkopdrachten

Gedurende de stage voeren de studenten een deel van het ontworpen thema uit in de schoolpraktijk, te weten

- a. een inleidende (verkennende en motiverende) activiteit.
- b. twee (verdiepende) activiteiten in het vormingsgebied Hende y Comunidad
- c. twee (verdiepende) activiteiten leesbevordering
- d. een evaluerende (presenterende) activiteit.

Werkvormen

De module wordt drie maal per week aangeboden. De studenten ontvangen bij aanvang van de cursus een studiewijzer.

Tijdens de klassikale bijeenkomsten wisselen we praktische en theoretische lessen af.

De nadruk ligt op het toepassen van uitgangspunten en didactische principes ten behoeve van het ontwikkelen van thema's voor het vormingsgebieden ES en Taal.

De docenten treden op als procesbegeleiders. De studenten zorgen dat zij hun opdrachten en leeswerk afronden voor aanvang van de bijeenkomsten. Deze staan vermeld in de weekplanning.

Evaluatie

- ✚ 80% aanwezigheid bij de bijeenkomsten
- ✚ voldoende beoordeling voor het themadossier inclusief
  - a. verantwoording van de themakeuze
  - b. de daarin opgenomen hyC-activiteiten
  - c. de daarin opgenomen taalactiviteiten

Weekplanning (onder voorbehoud)

De opbouw bestaat uit 4 fasen en wordt afgesloten met een (gedeeltelijke) uitvoering van het thema in de schoolpraktijk.

Week 1

a. Themaverkenning: week 1 en 2, met instructie en begeleiding van de themakeuze, themaverantwoording en themaontwerp. (alle docenten)

Week 2-6:

a. Oriëntatiefase: introductie van het thema

b. Verdiepingsfase: HyC-activiteiten: met instructie en begeleiding (Alofs)

c. Verdiepingsfase: Taal-activiteiten: instructie en begeleiding (Goedgedrag)

week 7:

d. Evaluatie/presentatiefase:

Literatuur

Onderwijskunde: Thema's en Projecten:

- Jansen-Vos F., Schiferli T. & Vink H. 1998, *Thema's en Projecten*, Assen: Van Gorcum (hieruit: p. 1-63).
- Brouwers H. *Kiezen voor het jonge kind*. 2010, Bussum: Coutinho. (hieruit: p. 253-264).

Hende y Comunidad:

- Jansen J. e.a. (red) 1999, - *Idee, Activiteitenmap Wereldorientatie.*, Den Bosch, Malmberg
- * IPA-studenten, 2008, *Bahul, activiteiten en thema's voor de kleine kleuter.*, IPA.

Idioma:

- Nijmeegse werkgroep, 1996, *Taaldidactiek aan de basis*, Groningen, Wolters – Noordhoff.
- Meelis – Voorma, T. e.a., 2001, *Leren lezen, laten lezen*, Wolters – Noordhoff, Groningen.
- Paus H. (red), 2006, *Portaal*, Uitgeverij Coutinho, Bussum.

- **Websites**

www.leesplein.nl

www.cultuurplein.nlwww.bibliotheek.nl

www.schooltv.nl/boekenwurm

www.leesvirus.nl

www.boekenpret.nl

www.mijnstempel.nl

www.leesfeest.nl

www.kinderboekwinkels.nl

www.webjuf.nl

www.boekenpretfantasia.nl

Papiamento

Modulo: **Mi propio material pa lesa y skirbi**

Periodo	: II.2
Materia	: Papiamento
Sector	: Idioma
Specialisacion	: tur
Docente	: Gregory Goedgedrag
Peso di estudio	: 1 punto - 40 ora
	ora di contacto : 7x1,5= 10,5 ora
	tarea pa cada siman : 7x1,5= 10,5 ora
	tarea di evaluacion : 9 ora
	literatura : 10 ora

Introduccion

Un di e tareanan di e maestro nobo ta duna les na un manera responsabel na Papiamento. Den cuadro di esei e mester por traha material na Papiamento, entre otro texto pa e diferente materianan. Hopi biaha sa resulta, cu e scol no tin suficiente material adecuado na Papiamento, por ehempel pa e tema cu e maestro kier trata. Esei kier men, cu e maestro mester traha, adapta of traduci texto. Pa por haci esaki na un manera responsabel, e maestro mester domina algun habilidad. Diferente di e habilidadnan ei ta topico di e modulo aki.

Situacion inicial

E estudiante a cera conoci caba cu e ortografia di Papiamento, cu e reglanan principal di gramatica di Papiamento y cu literatura infantil y hubenil na Papiamento. E estudiante ta bon na haltura di e aspectonan importante di innovacion di enseñansa, specialmente relaciona cu Papiamento.

Meta general

Na final di e modulo

- e estudiante tin un miho dominio di e idioma nacional Papiamento
- e estudiante ta capas di traha texto adecuado na bon Papiamento pa su les.

Meta cognitivo

- E estudiante ta conciente di e balor di bon uzo di Papiamento.
- E estudiante conoce e reglanan gramatical di Papiamento.
- E estudiante conoce e reglanan ortografico di Papiamento.

- E studiante por huzga calidad di texto segun cierto criterio.
- E studiante sa cu idioma ta parte esencial di tur materia na scol

Meta di habilidad

- E studiante ta formula corectamente.
- E studiante por reconoce eror gramatical y por coregi esaki.
- E studiante por usa e reglanan ortografico corectamente.
- E studiante por haci uzo di elemento stilistico den su textonan
- E studiante ta haci uzo di e strategianan di scucha y lesa.
- E studiante ta haci uzo di e strategianan di skirbimento.
- E studiante por produci diferente sorto di texto pa uzo na scol, pa diferente materia.
- E studiante por reflexiona riba su idioma.

Meta di actitud

E studiante ta

- dispuesto pa coregi su mes y pa acepta comentario di otro.
- dispuesto pa yuda otro pa yega na bon uzo di Papiamento.ontenido
- Profundisacion y ampliacion di conocimiento y dominio di idioma Papiamento den tur su aspectonan gramatical, ortografico y stilistico cu ehercicio y tarea
- E strategianan di lesamento
- E strategianan di skirbimento
- Diferente sorto di texto
- Relacion idioma Papiamento y e otro idiomanan na scol
- Atencion pa texto y idioma den tur les di scol preparatorio y basico

Forma di traha durante e modulo

Despues di a trata e ortografia na un forma skematico, ta introduci pa cada les un tema/topico, rond di cua ta trata diferente aspecto di e idioma. Na final di cada les e studiante ta haya e tarea pa traha un texto relaciona cu e tema/topico. Un parti di e tarea aki e tin di haci pafu di e oranan di contacto. E aporte y participacion activo di studiante ta hopi importante.

E studiante mester cuminsa na tempo cu e texto pa evaluacion final.

Evaluacion

E studiante mester cumpli cu e siguiente exigencianan:

- Presencia: minimo 80%
- Trahamento y entrega di e tareanan; ta registra esaki.
- Ta entrega un minimo di dos obra propio di cada genero literario cu e docente a splica
- Ta yuda forma e coleccion di obra pa medio di entrega di e obranan propio

Literatura

- Un bon diccionario (Dijkhoff, Mansur, Joubert, Ratzlaff)
- Ortografia Papiamento
- Tur e readernan anterior
- material parti durante les

Talen 4-8

Module	Lesay Skirbi den ciclo 1/ Lezen en Schrijven in Ciclo 1	
Subtitel	: Alfabetisacion inicial: con mucha chikito ta sera conoci cu e mundo di letra	
Periode	: II.2	
Specialisatie	: 4 - 8	
Docent(en)	: Jessica van der Linden	
Studiebelasting	: 1 studiepunt = <u>40 uur</u>	
Colleges	7 X 1.5	= 10,5
Voorbereiding colleges	7 X 2	= 14
Voorbereiding evaluatie		= 7,5
Evaluatie		= 8

Inleiding

Geletterdheid

In het onderwijs nemen lezen en schrijven een centrale rol in. En dat is nog niet zo gek als je bedenkt dat in het dagelijks leven lezen en schrijven voortdurend een rol spelen. Allebei doe je eigenlijk overal. Geen wonder dat deze vaardigheden in het onderwijs voor elk kind van groot belang zijn. Daarom gaat deze module over “geletterdheid”, ookwel (ontluikende) beginnende geletterdheid.

Beginsituatie

Ontluikende (0-4) en beginnende (4-6) geletterdheid bij kinderen begint al heel vroeg. Voordat ze beginnen met leesonderwijs hebben ze spelenderwijs al heel wat kennis opgedaan over lezen en schrijven.

Ze weten bijvoorbeeld al dat je woorden op kunt schrijven en ze ook weer kunt lezen. Kinderen weten dat een woord uit letters bestaat en dat deze letters in verschillende combinaties opgeschreven en opgelezen kunnen worden, zodat ze verschillende klanken produceren en verschillende betekenissen hebben.

Bij beginnende geletterdheid staat niet de leertaak centraal, maar het kind en zijn lees- en schrijfontwikkeling, uiteraard als samenhangend geheel aangeboden.

Leerinhouden

- Tussendoelen beginnende geletterdheid:
- Boekorientatie

- Verhaalbegrip
- Functies van geschreven taal
- Relatie tussen gesproken en geschreven taal
- Taalbewustzijn
- Alfabetisch principe
- Functioneel schrijven en lezen

Linkage

In de eerstejaars module *Taalvaardigheid schrijven* blok I.1 en I.2, *Tekstanalyse, Literatuur infantil y hubenil* blok 1.3 en *Mondelinge taalvaardigheden* blok 1.4 lag de nadruk vooral op het kunnen lezen en/of analyseren van teksten en ook op het kunnen schrijven van teksten op niveau. Nadat de student heeft kunnen ervaren hoe het is om ‘weer’ te kunnen lezen en schrijven, leren ze nu hoe ze de juiste lees- en schrijfstrategieën kunnen aanbieden en blijven stimuleren.

Kortom, in leerjaar twee gaat de aandacht vooral uit naar de taaldidactiek, te denken valt aan *Taalverwerving en Taalontwikkeling* en *Vorbereidend en aanvankelijk lezen* uit II.1. De module *Vorbereidend en aanvankelijk lezen* is tevens direct vervolg op deze module.

Praktijkopdracht

Voor de praktijk geldt dat de student kan herkennen welke tussendoelen beginnende geletterdheid (lezen en schrijven) onderwezen worden en ook hoe hij/zij dit kan zelf kan toepassen en verbeteren door o.a. het aanbieden van de juiste strategieën, differentiatie, variatie en integratie. Kortom de student zal een aantal lesactiviteiten hetzij apart, geïntegreerd of als onderdeel van BCD activiteiten verzorgen in het kader van lezen en schrijven.

Algemene doelen

- Kennis van en inzicht heeft in de beginnende geletterdheid bij jonge kinderen, het aanvankelijk lees- en schrijfproces in het Papiamento en Nederlands en in de ontwikkeling van het gevorderde lees- en schrijfproces bij oudere kinderen in beide talen.
- Kennis heeft van en in staat is om strategieën (luister-, spreek-, lees-, schrijf- en woordenschatstrategieën) in te zetten ten behoeve van de taalontwikkeling van het kind.
- Kennis heeft van en in staat is om passende taalactiviteiten te selecteren, te bedenken, te ontwikkelen en uit te voeren rekening houdend met de (taalspecifieke) beginsituatie, behoefte, belevingswereld en leerstijl van het kind en kan differentiëren in taalonderwijs.
- Op de hoogte is van kerndoelen, tussendoelen en leerlijnen Taal en in staat is deze aan te passen en te realiseren voor ieder kind.

Leerdoelen

Kennisdoelen

- De student houdt rekening met de doelen van ontwikkelingsgericht onderwijs bij het lezen en schrijven.
- De student is op de hoogte dat het noodzakelijk is om een leeromgeving te creëren waarin lezen en schrijven worden gestimuleerd.
- De student heeft kennis genomen van het begrip tussendoelen beginnende geletterdheid.
- De student is op de hoogte van het belang van een motivatiefase bij beginnende geletterdheid en kan een weloverwogen keuze maken van een passende activiteit.
- De student weet hoe hij/ zij aan woordenschatuitbreiding moet werken tijdens het voorbereidend lezen.
- De student heeft kennis van de diverse activiteiten en werkvormen die er op het gebied beginnende geletterdheid zijn.
- De student heeft kennis genomen van de kijkwijzer ‘taal in de onderbouw’.

Vaardigheidsdoelen

- De student kan beginnende geletterdheid zo vormgeven dat het voor het Arubaanse kind een betekenisvolle vaardigheid wordt en blijft.
- De student is in staat om zinvolle activiteiten aan te bieden.
- De student kan activiteiten kiezen die het lees- en schrijfproces stimuleren.
- De student kan lezen en schrijven binnen beginnende geletterdheid op een functionele manier benaderen en vormgeven.
- De student is in staat om een leeromgeving (o.a. lees- en schrijfhoek) te creëren waarin lezen en schrijven worden gestimuleerd.
- De student kan verantwoorden hoe hij aan woordenschatuitbreiding moet werken tijdens lezen en schrijven.
- De student kan naar aanleiding van thema's geschikte boeken en teksten selecteren die passen bij de beleving van het kind.
- De student kan verantwoorde lees- en schrijfactiviteiten opzetten en uitvoeren en indien nodig daarvoor materiaal ontwikkelen.
- De student is in staat de leerlingen te motiveren tot lezen en schrijven.
- De student kan de kijkwijzer naast zijn lessen houden om zo interactieve, betekenisvolle en functionele leeractiviteiten uit te voeren.

Houdingsdoelen

- ◆ *De student is bereid de leerlingen te motiveren tot voorbereidend lezen en schrijven.*
- ◆ *De student is bereid om de leerlingen verder te helpen in het lees- en schrijfproces.*
- ◆ *De student ziet het belang in om de leerlingen geïnteresseerde lezers of schrijvers te laten worden.*

Werkvormen

De module bestaat uit diverse bijeenkomsten waarbij de student door middel van afwisselende activiteiten zoals samen lezen, leesopdrachten, schrijfopdrachten, zelf ontdekken van lees- en schrijfstrategieën bij jezelf, etc. en met name voorbeeldactiviteiten kennis opdoet van de theorie maar tegelijkertijd ook van didactiek beginnende geletterdheid, (voorbereidend lees- en schrijfdidactiek).

Evaluatie

Om in aanmerking te komen voor een studiepunt:

1. heeft de student de verschillende teksten/ artikelen uit de reader gelezen en bestudeerd;
2. moet de student minstens 80% van de bijeenkomsten gevolgd hebben.
  - krijgt de student een extra opdracht bij minder dan 80% aanwezigheid.
  - moet de student module opnieuw volgen bij een aanwezigheid van 50%.
3. Geeft de student in bijzijn van de vakdocent (tevens docent van de module) gedurende zijn/haar stage twee activiteiten (hetzij als onderdeel van BCD of als aparte taalactiviteit zoals aangegeven op het rooster) volgens de tussendoelen beginnende geletterdheid (leerlijn lezen en schrijven) met de kijkwijzer taal in de onderbouw als checklist.
4. Maakt de student een observatieverslag zoals in de praktijkgids aangegeven, behorende bij deze module.

Tentamenopdracht: aan het einde van de module

Maakt de student zelfstandig een lessenserie aan de hand van één (1 t/m 6) van de tussendoelen beginnende geletterdheid, maar met minimaal 3 van de subdoelen, 3 samenhangende lessen volgens een nog nader te bepalen thema:

- de gekozen tussendoel moet centraal staan, verdeeld over de subdoelen.
- de beginsituatie wordt in overleg vastgesteld.
- kiest zelf bij de basislessen betekenisvolle leesboeken/ prentenboeken of andere teksten.
- maakt lesopzetten volgens het basismodel geïntegreerd in het DA-model.

Literatuur

❖ Reader 'Taal in de onderbouw'

Samengesteld uit o.a.

❖ Nijmeegse Werkgroep, vierde druk, *Taaldidactiek aan de Basis*, Wolters-Noordhoff, Groningen.

❖ Paus, Harry e.a, 2002 en 2006, *PORTaal, Praktische taaldidactiek voor het primair onderwijs*, Coutinho, Bussum.

❖ Overzicht Tussendoelen beginnende geletterdheid

❖ Kijkwijzer voorlezen en vertellen/ taalonderwijs in groep 1

❖ www.lexicon.taalsite.nl

Talen 6-12

Module	Lezen en schrijven in ciclo 1 en 2 begrijpend lezen
Docenten :	Cheryda Gemin
Blok :	II. 2
Specialisatie :	6 – 12
Studiebelasting :	1studiepunt = 40 uur
Bijeenkomsten :	7 X 1.5 = 10.5
Voorbereiding :	7 X 2 = 14
Evaluatie :	= 15.5

Inleiding

In het onderwijs neemt lezen een centrale rol in. En dat is nog niet zo gek als je bedenkt dat in het dagelijks leven lezen voortdurend een rol speelt. Lezen doe je eigenlijk overal. Geen wonder dat lezen in het onderwijs voor elk kind van groot belang is. Daarom gaat deze module over de didactiek van technisch, begrijpend, studerend en belevend lezen. Kortweg ook voortgezet lezen genoemd. Ook methoden, werkvormen, toetsing hebben een plaats in deze module. De theorie achter de praktijk komt aan bod voorzover die van belang is voor het werken in de basisschool.

Verschillende mogelijkheden voor differentiatie en zorgverbreding in een leesles; hoe organiseer je die? Welk materiaal kun je daarbij gebruiken? Hoe beoordeel je dat? Bij dit onderdeel passen de lesopdrachten en instituutspactica.

Het is belangrijk dat de leraar die taalonderwijs geeft zich ervan bewust is dat vele wegen naar Rome leiden, dat didactische keuzes altijd verbonden zijn met mens- en maatschappij-opvattingen in ruime zin. Het is in ieder geval belangrijk dat kinderen leren om met plezier te lezen en te schrijven.

Beginsituatie

Het onderwijs in lezen en schrijven is hedendaags helaas niet wat het zou moeten zijn. Hierdoor wordt er van de student verwacht dat zij de nodige creativiteit en voorstellingsvermogen bezit om het gewenste lees,- en schrijfonderwijs te kunnen visualiseren en te kunnen realiseren.

Leerinhouden

Deze module is een vervolg op de module Taalvaardigheid schrijven, Voorbereidend

en aanvankelijk lezen, Tekstanalyse en Taalverwerving, Taalontwikkeling en werken met de taalmethode? We gaan nu ook in op de verschillende strategieën die er zijn voor begrijpend lezen/ vertellend schrijven door o.a. de methode “Ondersteboven van Lezen” goed door te nemen.

Leerdoelen

Kennisdoelen

- De student houdt rekening met de doelen van interactief taalonderwijs bij het voortgezet lezen en schrijven;
- De student heeft kennis genomen van het begrip voortgezet technisch lezen en begrijpend lezen;
- De student heeft kennisgenomen van het concept vertellend schrijven ;
- De student is op de hoogte van de didactiek van technisch en begrijpend lezen;
- De student is op de hoogte van het belang van een motivatiefase bij het technisch en begrijpend lezen en kan een weloverwogen keuze maken van een passende activiteit;
- De student weet hoe hij/ zij aan woordenschatuitbreiding moet werken tijdens het voortgezet lezen;
- De student heeft kennis van lees- en schrijfstrategieën;
- De student heeft kennis van de diverse activiteiten en werkvormen die er op het gebied van technisch en begrijpend lezen zijn en tevens op het gebied van vertellend schrijven;

Vaardigheidsdoelen

- De student kan het technisch lezen zo vormgeven dat het voor het Arubaanse kind een betekenisvolle vaardigheid wordt en blijft;
- De student is in staat om bij het begrijpend lezen leesstrategieën aan te bieden;
- De student is in staat om bij het vertellend schrijven schrijfstrategieën aan te bieden
- De student kan activiteiten kiezen het lees- en schrijfproces bevorderen;
- De student kan lezen en schrijven op een functionele manier benaderen en vormgeven, zodat de tekst deel uitmaakt van werkelijke communicatie
- De student is in staat om een leeromgeving te creëren waarin lezen en schrijven worden gestimuleerd.
- De student kan verantwoorden hoe hij aan woordenschatuitbreiding moet werken tijdens het voortgezet lezen.
- De student kan naar aanleiding van thema's geschikte boeken en teksten selecteren die passen bij de beleving van het kind.
- De student kan verantwoorde lees- en schrijflessen opzetten en uitvoeren en indien nodig daarvoor materiaal ontwikkelen.
- De student is in staat de leerlingen te motiveren tot lezen en schrijven.

Houdingsdoelen

- De student is bereid de leerlingen te motiveren tot lezen en schrijven.
- De student is bereid om de leerlingen verder te helpen in het lees- en schrijfproces.
- De student ziet het belang in om de leerlingen geïnteresseerde lezers of schrijvers te laten worden.

Praktijkvaardigheidsdoelen

- De student kan onder begeleiding van een ervaren leerkracht de taalonderwijsactiviteiten die bij ciclo 1 en 2 horen, verrijken, uitvoeren en evalueren;
- De student maakt daarbij beargumenteerd gebruik van verschillende werkvormen
- De student kan uitdagende spel en oefentaken voor het kind voorbereiden en uitvoeren

Evaluatie

Om in aanmerking te komen voor een studiepunt:

1. heeft de student de verschillende teksten/ artikelen uit de reader gelezen en bestudeerd;
2. heeft de tentamenopdracht individueel gemaakt.
3. moet de student minstens 80% van de bijeenkomsten gevolgd hebben krijgt de student een extra opdracht bij 50-80% aanwezigheid.
4. moet de student module opnieuw volgen bij een aanwezigheid van minder dan 50%.

Tentamenopdracht: aan het einde van de module

Maak individueel een lessenserie begrijpend lezen van 4 samenhangende lessen over een zelf vast te stellen leesvaardigheid. Vanzelfsprekend hoort een verantwoording er bij.(uitwerking van de kijkwijzen Begrijpend lezen)

- de lessenserie moet een opeenvolging zijn van een/twee aangeboden leesstrategieën.
- de gekozen leesvaardigheid moet centraal staan
- de beginsituatie wordt in overleg vastgesteld
- kies zelf bij de basislessen goede passende teksten
- maak lesopzetten volgens het basismodel Begrijpend lezen

Literatuur

Reader samengesteld uit de volgende bronnen:

- Robbe Rolf , 2001, Begrijpend lezen, , Wolters – Noordhoff, Groningen.
- Knijpstra Harm e.a, 1997, Met jou kan ik lezen en schrijven, Van Gorcum

- Harry Paus e.a., 2002, POR Taal, Praktische taaldidactiek voor het primair onderwijs, Coutinho, Bussum, Nijmeegse Werkgroep, 1996, Taaldidactiek aan de Basis, , Wolters-Noordhoff,

Schrijven

Module	Schrijfdidactiek
Fase	: Beroepsgericht
Blok	: II.2
Docent	: Mirto Nicolaas (vervangen door Don Quant)
Studiebelasting:	: 1 stp
Eindcijfer	: Gemiddelde van drie onderdelen waar voor alle drie tenminste een 5.5 behaald is. (De onderdelen zijn; didactiek, tempo-schrijven en bordschrijven)
Bijeenkomsten	: 7 (gemeenschappelijk voor specialiteiten 4-8 en 6-12) IP's (Instituuts Practicum) zijn afzonderlijk per specialiteit.

Inleiding

Meestal in klas 1 maken de kinderen de overgang van het kleuterschrijven naar het aanvankelijk schrijven. Onder kleuterschrijven wordt meestal verstaan:

- “schrijven zonder pen”,
- bewegen op papier,
- het maken van boodschappenlijstjes, verlanglijstjes voor Sinterklaas en de eigen naam; alle activiteiten waarmee het jonge kind wil ingroeien en deelnemen aan de omringende wereld;
- het werken in een schrijf- / drukhoek;
- Het maken van basale schrijfbewegingen;
- Het bewustworden van de juiste zithouding en pengreep.

Daarna volgt het aanvankelijk schrijven:

- het systematisch aanleren van alle basale schrijfvormen, te weten:
de letterpatronen van het verbonden schrift
de verbindingsvormen van het verbonden schrift en
de hoofdletterpatronen van het verbonden schrift.
- het systematisch aanleren van de juiste zit- en schrijfhouding.

Overigens besteden we ook aandacht aan

- het voortgezette schrijven,
- de zingeving van het schrijven
- en het plezier dat kinderen eraan kunnen beleven!

Beginsituatie

Aan dit blok kan begonnen worden als de student het tentamen schrijven uit het eerste jaar met goed gevolg heeft afgelegd. Verder heeft de student al op de stageschool

kennisgenomen van de specifieke rol die schrijven heeft in de ontwikkeling van geletterdheid.

Leerinhouden

Naast verfijning van de eigen “methodisch handschrift” zowel op papier als op bord, wordt vooral accent gelegd op de didaktiek van het voorbereidend en aanvankelijk schrijven/lezen, terwijl het voortgezet schrijven onderbouwd zal worden met Taal (creatief schrijven), Communicatie, Cultuur en Geschiedenis van het schrift.

Praktijkopdrachten;

- Verantwoorde schrijflessen opstellen en uitvoeren voor de eigen specialisatie. (4-8 of 6-12)
- Oefenboek: “Schrijfvaardigheid op papier en bord”
- Bordschrijven: inleveren (of opsturen) van digitale foto’s ten behoeve van een eigen werkmap/portfolio.
- Een werk- of aantekenschrift met eigen dictaatschrift uit het leergebied Taal door de Schrijfdocent laten paraferen.
- Een schrijfles voorbereiden, uitvoeren en tijdens IP met audiovisuele middelen presenteren. (vakdocent wordt ter uitwerking van dit stageonderdeel tijdig uitgenodigd voor een stagebezoek)
- IP situaties uitvoeren en evalueren.

Linkage:

Deze module heeft een directe link met alle stageopdrachten; bij veel lessen zal geschreven worden door zowel het kind als de leraar.

Deze module heeft eveneens een directe link met de module aanvankelijk lezen in II.1 en Lezen en schrijven in ciclo 1&2 in periode II.3 en II.4.

Door gebruik te maken van digitale audio-visuele middelen als ondersteuning bij de presentaties van de (stage) praktijkopdrachten leert de student ook omgaan met de nodige apparatuur.

Doelstellingen:

Kennisdoelen. De student

- kent de visies waar vanuit naar het schrijven kan worden gekeken.
- kan een eigen visie onder woorden brengen.
- kent de kerndoelen met betrekking tot het schrijfonderwijs.
- kent de leerstofdomeinen van de verschillende schrijffasen.
- kent de opbouw van de leerlijn aanvankelijk schrijven.
- kan de opbouw van een methode omschrijven.
- heeft kennis van de motorische ontwikkeling van het kind.

- heeft kennis van de handschriftontwikkeling van het kind.
- kent criteria op grond waarvan je een handschrift beoordeelt.
- kent de kenmerken van een goede zit-/schrijfhouding en weet welke materialen daarbij noodzakelijk zijn.
- heeft kennis van de begeleiding van linkshandigheid.
- heeft enige kennis van mogelijke oorzaken van afwijkingen in het schrift.
- heeft kennis van de didactische ontwikkelingen in het schrijfonderwijs.
- kent de kenmerken van een goede schrijfles.
- kent de leerkrachtvaardigheden die daarbij voorwaarde zijn.

Vaardigheidsdoelen

- kan op grond van taakkenmerken een schrijfoefening in het juiste leerstofdomein plaatsen.
- kan de voor- en nadelen noemen van het schrijven van blokletters.
- kan alternatieve materialen inzetten bij het leesproces.
- kan een handschriftobservatie uitvoeren.
- kan een observatie met betrekking tot de zitschrijfhouding uitvoeren.
- kan kinderen individueel begeleiden in hun schrijfproces.
- kan een schrijfles uitvoeren.

Houdingsdoelen

- is zich ervan bewust dat hij een voorbeeldfunctie heeft en laat dit ook zien in zijn handschrift, zit-/schrijfhouding en pengreep.
- is zich ervan bewust dat de rol van schrijven onmiskenbaar bijdraagt tot ontwikkeling van de taal, cultuur en communicatie.
- is bij (stage-) schoolwisseling bereid de schrijfmethode van de nieuwe school aan te leren.
- is bereid om buiten de methode te treden.
- is bereid om spel- en bewegingsmateriaal zodanig in te zetten, dat het bijdraagt aan een gezonde schrijf- en handschriftontwikkeling.

Werkvormen

Werkcolleges en voorbeeldlessen gericht op het tentamen en de praktijkvoorbereiding. Handschriftontwikkeling is een proces. Vandaar dat accent gelegd wordt op de oefeningen en tijdige bijsturing. Oefensessies;

- oefenopdracht “Schrijfvaardigheid op papier en bord”.
- Een werk- of aantekenschrift met eigen dictaatschrift uit het leergebied Taal zal geregeld door de Schrijfdocent geparafeerd moeten worden. (tenminste 4x tijdens het proces)

Uitwerken van een werkmap/portfolio met stagemateriaal verlucht met eigen dictaatschrift en illustraties.

Audiovisuele media.

Evaluatie

Voor deelname aan het tentamen dient,

- de student tenminste 80% aanwezig geweest te zijn.
- de student aan de oefenopdracht “Schrijfvaardigheid op papier en bord” te voldoen.
- de student de (stage)praktijkopdracht uitgevoerd en ingeleverd te hebben. Dit betreft een Werkmap/portfolio inhoudende;
  - a) de lesvoorbereiding en uitvoering van een onderdeel van een schrijfles tijdens de stage met relevant bordgebruik met tekst en illustratie (bordtekenen).
  - b) beeldmateriaal in de vorm van digitale foto's van de schrijfles.
  - c) evenzo een gedateerde digitale video opname van een kort representatief onderdeel van deze les. (2 tot 3 minuten)
- de student een stagebezoek gehad te hebben ter observatie en begeleiding door de vakdocent en uiteindelijk dient deze opdracht ook als voldaan genoteerd te staan.

Tentamen bestaat uit:

- Schriftelijk tentamen didactiek uit: Hoofdstukken 13 t/m 18 uit “Schrijven kun je leren” van A.D. Kwast, en Readers. (meerkeuze vragen met argumentatie)
- Praktijktentamen.
  - a) temposchrijven in methodisch schrift.
  - b) Bordschema in methodisch en blokschrift.
- Voor zowel het schriftelijk tentamen als de twee onderdelen (a+b) bij de praktijk tentamen moeten alle drie minimum een 5.5 zijn voor elk. Eindcijfer wordt het gemiddelde van deze drie.

Literatuur

‘Het Bordschrift’, A.D. Kwast, 6de druk 2005. Stichting Stylus et Cultura, Alkmaar
‘Schrijven kun je leren’, A.D. Kwast, 8ste druk 2006. Stichting Stylus et Cultura, Alkmaar
‘het Schrijfschrift’, A.D. Kwast, 8ste druk 2006. Stichting Stylus et Cultura, Alkmaar
‘pak je pen’, Handschriftontwikkeling in de praktijk. Else Kooijman, Madeleine van Mierlo en Ciel Natzijs. 2008 Uitgeverij Cantal bv. Rosmalen.
Maria van Gils, Handleiding A, ‘Pennenstreken’
‘Veilig leren lezen’ Structuurmethode voor het aanvankelijk leesonderwijs.
Readers Stichting Schriftontwikkeling.

Hende y Comunidad 6-12

Module : Caribisch perspectief (Regionalisering)

Periode	: II.2 (6-12) en II.3 (4-8)	
Specialisatie	: 4-8 & 6-12	
Docent	: Gregory Richardson	
Studiebelasting	: 1 stp = 40 uur (1,5 ECTS)	
Urenverantwoording	: 7 bijeenkomsten a 1,5 uur	10,5 uur
	6 deeltentamens a 15 min	1,5 uur
	bestuderen literatuur (70 pp)	18,0 uur
	voorbereiding groepspresentatie	4,0 uur
	voorbereiding opdracht	6,0 uur

INLEIDING

In deze module staat het Caribisch gebied centraal, waarbij er telkens een link wordt gelegd met de situatie op Aruba. We zullen kijken naar het Caribisch gebied vanuit verschillende perspectieven. Aspecten die onder andere aan bod komen zijn, migratie en identiteit, ras en etniciteit, gender, muziek, taal, cultuur, politiek en economie. Deze module wordt gepresenteerd d.m.v presentaties met powerpoint, zang, muziek (calypso, bachata, merengue, djembe) en Caribbean poetry.

BEGINSITUATIE

Studenten hebben in jaar 1 succesvol de cursus Ken ta Arubiano (L. Alofs) afgerond. Studenten hebben basiskennis over de ontwikkelingen in Aruba vanaf de 19de eeuw t/m eind 20ste eeuw.

LEERINHOUDEN

- **Linkage.** Deze module bouwt voort op, en is een verbreding van eerdere modules. Zie Ken ta Arubiano. De leerinhouden kunnen ook toegepast worden in de Arte module (W. Kuiperi) in blok 3. Bv “poetry dance” en “short story musical expression.”
- **Praktijklink.** Door kennis te hebben van verschillende aspecten van het Caribisch gebied en de rol van de Arubaan daarin, kunnen leerkrachten beter

omgaan (en rekening houden) met de multiculturele en meertalige situatie in Arubaanse scholen.

LEERDOELEN

Kennisdoelen:

- Studenten hebben kennis van de ligging van het Caribisch gebied
- Studenten hebben kennis van de verschillende manieren hoe naar het Caribisch gebied gekeken (perspectieven) kan worden
- Studenten hebben kennis van verschillende theorieën binnen de Caribische studies
- Studenten hebben kennis van (politiek, economie, samenleving en cultuur) in het Caribisch gebied
- Studenten hebben kennis van verschillende theoretische concepten die gerelateerd zijn aan het Caribisch gebied

Vaardigheidsdoelen:

- Studenten kunnen het Caribisch gebied op de kaart aanwijzen en de karakteristieken aan een groep uitleggen
- Studenten leren onderzoek doen d.m.v “oral history”
- Studenten kunnen “short stories” schrijven over hun ervaringen in het Caribisch gebied
- Studenten kunnen gedichten schrijven over hun ervaringen in het Caribisch gebied
- Studenten kunnen kritisch literatuur analyseren en hierover een presentatie houden (voor de klas)
- Studenten kunnen in een groep op een creatieve manier een lesvoorbereiding maken
- Studenten kunnen over relevante onderwerpen op een meningvolle manier een discussie voeren
- Studenten kunnen feedback op een professionele manier geven

Houdingsdoelen:

- Studenten hebben een oprechte interesse in het Caribisch gebied
- Studenten hebben waardering voor de eigen sociale, culturele en maatschappelijke identiteit
- Studenten hebben respect voor zichzelf en collega’s
- Studenten hebben respect voor docenten
- Studenten hebben een open houding
- Studenten zijn op tijd

PRAKTIJKOPDRACHTEN

N.v.t

WERKVORMEN

- Groepswerk (literatuuranalyse)
- Presentatie (10 minuten)
- Klassikaal (theoretisch gedeelte)
- Muziek
- "Poetry"
- Discussie

EVALUATIE:

- 80% aanwezigheid.
- Voldoende beoordeling voor het schriftelijk tentamen (bestaat uit 6 deeltentamen-vragen). Aan het begin van elke bijeenkomst wordt het deeltentamen afgenomen.
- Voldoende beoordeling voor lesvoorbereiding en presentatie (vindt elke bijeenkomst plaats).
- Voldoende beoordeling voor opdracht 1: studenten moeten een "short story" van 1 A 4 schrijven over het Caribisch gebied (deadline evaluatieweek).
- Voldoende beoordeling voor opdracht 2: studenten moeten een gedicht schrijven over het Caribisch gebied (deadline evaluatieweek).

*Bij afwezigheid met geldige reden, komt de student in aanmerking voor een vervangende deeltentamen-vraag.

LITERATUUR:

Allen, R. (2010). *Towards a study of the twentieth century migration from the English-speaking Caribbean to Curacao and Aruba*. Curacao: UNA.

Kock, M. (2010). *Balancing Work and Family: a preliminary study on the challenges that Aruban Women face on a daily basis*. Aruba: IPA.

Richardson, G. (2010). *Chip on the shoulder or just exaggerated Racialized Tension? Perspectives of a Black Aruban Student and Professional Living in the Netherlands*. Aruba: IPA.

Richardson, G. (2010). *This is the way we does talk! Perceptions of Caribbean English in Aruban Education and Society*. Aruba: IPA.

Richardson, G. (2010) *Rhythmic Importation, Linguistic Adaptation and Integration in Aruban Music: An analysis of the place and development of Calypso and Soca in Aruban society*. Aruba: IPA.

Persoonlijke en Maatschappelijke Vorming

Module	: De sociaal-educatieve kaart van Aruba	
Periode	: Leerjaar II; blok II.2 : beroeps-gerichte fase	
Specialisaties	: 4-8 jarigen & 6-12 jarigen	
Docenten	: Jose Fernandes Perna (module-ontwikkelaar), spec. 6-12 jarigen : Ina Croes, specialisatie 4 - 8 jarigen	
Studielast	: 1 StP = 1.5 ECTS (40 uur):	
	➤ Contacturen/7 les-bijeenkomsten	: 10,5 uur;
	➤ Bezoekmomenten sociale instelling(en)	: 07,5 uur;
	➤ Literatuurstudie/bronnenconsultatie	: 10,0 uur;
	➤ Informatiepakket-samenstelling	: 12,0 uur;

Inleiding

De module “**De sociaal-educatieve kaart van Aruba**” is een vervolg en tevens een verdieping van de module “De leerkracht als sociaal agent”(I.3). In deze opleidingsfase, bestuderen wij *beroepsmatig* allerlei ontwikkelingen die de opvoeding van kinderen sterk negatief kunnen beïnvloeden, zoals: huiselijk geweld, gezinnen met verslavingsproblemen, seksueel misbruik bij kinderen, kinderen die in hun levensbehoeften worden verwaarloosd. Ook wordt ingegaan op de negatieve invloed van de media op kinderen: T.V, film en internet. Zie ook krante-map, module “De leerkracht als pedagoog” (I.2).

De rode lijn is telkens weer: zijn wij als leerkracht op de hoogte van deze (maatschappelijke) ontwikkelingen? Wat kunnen wij als leerkracht daartegenover doen? Zijn wij bereid daartoe een helpende hand uit te steken? Al zijn wij daartoe wel bereid, niet altijd zijn wij in staat hulp aan te bieden! Bij welke sociale instellingen en of deskundigen kunnen wij aankloppen voor ondersteuning en/of gespecialiseerde hulpverlening? Naar wie kunnen wij de ouders/voogden verwijzen voor (meer) hulp? Kortom: hoe ziet de sociaal-educatieve kaart eruit op Aruba?

Beginsituatie

Zoals reeds opgemerkt, PMV I.3 had meer een karakter van oriëntatie en inwijding, terwijl PMV II.2 een meer beroepsuitoefend karakter heeft: de leraar treedt handelend op, indien er sprake is van ‘sociale probleemgevallen’.

Als leerkracht moeten wij wel weten hoe te handelen bij sociale probleemgevallen, opdat de situatie niet erger wordt voor het betrokken kind. Heel veel studenten herkennen sociale probleemgevallen in de schoolpraktijk, maar weten niet op adequate wijze daarmee om te gaan: bij wie moeten wij zijn? Welke rol speelt de school: de individuele leerkracht, de schoolleider, het schoolteam? Welk beleid hanteert de school met doorverwijzen?

Vaak kennen de studenten de sociale-educatieve kaart van relevante zorginstellingen op Aruba niet voldoende

Leerinhouden

Het ontwikkelen en stimuleren van vaardigheden, kennis, inzicht en houdingen die studenten in staat stellen sociale probleemgevallen vroegtijdig te onderkennen en deze bespreekbaar te maken met collega-leraren en/of contacten te leggen met ouders/voogden

In geval van nood(zakelijkheid) weet de student op adequate wijze de betrokken ouders/voogden te benaderen en indien nodig deze door te verwijzen naar de meest geschikte hulpverlener/zorginstelling. Dit laatste dient altijd te geschieden onder supervisie (= in overleg met en met toestemming) van de praktijkmentor en schoolleider.

Linkage

De module “**De sociaal-educatieve kaart van Aruba**” is een voortzetting van module “De leraar als sociaal agent”, maar nu explicieter en vanuit je beroeps-uitoefening: het vroegtijdig onderkennen van zgn. “sociaal-maatschappelijk probleemgevallen” en de ‘zorgbreedte’ van de leerkracht daarvoor. Module de ‘De leerkracht als sociaal agent’ is een entree-voorwaarde voor deze module. Er wordt eveneens aangesloten op de Pedagogiek-modules:

- “Zorg op maat” (I.4);
- “Sociaal-emotionele ontwikkeling” (II.2).

Leerdoelen

Kennisdoelen:

- de student kent de social-educatieve kaart van hulpverleners/zorginstellingen op het gebied van: huiselijk geweld, verslavingsproblemen, seksueel misbruik en verwaarlozing;
- de student kent de aanmeldings- en verwijzingsprocedures voor de meest voorkomende sociaal-maatschappelijke probleemgevallen;

Vaardigheidsdoelen:

- de student heeft de vaardigheid om de (verbale en non-verbale) signalen die leerlingen uitzenden waar te nemen en deze op adequate wijze te interpreteren;
- de student kan contacten leggen en gesprekken voeren met collega-leraren, ouders/voogden en externe begeleiders/hulpverleners;
- in geval van nood(zakelijkheid) weet de student op adequate wijze en onder supervisie van de schoolleider en de praktijkmentor, de betrokken ouders/voogden te benaderen en eventueel deze door te verwijzen naar de meest geschikte hulpverlener/zorginstelling.

Houdingsdoelen:

- de student is bewust van het belang en de noodzaak van preventie, begeleiding en hulp aan kinderen die geconfronteerd (kunnen) worden met: huislijk geweld, verslaving, seksueel misbruik en verwaarlozing;
- de student is bereid en stelt zich pro-actief op om een helpende hand te bieden aan hulpbehoevende kinderen en hun ouders;

Praktijkopdrachten (zie ook bij module “De leraar als sociaal agent”)

- het vroegtijdig onderkennen van opvallend leerlinggedrag op de praktijkschool; en
- het op adequate wijze weten om te gaan met deze (groep van) leerlingen; het bezoeken (SoP) en kennismaken met relevante zorginstellingen indien doorverwijzing van deze (groep van) leerlingen en ouders/voogden nodig mocht blijken te zijn.

Werkvormen (overzicht van de bijeenkomsten, volgt nog)

In de eerste twee bijeenkomsten wordt een introductie gegeven omtrent: veel voorkomende sociale probleemgevallen, vroegtijdige onderkenning en signalering, de sociaal-educatieve kaart van hulpverleners en zorginstellingen.

(Zie ook ‘reader’ en ‘portfolio’ module “De leerkracht als sociaal agent”).

In bijeenkomst drie wordt er een panel van hulpverleners uitgenodigd om te vertellen over hun instelling en hun dienstverlening. (Onder voorbehoud).

Hierna gaan de studenten, in werkgroepjes van 3-5 personen, ontwikkelactiviteiten uitvoeren, vanuit één zelfgekozen “sociaal-maatschappelijk probleem” en een daaraan gekoppeld zorginstelling. Als eindproduct moet er een informatiepakket worden samengesteld met richtlijnen voor:

- de schoolleiding en het schoolteam (= meso-niveau);
- de klassenleraar en de leergroep (= micro-niveau) en
- de ouders/voogden, voor zowel thuishulp en/of doorverwijzingsmogelijkheden.

Evaluatie

Om de module “**De sociaal-educatieve kaart van Aruba**” met succes af te ronden, dient de student aan de volgende voorwaarden te voldoen:

- 80% aanwezigheidsnorm;
- contactleggen en gesprekken voeren met tenminste één relevante zorginstelling;
- samenstelling van een informatie-pakket, conform uitgereikt format/handleiding (zie bijlage voor een voorbeeld)
- Persoonlijk essay over gekozen sociaal-maatschappelijk onderwerp → in de week, voorafgaand aan EW (90 min.)

Literatuur

- Meer, B. van der (2000), School en Geweld: oorzaken en aanpak;
- Nikken, P., (2002), Kind en media. Weet wat ze zien.
- Reader & Portfolio van module PMV 1.3: “E maestro como agente social”;
- Uitgereikte hand-outs van docent en/of uitgenodigde gastsprekers;
- Inhoud van het zelf-ontwikkelde informatie-pakket;

Opmerking bij afwezigheid (i.v.m. 80% aanwezigheidsnorm):

- > Bij 2 keer afwezig → werkopdracht (1) uit: “School en Geweld: oorzaken en aanpak”;
- > Bij 3 keer afwezig → werkopdracht (1) en (2) uit: “Kind en Media. Weet wat ze zien”
- > Bij meer dan 3 keer afwezig: module opnieuw volgen.

Module	: DE SOCIAAL-EDUCATIEVE KAART VAN ARUBA (1 StP)
Vakonderdeel	: Persoonlijke en Maatschappelijke Vorming (PMV), blok II.2
Docent/Leergroep	: Drs. Jose Fernandes Perna/6-12 specialisten)

“Kinderen (6 -12 jarigen) van gescheiden ouders”

→ *Format/handleiding voor projectgroep die dit onderwerp uitkiezen* ←

I. Inleiding & Persoonlijke standpunten van de groep(sleden) m.b.t.:

- a. Motivatie m.b.t. gekozen onderwerp, sociale instelling, samenstelling groep + werkwijze/planning;
- b. Belang van voorlichting op dit gebied, voor opgroeiende kinderen vanuit de sociaal-pedagogische rol van de leerkracht;
- c. Wat willen wij (= werkgroep) bereiken met onze informatie-pakket ‘kinderen 6-12 jarigen van gescheiden ouders’;
- d. Wat verwachten wij op dit gebied van: ouders/voogden, leerkrachten/schoolteam, zorginstellingen, overheid, ...

II. Achtergrondinformatie m.b.t.:

Programmaboek blok 2 2010-2011

- (Ongeveer: 4-6 pagina's tekst → opnemen van literatuur-& website-verwijzingen))
- a. Echtscheidingen of andere vormen (= verschijnselen) van scheiding van ouders tegenover kinderen, algemeen (wereldniveau) en vooral op Aruba;
  - b. Gevolgen van echtscheidingen bij kinderen (persoonlijkheids-ontwikkeling, zelf-beeld, ..., maar ook op gebied van leerresultaten en welbevinden op school);
  - c. Omvang van dit probleem op Aruba/interview met gekozen zorginstelling;
  - d. Op welk leeftijd moet begonnen worden met voorlichting/opvoeding op dit gebied → thuis (ouders) → op school (leerkrachten) → samenleving;
  - e. Sociale kaart op dit gebied: welke hulpinstanties zijn actief op Aruba; → Raadpleeg ook je reader + portfolio van PMV-1.

III. Achtergrond informatie m.b.t. de gekozen zorginstelling:

(Maak tijdig afspraken m.b.t. bezoek, afnemen van interview, enz.; ongeveer 2-3 pagina's)

→ Zie ook 'verslag formulier zorginstelling' in je PMV-reader;

IV. Interview met relevante derden: leerkrachten, ouders, externe deskundigen, enz.

(Maak tijdig afspraken met je mentor/schoolleider, ouders, enz; ongeveer 2-3 pagina's)

→ Overleg je interview-vragen eerst met docent JF, alvorens interview af te nemen.

V. Praktische uitwerkingen oftewel "aanbevelingen" → per onderdeel: ongeveer 1-2 pagina's:

- A. Activiteiten naar het schoolteam toe?
- B. Activiteiten naar de ouders toe?
- C. Activiteiten naar de samenleving en/of sociale instelling toe?

VII. Conclusies m.b.t. PMV-module:

- a. Eindconclusie(s) van de werkgroep:
→ verbeterpunten m.b.t.: werkwijze werkgroep: taakverdeling en werkafspraken,

enz.;

- b. Zelf-evaluatie (per groepslid):
→ evaluatie van eigen bijdrage aan het informatiepakket;
→ evaluatie van eigen functionering/participatie aan het groepsproces.

Movecion y Salud

Module	De lessamenstelling
Periode :	Blok II.2
Vak:	Movecion y Salud
Thema:	samenstelling van de lessen
Docenten:	Peter Simon en Maximo Wernet
Aandeel:	7 bijeenkomsten
Studiebelasting:	1 studiepunt
Urenverantwoording:	10½ uur: 7 bijeenkomsten (7 hoorcolleges en praktijklessen) 16 uur voorbereiding op de bijeenkomsten (Huiswerk, literatuur) 13 uur voorbereiding evaluatie (openboek tentamen.) 2 uur evaluatie

---

Inleiding

In blok I.1 werd aandacht besteed aan introductie van Movecion y Salud en I.3 werd micro- teaching geoefend. In die periodes hebben de studenten voor het eerst kennis gemaakt met het concept van movecion y Salud en ervaring op gedaan met het lesgeven. Tijdens deze module Lessensamenstelling gaan wij meer aandacht besteden aan de inhoud van Movecion y Salud. Uitgangspunten, belang en doelen van Movecion y Salud worden verder uitgediept. Hierdoor wordt je kennis verrijkt om je lessen invulling te geven.

Aan het begin van de module krijgen de studenten de gelegenheid om IMSAN te bezoeken.

Doel van dit bezoek is, om kennis te maken met een buitenschoolse instelling en tevens krijgen ze de gelegenheid om hun Cholesterol, glucose, bloeddruk en BMI te meten.

Leerinhouden

- Het ervaren van de diverse turn en spelactiviteiten voor de leeftijd van 4-12 jaar
- Verdieping in de ordening van de betekenisgebieden
- De implicaties van differentiatie voor de lesvoorbereiding, lessamenstelling, uitvoer en resultaat voor het vak Movecion y Salud
- Onderscheid maken tussen de verschillende vormen van leerhulp/didactische aanwijzingen
- Kennis making met de leerstijlen van Pijning (FA- MA leerlingen)
- Leerlingen naar niveau's kunnen indelen volgens het leerlingvolgsysteem

Linkage

Link met introductie Movecion y Salud en met Groepshospiteren

Beginsituatie

Studenten hebben al een introductie gekregen met het vak Movecion y Salud en hebben de gelegenheid gekregen om lessen te verzorgen aan een kleine groep leerlingen

(Module: groepshospiteren (micro-teaching))

Studenten zijn onbekend met het theorie van Pijning “FA-MA leerlingen”

Studenten hebben weinig kennis van wat differentiëren inhoudt voor Movecion y Salud

Doelen

Kennisdoelen

Aan het einde van deze module:

- Weten de studenten de invloed van verschillende instructie-/behandel methoden op motorische leerprocessen
- Weten de studenten hoe ze het tussen niveau van de leerlingen te kunnen indelen
- Weten de studenten welke vormen van didactische aanwijzingen er zijn en hoe ze toegepast kunnen worden
- Weten de studenten met welke aspecten zij moeten rekening houden bij het formuleren van de lesdoelen
- Weten de studenten hoe ze de bewegingsactiviteiten op basis van geschikte leeftijdsgroepen kunnen indelen
- Weten de studenten een volgorde aan te brengen in de bewegingactiviteiten die bij een betekenisgebied hoort

Houdingsdoelen

Aan het einde van deze module:

- Beseffen studenten dat het arrangement consequenties heeft voor het leereffect of het leerresultaat
- Beseffen studenten dat de keuze van didactische werkvormen effect heeft op de kwaliteit van het leren in verband met leerstijlen.
- Beseffen studenten dat Movecion y Salud een gelijke bijdrage levert aan het onderwijs

Vaardigheidsdoelen

Aan het einde van deze module:

- Hebben studenten ervaring opgedaan met kastspringen (met mini tramp)
- Hebben studenten ervaring opgedaan met bokspringen (met springplank)
- Hebben studenten ervaring opgedaan met koprol (schuinevlak, laag en verhoogde vlak)
- Hebben studenten ervaring opgedaan met ringzwaaien (vouwhang, halve draai en afspringen)

- Zijn studenten in staat om lessen voor te bereiden volgens de DA model

Werkvormen

Tijdens de lessen wordt over het algemeen de volgende didactische werkvormen gehanteerd: Instructie, interactie, samenwerkingsvorm, en/of opdrachenvorm.

Evaluatie

- 80 % aanwezigheid (het is aan te raden om 100% aanwezig te zijn)
- Tentamen (Open boek)
- Praktijktoets (keuze maken uit 2.5 km loop, 5 km snelwandelen of 400m zwemmen)
- Een positieve houding tijdens de lessen vertonen
- Zowel de resultaten van de theorie als praktijk moeten gelijk of groter zijn dan 5.5

De Beroepshouding wordt op de volgende manier geëvalueerd;

- Presentie lijst
- Participatie tijdens de lessen
- Op tijd aanwezig zijn
- Kleding

Literatuur

- T. van den Berg, M. van Berkel, C. Hazelebach, A. Kuipers, 2003 tweede druk, Werkboek bewegingsonderwijs voor de basisschool, Baarn HB uitgeverij
- H.M.P.G. van der Loo, 2000 vijfde druk, Lichamelijke Opvoeding op de basisschool, Groningen Wolters –Noordhof
- Werkgroep Groels, Bewegen en didaktiek, uitgeverij Wolters-Noordhof Groningen
- Basisdocument Bewegingsonderwijs

Naturalesa y Tecnologia

Module	: Poppenkasten en ontdekdozen
Periode (jaar/blok)	: II.2 -> (4-8) en II.4 ->(6-12)
Specialisatie	: 4-8, 6-12
Docent(en)	: M. M. Connor
Studiebelasting	: 1 stp = 40 u
Urenverantwoording	:
- aantal colleges/ begeleidingsuren	14 uur
- voorbereiding voor bijeenkomsten (opdrachten e.d.)	05 uur
- uitwerking verslagen/opdrachten	19.5 uur
- voorbereiding voor evaluatie en presentatie	01.5 uur

Inleiding

In deze module zullen studenten naast theorie, een groot praktische opdracht samenstellen in een lesvoorstel. Thema's zoals; materialen en hun eigenschappen met hun bewerkingen, naaien, bank timmeren, zullen aanbod komen.

Beginsituatie

Studenten hebben geen of weinig ervaring met technische en natuurkundige zaken en hebben daar vaak een onzekere houding tegenover. Studenten hebben een overzicht van de Natuur Onderwijs leerlijn en hebben hun syllabus (reader) ter ondersteuning.

Leerinhouden

- *Linkage*

Er is een directe verbinding met de cursus "Kleuteractiviteiten". De module vakdidactiek, Mi popchi y SU contador di storia y logopedie zullen steun bieden tijdens het ontwerpen van de praktische opdracht.

- *Praktijlink*

Het ontworpen Techniek les toepassen in het onderwijs (periode II.2)

(Daar waar het mogelijk is, uitvoeren)

In deze cursus leren de studenten les voorstellen maken inclusief een praktische opdracht. Dit kunnen ze meteen in hun stage gebruiken.

- o *Vakinhoudelijk*

Inhoudelijk zullen studenten bezig zijn met sommige materialen zoals: hout en textiel.

o *Vakdidactisch*

Studenten zullen per lesvoorstel een deel van de praktische opdracht ontwikkelen.

Leerdoelen

De student is in staat

- *Kennisdoelen*
  1. Kennis van materiaaleigenschappen, technische vormgeving, werkingsprincipes en constructieleer.
- *Vaardigheidsdoelen*
  1. Herkennen van techniek in de dagelijkse omgeving.
  2. Praktische opdrachten samenstellen voor gekozen thema's
  3. De theorie van de colleges toepassen in een lesvoorstel en een praktische opdracht.
  4. Een pop maken
  5. Een les techniek ontwerpen waarin leerlingen spelenderwijs bezig zijn met techniek.
- *Houdingsdoelen*

De student ontwikkelt een nieuwsgierige en actieve onderzoekshouding ten aanzien van techniek in hun omgeving, dagelijks leven en in de menselijke gedachten achter technische objecten.

Praktijkopdrachten

De werkwijze is vooral praktisch. De volgende activiteiten komen aan bod:

- Technische tekenen (basis)
- Construeren en testen (houten werkstuk, textiel)
- Bespreken en maken van een poppenkast / ontdekdoos (werkstuk)
- Ontwerpen en bespreken van het te maken techniekles
- Het Ontwerpen van een poppenkast of ontdekdoos (dual)
- Lesvoorstellen kunnen uitgewerkt worden zodat ze meteen toepasbaar zijn in de stage.

Werkvormen

College, Groepswork, Instructie, Interactie, Individuele opdrachten en Presentaties

Evaluatie

Het studiepunt is behaald indien

- Aanwezigheid (80%), deelname in de les
- Een uren verantwoording heeft ingediend
- Het maken van een techniekles
- Presentatie van een eind product (ontdekdoos/ poppenkast)
- De opdrachten voldoende zijn ($\geq 5,5$ mag één keer gebeuren)
- Eindproduct moet voldoende zijn ($\geq 5,5$)

Literatuur

- Reader Techniek om je heen
- Basis informatie van techniek
- Opdrachten van werkstuk
- Werkbladen en instructies van textiel
- Opdracht van onderzoek
- Criteria van eindproduct met verslag
- Technologisch deel 1 en 2
- Techniek voor de basisvorming
- Voorbeelden van technieklessen

Materiaal

Studenten moeten af en toe per les hun eigen materiaal meenemen.

Rekenen en Wiskunde 6-12

Module	: Rekenen in de middenbouw	
Periode (jaar/blok)	: II.2	
Specialisatie	: 6-12	
Docent(en)	: Berthson Boekhoudt	
Studiebelasting (1 stp=40 uur):	1 stp (1.5 ECTS)	
Urenverantwoording	:	
– aantal colleges/begeleidingsuren	:	10,5 uur (7 x 1,5)
– voorbereiding op bijeenkomsten (literatuur e.d)	:	19,5 uur
– voorbereiding op evaluatie	:	8 uur
– evaluatie	:	2 uur

Clausule: R&W-module I.4 moet voldoende zijn (op zijn laatst de 3-de week van blok II.2).

Inleiding: Rekenen en wiskunde

Rekenen en wiskunde is opgezet volgens het principe van het realistisch rekenen. Deze benadering gaat ervan uit dat aangesloten wordt bij de eigen ervaringen en denkbeelden van kinderen. Mede daardoor wordt bij de leerlingen het vertrouwen in eigen kunnen gestimuleerd en de rekenvaardigheid vergroot. De leerling gaat inzien dat hij problemen op kan lossen en leert al doende hoe hij dat sneller en handiger kan.

Deze vaardigheden kan de leerling ook toepassen tijdens/of bij andere vakken zoals natuurkunde bijvoorbeeld.

Als leerkracht BO moet je het nodige (basis)rekenvaardigheden beheersen, inzicht hebben in verschillende methoden Realistisch Rekenen om de stof te kunnen overdragen. De leerkracht moet een foutenanalyse kunnen maken om een leerling te kunnen helpen en of remediëren, diagnostisch onderwijzen. Remediëren kan plaats vinden via een handelingsplan, via een andere rekenmethode dan het gebruikelijke of in een speciale methode.

De Realistische rekenmethoden lenen zich voortreffelijk om te kunnen differentiëren (module II.3) en zijn voortreffelijk toe te passen in Basisontwikkeling klas 1 en 2.

Het heeft zowel oefen/herhalingsstof als verrijkingsstof.

Methoden zoals Maatwerk en Remelka kunnen naast de meeste realistische methoden als aanvullende leerstof/oefenstof/verrijkingsstof gebruikt worden.

Leerkracht BO moet de nodige kennis en inzicht hebben in verschillende methodes en ook in de methoden die in het speciaal onderwijs gebruikt worden; “Zo reken ik Ook” en Remelka.

Sinds 2004 hebben de basisscholen gekozen voor de derde generatie realistisch rekenen. De gekozen methoden zijn: Pluspunt, gebruikt op Mon Plaisir, Sagrado Curazon, De Schakel en Felpie B. Tromp. Wis en Rekenen op Cacique Macuarima en Ora Ubao. Rekenrijk op Graf von Zinsendorf. De wereld in getallen op Rosa en Rosario college en de rest van de basisscholen hebben gekozen voor Alles telt. Sommige scholen introduceren het per leerjaar, beginnend met leerjaar 1, anderen hebben gekozen om in 2 leerjaren tegelijk te introduceren. En weer anderen in alle leerjaren tegelijk. Ma.w., elk school heeft voor z'n eigen introductie manier gekozen. Reken en wiskunde wordt nog steeds gebruikt in klas 5 en 6, afhankelijk van de introductie die per school gekozen is. Het rekenproces heeft één opbouwende lijn, het zijn de methodes die elk op hun manier via leerlijnen het rekenproces volgen. Al met al bereiken ze allemaal de gestelde einddoelen via verschillende strategieën, materiaal ondersteuning en het accent en plaatsing van de onderwerpen binnen de domeinen verschillen per rekenmethode.

Linkage

Tijdens de IP-lessen wordt gewerkt aan gehele lesgeven van rekenen (lesplanning en uitvoering).

Module 1.1, 1.2, 1.3. 1.4.

Module 2.3

Module 3.1 & 3.2

Praktijklinkage

Maken van Lesplanningen van de leerstof klas 3 en 4 en het toepassen in de praktijk.

Beginsituatie

In het eerste jaar wordt in de modules 1.1, 1.2. en 1.3 verschillende onderwerpen behandeld in het kader van eigen vaardigheid. In 1.4 wordt “Land Van Okt” behandeld met als doel dat de studenten bepaalde moeilijkheden waarmee leerlingen in de basisschool geconfronteerd worden, ervaren. Hierdoor zullen ze als het goed is het begrip kunnen opbrengen en het gevoel weten van de betekenis van “het niet kunnen of het niet weten”. Nadat ze hebben gewerkt aan de eigenvaardigheden, wordt didactiek van alle leerjaren behandeld. Dit is afhankelijk waar ze stage lopen, m.a.w. we gaan pragmatisch te werk.

Ook zal aandacht besteed worden aan het ondersteunende materiaal dat de verschillende rekenmethoden gebruiken en ook niet-methode gebonden materiaal.

Doelen

Kennisdoelen

De student(e)

- heeft kennis van rekenprocessen en rekenhandelingen bij onderdelen die in klas 3 en 4 aanbod komen.
- weet beginsituatie te formuleren bij verschillende rekenopgaven van klas 3 en 4.
- weet doelen (algemene en specifieke) te formuleren bij verschillende rekenopgaven van klas 3 en 4.
- weet materialen op te noemen ter ondersteuning van overdracht van een onderdeel.
- heeft kennis van de verschillende rekenmethoden en aanvullende methoden.
- is in staat om met behulp van een volgsysteem de beginsituatie van kinderen in de klas te bepalen.

Vaardigheidsdoelen

De student(e)

- kan bij het ontwerpen van lessen rekening houden met de lokale actualiteit en de beginsituatie van de leerlingen voor wat betreft hun behoefte, interesse en rekenvaardigheid.
- kan de beginsituatie van de leerlingen achterhalen met een toets.
- kan verschillende rekenhulpmiddelen hanteren.
- kan bij het lesgeven het materiaal als ondersteuning gebruiken en niet als een doel opzicht.
- kan met behulp van verschillende modellen, methodes en materialen zinvolle en interessante lessen te ontwikkelen voor de doelgroep.
- kan de ontworpen lessen uitvoeren, na verloop reflecteren en hierover rapporteren.

Houdingsdoelen

De student(e)

- ontwikkelt de behoefte om zijn/haar leerlingen extra hulp te bieden daar waar het kind het nodig heeft.
- ontwikkelt de behoefte om zichzelf te verdiepen in de didactiek van rekenen.
- ontwikkelt de behoefte om te beginnen met differentiëren.

Inhoud

- Ontwerpen van lessen voor klas 3 & 4
- Instructie van verschillen onderdelen in verschillende domeinen
- Beginsituatie bepalen van de leerstof
- Doelen formuleren voor de verschillende opgaven en lessen
- Rekengebieden klas 3 & 4 bijv. automatiseren onder de 20, HTE-model, klokkijken, herhaald aftrekken, tafels enz. uit verschillende methoden

- Hanteren van materiaal: rekenrek, klok, getallenlijn, enz.
- Rekenproblemen die voorkomen in klas 3 & 4

Werkvormen

- Directe instructie
- Interactieve instructie
- Werkcolleges

Competenties

- De student kan een volledig lesplanning maken en uitvoeren voor klas 3 & 4.
- De student kan rekenproblemen in klas 3 en 4 signaleren en remediëren.
- De student kan rekenen onderwijzen in klas 3 en 4 met gebruik van het nodige ondersteunende materiaal.

Evaluatie

Het schriftelijk tentamen zal plaatsvinden in de evaluatieweek. De leerstof die getoetst wordt is de leerstof uit genoemde literatuur en colleges. Thuisopdrachten worden niet beoordeeld, maar dragen bij als voorbereiding op het tentamen. Verder is de 80%-regeling van kracht.

Herkansing van deze module geschiedt in lesweek 2 van blok 2.

Terugrapportage

Geschiedt in lesweek 1 van blok 3.

Literatuur

- **Hand-outs uit:**
  - TAL-team, 2000, '*Kinderen leren rekenen*', Groningen, Wolters-Noordhoff bv
  - TAL-team, 2007, '*Kinderen leren meten en meetkunde*', Groningen, Wolters-Noordhoff bv
- **Rekenproblemen voorkomen. Een grondslag voor de rekendidactiek.** Erp, v. Jos 1996 Groningen: Wolters-Noordhoff.
- **Huidige rekenmethodes**

Muziek

Programma Muziek Tweede leerjaar.   Blok II. 1 – II. 4   Schooljaar 2010 – 2011

Vak:	Muziek	Stu­dielastu­ren:	60 uur
Module:	Muziek Theorie en Praktijk	Les­bijeen­kom­sten:	32 van 1 ½ uur
Blok:	II. 1 – II. 4		Per blok 8 bijeenkomsten van 1,5 uur
Docenten:	R. Provence en M. Kock	Voorbereiding	= 1,5 uur
Fase:	Beroepsgerichtefase	Evaluatie	= 1,5 uur
		Stu­die­punt:	1.5

Inleiding:

In het kader van de kwaliteitszorg en gezien de behoefte die er bestaat om het huidig programma (vakgebied) op het IPA te reviseren, is het ook belangrijk om het muziekprogramma aan te passen aan het curriculum van het IPA.

In het kader daarvan hebben we getracht om een nieuw curriculum op te zetten waarbij de tweede jaar studenten het hele jaar door muziekllessen volgen.

Het is belangrijk dat er een continuïteit is in het proces en dat de studenten regelmatig de muzikale theorie en praktijk kunnen oefenen.

Muziekonderwijs, betekent de basis elementen van muziek kennen oftewel de elementen die het muziek structuur vormen. Muziek leren en begrijpen is een cognitieve activiteit, met speciale karakteristieken die concrete en goede pedagogische handelingen vergt.

Beginsituatie:

De student heeft gedurende het eerste leerjaar kennis, inzicht (cognitief gebied) en vaardigheden opgedaan op muzikaal gebied wat betreft theorie en praktijk wat de basis is voor elke creatieve activiteit.

Dit is heel belangrijk voor de persoonlijke ontwikkeling van elk individu.

Leermiddelen:

Modules, theorie en praktijk, die samengesteld zijn aan de hand van verschillende boeken uit onderstaande literatuurlijst.

Keyboards en ritmische percussie instrumenten en cuarta.

Linkage:

Deze modules sluiten aan op de modules van het eerste leerjaar waar de studenten muziek theorie en praktijk hebben gevolgd. In deze modules zullen de studenten verder oefenen op het gebied van theorie en praktijk.

- De studenten ontwikkelen hun zang techniek en kunnen dit toepassen bij verschillende kinderliedjes.
- De studenten maken kennis met de verschillende educatieve materialen (zoals verschillende kinderliedjes)
- De studenten maken kennis met verschillende muziek pedagogische methodes en kunnen de vaardigheden toepassen in de praktijklessen. (Orff, Kodaly, Dalcroze)

Praktijkopdrachten:

De studenten krijgen verschillende methodes en lesplannen aangereikt die ze tijdens de praktijk kunnen uitvoeren. Deze zal praktisch aangeboden worden. De opgedane muzikale kennis van de studenten wordt verwerkt in verschillende muzikale vaardigheden, werkvormen en lesplannen die ze in de praktijk samen met de leerlingen zullen uitvoeren.

Doelen:

Algemene Doelen:

4. De student doet inzicht, kennis en vaardigheden op, zowel op theoretisch als praktisch gebied.
5. De student ontwikkelt een open en kritische houding m.b.t. de waarde van de muzikale vorming in het onderwijs en het muziekgebeuren (muziek kunnen waarderen)
6. De student ontwikkelt eigen vaardigheden en kan hierdoor muziek instrumenten en zang technieken creatief gebruiken om zich muzikaal te uiten.

Specifiek Doelen:

- De student beheerst de basis kennis van de muziek theorie
- De student kan ritmische elementen en combinaties uitvoeren.
- De student ontwikkelt zijn/haar muzikaal gehoor.
- De student heeft inzicht in de functie van muziek en in de waarde van muzikale vorming op school.
- De student heeft kennis en inzicht in verschillende muzikaal educatieve muziekpedagogen en methodes.

- De student heeft kennis van de muziekdomeinen en muziek klank - eigenschappen en kan dit verwerken in lesplannen.

Werkwijze:

De studenten krijgen elke week theoretische en praktische basis elementen van muziek aangeboden.

Verder worden er oefeningen gedaan om het muzikaal gehoor te ontwikkelen en verschillende ritmische patronen (oefeningen) worden uitgevoerd en verwerkt binnen praktische opdrachten om zodoende hun muzikale vaardigheden te vergroten.

De werkvormen die tijdens deze modules aangeboden worden zijn:

- Muziek pedagogie Orff, Dalcroze en Kodaly worden behandeld en les-voorbeelden worden aangereikt.
- Vocale technieken oefenen aan de hand van liederen. (zingen).
- Zangmethodes worden belicht en liederen worden uitgevoerd.
- Ritmische oefeningen uitvoeren en toepassen in spelstukken. (Orff)
- Musiceren op keyboards om de verschillende tonen, intervallen, toonladders en liederen te oefenen.
- Muzikale technieken en accoorden worden op de quarta aangeboden aan de hand van liederen.
- Melodie- en ritmepatronen herkennen en kunnen uitvoeren in spelstukken.
- Auditieve ervaringen herkennen en beschrijven.

Evaluatie:

- Minimaal 80% aanwezigheid tijdens de les
- Actieve deelname aan de lessen
- Schriftelijke toets
- Praktische toets

Literatuur:

Een lijst met vakliteratuur die in de modules gebruikt wordt:

Het tweede jaar: Er wordt gebruik gemaakt van de volgende vakliteratuur:

- Arends – Croes, Maybeline (2008) Module quarta technieken en accoorden.
- De Castro, Sonia, Frère Alexius, Kamps, W. (1962) Nos ta canta, *N.Samsom N.V Alphen aan de Rijn*
- Findlay, Elsa ,(1971) Rhythm and Movement from Dalcroze Eurhythmics, *Summy Birchard Music*
- Frazee, J &/ Kreuter, K (1987) Discovering Orff, A curriculum for music teachers
- Frijns, Frans (2005) Algemene Muziektheorie A, Interactieve methode, *Kunstfactor, Utrecht, Nederland*

- Houlahan, Micheal & Tacka, Philip (2008) Kodály Today, A cognitive Approach to Elementary Music Education
- Joseph Curatilo, Richard C. Berg, Marjorie Farmer (1972) Sing a song at sight, *Wide world music*
- Oxford University Press, (2006) Young Voice works (32 Songs for young Singers)

Studiejaar 3 - blok 2

Vak	Spec.	Module naam	docent	pag
Onderwijskunde	Beide	Schoolwerkplan en schoolgids	OLV	103
Pedagogiek	Beide	Onderwijs en ongelijkheid	GK	106
Talen	Beide	Familiarisatie	JLM	111
Talen	Beide	Multilingualismo	Mew	115
Papiamento	Beide	Idioma cu sentido	GG	120
Muziek	Beide	Folkloristische en culturele ontwikkeling op Aruba	RP	123
Drama	Beide	Didactica di educacion di Teatro	AL	129
Spiritualidad	Beide	Vieren met kinderen	GG	133
Rekenen & Wiskunde	4 – 8	Opstellen van een handelingsplan	MK	135
	6 - 12			139
Beeldende vorming	Beide	Inhaal module Arte Visual 3.1	FL	142

Onderwijskunde

Module : Schoolwerkplan en schoolgids

Blok	: III.2
Vak	: Peda
Specialisatie	: Alle
Docenten	: Osmunda de Lang-Valies
Studiebelasting	: 1 punt = 40 uur
Contacturen	: 11 uur
Eindopdracht	: 8 uur
Bestuderen literatuur	: 15 uur
Andere opdrachten	: 6 uur

Inleiding

Een aantal scholen voor basisonderwijs op Aruba beschikken over het document waarin zij o.a. aangeven wat hun visie op onderwijs en de Arubaanse samenleving is en waarin beschreven wordt welke vakken op de scholen gegeven worden: we noemen dat het schoolwerkplan.

Daarnaast is er een document, de zgn. Schoolgids waarin de school voor de ouders uiteenzet waar de school voor staat en waarin allerlei gegevens zijn opgenomen die van belang zijn voor de ouders en hun schoolgaande kind.

De vaststelling van beide documenten is het resultaat van overleg en teamwork. In dat overleg is er de gelegenheid voor leerkrachten hun mening en opvattingen over onderwijs en opvoeding naar voren te brengen en uiteindelijk tot een gezamenlijke visie te komen. In deze module zal ingegaan worden op het ontwikkelen van een schoolwerkplan en een Schoolgids. Belangrijk daarbij is dat studenten ervaringen opdoen met het werken in een team en de vaardigheden die horen bij teamwork: kunnen overleggen over elkaars visies op onderwijs en samenleving, luisteren naar elkaar, compromissen sluiten, besluiten nemen met elkaar.

Beginsituatie

De student heeft geen of nauwelijks kennis op het gebied van Schoolwerkplanontwikkeling en Schoolgids

Leerinhouden

Het Schoolwerkplan is bij uitstek het document waarin het team van de school aangeeft welke opvattingen zij heeft over het onderwijs en er kan uit afgeleid worden welke pedagogische en didactische doelen nagestreefd worden t.a.v. elke individuele leerling.

Een schoolteam ontwikkelt op basis van overleg en discussie met elkaar een pedagogische visie uit over hoe zij met leerlingen wil omgaan. Daarnaast komt in het Schoolplan tot uitdrukking welke didactische organisatievormen van het onderwijs gehanteerd worden, welke doelen voor de afzonderlijke vakken er zijn en wat de onderlinge samenhang van de vakken er is.

Het schoolwerkplan is een document dat regelmatig aangepast wordt a.d.h.v. ontwikkelingen die zich in het onderwijs en de Arubaanse samenleving voordoen.

Linkage

Er vindt aansluiting plaats door:

- Relatie te leggen met de verschillende stagewerkplannen die in de afgelopen blokken gemaakt zijn.
- Relatie te leggen a.d.h.v. verschillende groepsopdrachten waar studenten de vorige blokken aan hebben meegewerkt
- Navraag te doen op eigen stageschool welke activiteiten al ontplooid zijn m.b.t. schoolgids en SWP
- Handelingsplan, als onderdeel van SWP
- Multilingualismo, het maken en kijken naar plannen

Algemene doelen

- Is de student zich bewust van het belang van de ontwikkeling van een schoolwerkplan in de school.
- Ziet de student het belang in van het samenwerken met collegas in een schoolteam

Doelen

Kennisdoelen

Aan het einde van de module:

- Kan de student uitvoerig omschrijven wat een Schoolwerkplan en een Schoolgids zijn
- Kan de student uiteenzetten wat het belang is voor een school van de ontwikkeling van een Schoolwerkplan en een Schoolgids
- Kan de student uiteenzetten wat de relatie is van de eigen visie op onderwijs en samenleving, met schoolwerkplanontwikkeling
- Kan de student uiteenzetten wat het belang van samenwerken in een schoolteam is i.v.m. de ontwikkeling van een schoolwerkplan en een schoolgids
- Kan de student een aantal voorwaarden opnoemen om tot goede samenwerking te komen

Vaardigheidsdoelen

Aan het einde van de module:

- Kan de student de eigen visie op onderwijs en samenleving schriftelijk uitwerken.
- Beheerst de student de vaardigheden i.v.m samenwerken, zoals:
  - a. Luisteren, overleggen, en compromissen sluiten
  - b. Verslagleggen, notuleren
  - c. Vervullen voorzittersfunctie
- Kan de student reflecteren over het eigen functioneren bij het samenwerken met collega's

Affectiebedoelen

Anan het einde van de module:

- Beseft de student hoe belangrijk het is om op het eigen functioneren te reflecteren
- Beseft de student hoe belangrijk het is om een SWP te maken
- Beseft de student hoe belangrijk het is dat het hele team zich kan vinden in de besluitvorming rondom het SWP

Werkwijze tijdens de lessen

Tijdens de contacturen wordt een kleine introductie gegeven over de theorie en inhoud van Schoolwerkplanontwikkeling en Schoolgids

Daarnaast zal regelmatig de werkelijkheid van het werken in een schoolteam gesimuleerd worden a.d.h.v. opdrachten en samen voorbereiden van de eindopdracht

Evaluatie

Om deze module met succes af te ronden moet voldaan worden aan de volgende voorwaarden:

- 1) 80% aanwezigheid
- 2) Uitvoeren en inleveren van verplichte opdrachten die in de bijeenkomsten gegeven worden
- 3) Maken van de eindopdracht

Gebruikte literatuur

- Fons Cornelissen en Peter Dekker (1996), *Schoolgids en Schoolplan*. Wolters Noordhoff
- R.K. Basisschool 'Petrus Donders' (2007-2010) Schoolplan, Den Haag
- de Schakel, *Schoolgids*, 2008-2009

Pedagogiek

Module	Onderwijs en Ongelijkheid
Periode (jaar/blok):	III.2
Specialisatie:	4-8/6-12
Docenten:	Glenda Krozendijk
Studiebelasting (1 stp=40 uren):	1 (1 stp=1,5 ECTS)
Urenverantwoording:	
- aantal colleges	8 uur
- voorbereiding voor bijeenkomsten (opdrachten e.d	12 uur
- voorbereiding voor het onderzoek +begeleiding	16 uur
- evaluatie (leerlingenkaart + uitschrijven verslag)	4 uur

Inleiding

In de module ‘Onderwijs en Ongelijkheid’ leer je op een kritische manier te kijken naar hoe ongelijkheden zich manifesteren in het onderwijs en in de samenleving.

Er staan in deze module drie vormen van ongelijkheid centraal:

- * Onderwijs en sociaal-economische ongelijkheid
- * Onderwijs en etnische ongelijkheid
- * Onderwijs en genderongelijkheid

Als toekomstige leerkracht leer je deze vormen van ongelijkheden te herkennen in de samenleving en in de beroepspraktijk. Je wordt bewust van je eigen visie op ongelijkheden en leer je ook te reflecteren op eigen vooroordelen en stereotyperingen. Daarnaast ben je bereid de vormen van ongelijkheden die tot uiting komen op school en in de klas bespreekbaar te maken en samen met het team te zoeken naar mogelijkheden om te komen tot gelijke kansen voor elk kind. Het gevolg van ongelijkheden in het onderwijs is het creëren van ongelijke kansen tussen leerlingen. We willen juist naar gelijke kansen voor alle leerlingen (ongeacht hun sociale, culturele en etnische achtergrond). Als leerkracht moet je rekening houden met deze verschillen en op een adequate manier hiermee omgaan.

Je leert een leerlingenkaart ontwikkelen, waarbij je de diversiteit van elke leerling in de klas zichtbaar kunt maken. Daarnaast leer je het onderwijsaanbod (methode/ lesmateriaal) te beoordelen op uitingen van ongelijkheden en aan te passen of te herzien, zodat alle leerlingen zich hierin kunnen herkennen en eigen capaciteiten kunnen ontwikkelen. Met andere woorden, de leerkracht biedt ruimte en creëert situaties waarin alle leerlingen dezelfde mogelijkheden en kansen krijgen om zich optimaal te kunnen ontplooiën.

Beginsituatie

- De student is in staat de beginsituatie van een klas in kaart te brengen en aan te geven wanneer klassen multicultureel van aard zijn.
- De student is in staat verschillen tussen leerlingen in sociaal economisch, sociaal culturele achtergrond (etniciteit, taal, status, inkomen) te herkennen.
- De student is in staat verschillen tussen leerlingen wat betreft niveau, leertempo, gedrag, interesse en belevingswereld te herkennen.
- De student erkent het belang dat er aandacht besteedt moet worden aan de diversiteit van de leerlingen.

Leerinhouden

Sociaal-economische (on)gelijkheid, Etnische (on)gelijkheid, Gender(on)gelijkheid, (taal) diversiteit, multiculturele samenleving.

Linkage:

In de module ‘Het kind in ontwikkeling’ (een geïntegreerde module met de volgende vakonderdelen: Psychologie, Onderwijskunde en Opvoedkunde) is in het vakonderdeel *Opvoedkunde* het thema ‘De leerkracht als pedagoog’ en de “leerkracht als sociaal agent” behandeld (leerjaar 1). Hier hebben we ons afgevraagd hoe de leerkracht in zijn rol als pedagoog en sociaal agent rekening houdt met de sociaal-culturele en de sociaal economische achtergronden van zijn leerlingen. We hebben met name gekeken welke kennis, vaardigheden en attitude hij/zij moet overdragen aan de leerlingen om te kunnen functioneren in een multiculturele samenleving.

De module “Het scheppen van een gunstig Pedagogisch onderwijsleerklimaat”, waarin de studenten o.a leren hoe ze adequaat moeten inspelen op de verschillen tussen de leerlingen, draagt op een positieve manier bij aan deze module.

Als we kijken naar de komende leerjaren dan is de module “Onderwijs en ongelijkheid” een voorbereiding op de Integratieve Fase in leerjaar 3. In de Integratieve Fase (IF) gaat de student namelijk verder met het onderzoeken van ongelijkheden in het onderwijs. De student raakt bekend met het concept ‘intercultureel onderwijs’ waarbij hij/zij leert hoe aan te sluiten bij de sociale en culturele diversiteit van elk kind.

Praktijklink:

De studenten kunnen een leerlingenkaart ontwikkelen waarbij zij de diversiteit van de leerlingen kunnen achterhalen in de eigen klas. De student leert materiaal op een kritische wijze te evalueren op vormen van ongelijkheden (via de Parelwijzer) en kan aanvullend materiaal ontwikkelen om deze vorm van ongelijkheid op te heffen.

Algemene doelen

- De student krijgt inzicht in hoe ongelijkheden, zoals de sociaal economische ongelijkheid, etnische ongelijkheid en genderongelijkheid zich in de samenleving en het onderwijs manifesteren.
- De student leert mogelijkheden aan te dragen hoe deze ongelijkheden aan te pakken c.q. op te lossen.
- De student kan een beginsituatie in kaart brengen op sociale, culturele en etnische samenstelling.
- De student is in staat het aangeboden lesmateriaal/ onderwijsprogramma op ongelijkheden te beoordelen en aan te passen of te herzien.
- De student is in staat om steeds weer te reflecteren op eigen vooroordelen en stereotyperingen.

Leerdoelen

Cognitief

Aan het eind van de module:

- kan de student de vormen van ongelijkheden sociaal economische-, etnische- en genderongelijkheid definiëren
- kan de student aangeven hoe ongelijkheden zich manifesteren in de samenleving en het onderwijs: met name sociaal economische-, etnische- en genderongelijkheid.
- kan de student ongelijkheden in het onderwijs herkennen en kritisch beoordelen.

Vaardigheden

Aan het eind van de module:

- kan de student leerinhouden, methodes en materiaal die ongelijkheid bevestigen of in stand houden, bespreekbaar maken en de nodige aanpassingen doen.
- kan de student een les (activiteit) voorbereiden waarin hij/zij rekening houdt met de verschillen onderling (differentieren).
- De student kan een onderzoeksvraag formuleren over een van de drie ongelijkheden en onder begeleiding uitvoeren.

Affectief

Aan het eind van de module:

- is de student bereid om te reflecteren op zijn eigen vooroordelen en stereotyperingen.
- erkent de student zijn/haar eigen achtergrond (sociaal economische/etniciteit/gender) en reflecteert op welke invloed zijn/haar achtergrond heeft gehad op identiteit /persoonlijkheidsvorming en eigen onderwijskansen.

- vindt de student het belangrijk een kritische kijk te ontwikkelen op verschillende vormen van ongelijkheid in het onderwijs en in de samenleving.
- staat de student open en kan de student respect en waardering opbrengen voor anderen ongeacht de sociaal-economische achtergrond, etniciteit en gender.

Praktijkopdrachten

Ontwerp een leerlingenkaart ....en leer de achtergrond van je leerlingen kennen!

De studenten ontwerpen een leerlingenkaart en gebruiken deze in de eigen stageklas om de beginsituatie van de leerlingen te bepalen op sociaal en cultureel gebied.

De studenten formuleren een onderzoeksvraag over de drie thema's (naar eigen voorkeur) die behandeld zijn en voeren het onderzoek uit.

Werkvormen

Deze module zal ontwikkelingsgericht aangeboden worden.

Tijdens de eerste 2 bijeenkomsten onderzoeken de studenten hun eigen beginsituatie a.d.h.v. de aangeboden thema's. De docent biedt de verschillende theorieën aan en de studenten zoeken verder de diepgang. De studenten zoeken in groepen zelf bronnen over de vormen van ongelijkheid en leren de link te leggen tussen de samenleving en de onderwijspraktijk. Er worden gastdocenten uitgenodigd om de literatuur te ondersteunen. De bedoeling is dat de student actief participeert in discussies en ook actief samenwerkt in de groep.

Evaluatie

Om deze module met succes af te ronden, moet aan de volgende voorwaarden worden voldaan:

1. 80% aanwezigheid
2. Het maken van een identiteitskaart
3. Het maken van een ontwerpmodel voor de beginsituatie van de leerlingen in de praktijkschool (leerlingenkaart)
4. Het formuleren van één probleemstelling a.d.h.v. de drie behandelde thema's. De student verdiept zich in één van de behandelde thema's en schrijft een verslag van zijn/haar bevindingen.

Literatuur

Onderwijs en ongelijkheid

- Centraal Bureau voor de Statistiek, (2002), *Onderwijs op Aruba, Context en output*, 'Socio-economische en culturele context', 51-64, Aruba
- Esser, J.F.M., (2004), *Census Workingpapers, Het probleem van de overjarige basisschoolleerlingen in nader perspectief, de invloed van taalachtergrond op de*

schoolprestaties van basisschoolleerlingen, gerelateerd aan de sociaal-economische en culturele context, Aruba

Onderwijs en etnische ongelijkheid

- Centraal Bureau voor de Statistiek, (2002), *Onderwijs op Aruba, Context en output*, 'Migratie en Integratie', 29-50, Aruba
- Parel Wijzer adviezen: in de klas, communicatie naar ouders (www.parel.nl)
- Parelindicator: Criteria voor interculturele leermiddelen. (www.parel.nl)
- Emerencia, L., (...) *E situacion multicultural den enseñansa na Aruba*, Aruba.
- Oduber, R. (1995) Aruba, *In hoeverre kunnen we spreken van gelijke kansen in het Arubaanse Onderwijs?*

Onderwijs en Genderongelijkheid

Croes, J., (2003), Amigoe, *Vrouwen zijn medeplichtig aan genderongelijkheid*, Aruba

- Sterringa, B.Petit, C.A.M., *Meisjes en jongens in de klas*.
- Monart, S (2009, nov. 30). *Onderwijsconferentie over het "jongensprobleem"*

Aanbevolen literatuur

Onderwijs en sociale ongelijkheid

- Loveless, T., (1999), *Educational Leadership, Will Tracking Reform Promote Social Equity?*
- Slavin, R., (1997), *Educational Leadership, Can Education Reduce Social Inequity,*

Onderwijs en Genderongelijkheid

- Latham, A.,(1998), *Educational Leadership, Gender Differences on Assessments.*
- Sadker, D., (1999), *Educational Leadership, Gender Equity: Still Knocking At The Class*

Talen

Modulo	: Familiarisatie		
Periode	: 3.2		
Specialisatie	: 4-8 en 6-12		
Docenten	: Jessica Maduro		
Studiebelasting	: 1 studiepunt/ 1,5 ECTS	=	40 uur
Colleges	7 X 1,5	=	10,5
Vorbereiding bijeenkomsten	7 X 2	=	14
Vorbereiding evaluatie		=	14
Evaluatie		=	1,5

Inleiding

Papiamento is eindelijk officieel de instructietaal van het huidige kleuteronderwijs en binnenkort met de implementatie van de pilot-school SML, ook van ciclo 1 en deels ciclo 2. De innovatie van het kleuter- en basisonderwijs creëert een breder en bewuster taalbeleid, een beleid waar men kinderen vanaf jonge leeftijd in aanraking wil laten komen met de vreemde talen Nederlands, Engels en ook Spaans. Een beleid dat rekening houdt met de meertalige situatie van Aruba.

Het aanbod van een of meerdere talen in ciclo 1, noemen we Familiarisatie. Familiarisatie is niets anders dan het kind bekend maken of in aanraking laten komen met de bovengenoemde vreemde talen, waar voorheen nauwelijks gestructureerd aandacht aan werd besteed.

Beginsituatie

De studenten hebben in de module *Literatura infantil y hubenil en Mondelinge taalvaardigheden* uit het eerste leerjaar kennisgenomen van wat kinder- en jeugdliteratuur is, welke genres er zijn, waar leerlingen van een bepaalde leeftijd interesse in hebben en hoe ze het beste gepresenteerd kunnen worden. In de module *Desaroyo y adkision di idioma* hebben ze kennisgenomen van het taalverwervingsproces en het verloop van taalontwikkeling. Tevens is er aan bod gekomen welke activiteiten uitgevoerd kunnen worden om het taalverwerving- en taalontwikkelingsproces intentioneel en/of incidenteel positief te beïnvloeden. Verder hebben ze bij *Scucha y Papia* en *Hunga cu bo idioma y desaroy'e* geleerd welke activiteiten spelenderwijs taal ontlokt en ontwikkeld.

Leerinhouden

- ◆ “Habri Porta pa nos drenta”
- ◆ Inhoud en didactiek van Familiarisatie
- ◆ Familiarisatie in de talen Nederlands, Engels en Spaans
- ◆ Materialen: liedjes, gedichten, boekjes, puzzels, spelletjes, kwartet, etc.
- ◆ Geschikte werkvormen bij familiarisatie

Linkage

- ◆ De module sluit aan en is tevens een vervolg op alle aangeboden taalmodules. Tevens is het een voorbereidende module op de Integratieve Fase.

Praktijlink

- ◆ Aangezien ‘familiarisatie’ een van de speerpunten is wat betreft innovatie op taalgebied binnen het EPA, is het dus noodzakelijk dat de studenten weten wat het precies inhoudt. Met andere woorden; de studenten komen te weten hoe ze moeten familiariseren, welke materialen ze daarbij moeten gebruiken en hoe ze er structureel aan kunnen werken.

Algemene doelen

- Kennis van en inzicht heeft in de taalverwerving- en ontwikkeling van het kind; eentalig, tweetalig of anderstalig.
- Kennis van, inzicht in en beheersing toont van de verschillende taaldidactieken: moedertaal, tweede taal en vreemdetaal.
- Kennis heeft van en in staat is om strategieën (luister-, spreek-, lees-, schrijf- en woordenschatstrategieën) in te zetten ten behoeve van de taalontwikkeling van het kind.
- Kennis heeft van en in staat is om passende taalactiviteiten te selecteren, te bedenken, te ontwikkelen en uit te voeren rekening houdend met de (taalspecifieke) beginsituatie, behoefte, belevingswereld en leerstijl van het kind en kan differentieren in taalonderwijs.

Leerdoelen

Kennisdoelen

- ◆ De student maakt kennis met het concept van PRIEPEB t.a.v. EPA m.b.t. taal in het onderwijs.
- ◆ De student weet wat het begrip Familiarisatie inhoudt.
- ◆ De student moet onderscheid kunnen maken tussen eerste, tweede taal en vreemde taaldidactiek.
- ◆ De student weet welke knelpunten er zijn bij het leren van een eerste, tweede en vreemde taal.

- ◆ De student heeft kennis van ontwikkelingen en initiatieven op vreemde/tweedetaalgebied.
- ◆ De student is op de hoogte van een basisaanbod van taal.
- ◆ De student is op de hoogte van spreek- en luisteractiviteiten die tot een groter taalbeheersing van het kind kunnen leiden.
- ◆ De student heeft kennisgenomen van activiteiten die de woordenschatuitbreiding in een vreemde taal bij de leerling kan stimuleren.
- ◆ De student is op de hoogte van de diverse materialen die er zijn en ingezet kunnen worden ter ondersteuning van familiarisatie.

Vaardigheidsdoelen

- ◆ De student kan het vernieuwingsconcept van PRIEPEB t.a.v. familiarisatie naar een praktisch en realistisch onderwijssituatie vertalen.
- ◆ De student kan de knelpunten die er zijn bij het leren van een eerste, tweede en vreemde taal op de juiste manier aanpakken.
- ◆ De student kan de kennis van ontwikkelingen en initiatieven op vreemde/tweedetaalgebied gebruiken bij het aanbieden van spreek- en luisteractiviteiten.
- ◆ De student is belesen in de kinder- en jeugdliteratuur van de drie meest gesproken vreemde talen.
- ◆ De student is in staat om geschikte materiaal en taalactiviteiten uit te kiezen en aan te bieden aan kinderen van verschillende nationaliteiten en leeftijden.
- ◆ De student is in staat om in de klas de spreek- en luistervaardigheden in de drie verschillende talen te stimuleren.
- ◆ De student is in staat om de leerling, in tenminste drie talen, een woordenschat te laten opbouwen.

Houdingsdoelen

- ◆ De student is bereid om elke gelegenheid die zich voordoet aan te grijpen om zich in te zetten voor Familiarisatie
- ◆ De student is bereid om alle hulpmiddelen die tot zijn/haar beschikking zijn, te gebruiken om het leren van andere talen zo aantrekkelijk en functioneel mogelijk te laten zijn.

Praktijkopdracht

4 – 8

- ◆ De student dient een les familiarisatie te geven waarbij hij/zij gebruik maakt van een geschikt onderwerp/thema en materiaal.

6 – 12

- ◆ De student dient een les familiarisatie (met woordenschatuitbreiding) te geven op het niveau van de gemiddelde leerling, waarbij hij/ zij kan differentieren naar niveau.

Werkvormen

Klassengesprek

Instructie

Groepsopdrachten en Presentatie

Evaluatie

- ◆ Individueel en/of in groepsverband verschillende artikelen over het onderwerp te lezen en te bespreken.
- ◆ De wekelijkse opdrachten (5) naar behoren uitvoeren en af laten tekenen:
  1. ‘Habri porta pa nos drenta’
  2. Wat is familiarisatie?
  3. Onderzoeken welke materialen geschikt zijn t.b.v. familiarisatie
  4. Tentoonstelling en toelichting van een spreek- en/of luisteractiviteit met 1 van de drie talen als uitgangspunt.
  5. Drie materialen met bijbehorende lesactiviteit (indrie talen) in de vorm van een handleiding uitschrijven.

Literatuur

- ◆ Ruiz-Croes, E., et al, 2002, ‘Habri porta pa nos drenta’, Directie Onderwijs Aruba
- ◆ Ruiz – Croes, E., 2005, Familiarisacion, ongepubliceerde scriptie tweedegraad Papiamento, IPA, Aruba
- ◆ Arends – Meenhorst, A., 2005, Ampliacion di Vocabulario, ongepubliceerde scriptie tweedegraad Papiamento, Aruba
- ◆ Handouts in de vorm van informatie brochures

Talen

Module	: Meertaligheid		
Periode	: 3.2		
Specialisatie	: 4-8 en 6-12		
Docent	: Merlynne Williams		
Studiebelasting	: 1 studiepunt / 1,5 ETCS	=	40 uur
Colleges	7 X 1,5	=	10,5
Vorbereiding bijeenkomsten	7 X 2	=	14
Vorbereiding evaluatie			12,5
Evaluatie			3

Inleiding

De leerkracht werkt op Aruba in een multiculturele en multilinguale context.

In deze module maakt de student kennis met allerlei aspecten die met deze meertalige situatie te maken hebben. Door te reflecteren op zijn eigen ervaring met meertaligheid en deze te linken aan de theorieën hieromtrent, leert de student meertaligheid op een positieve manier te benaderen en te gebruiken binnen zijn eigen lessen en in contacten met o.a. collega's en ouders van leerlingen.

Beginsituatie

De student is woonachtig op Aruba en heeft middels zijn vooropleiding kennis van de meest gesproken talen. De student heeft in zijn of haar woon- en werkomgeving ervaring opgedaan met de meertaligheid van de Arubaanse samenleving.

Leerinhouden

- Persoonlijke ervaring met meertaligheid
  - Welke rol spelen de vier talen in mijn leven?
  - Hoe heb ik deze talen geleerd?
  - Hoe zie ik meertaligheid terug in mijn onderwijspraktijk?
- Begrip Meertaligheid
  - Moedertaal, tweede taal, vreemde taal, eentaligheid, tweetaligheid, meertaligheid
  - Taal verwerven versus taal leren
  - Lesgeven en leren in een vreemde taal
- Taalsituatie binnen het onderwijs
  - Huidige situatie: voorlopige gegevens Censo 2010

- Historie van het onderwijs op Aruba, schooltaal versus thuistaal, achtergronden en argumenten
  - Cijfers Directie Onderwijs (jaarverslag Directie Onderwijs 2009)
- Taalbeleid van de school en in de klas, heden en toekomst
- Belang van onderzoek op het gebied van taal
  - Naar een taalbeleid voor het onderwijs
  - De omgangstaal in de school en met ouders
- De meertaligheid in de klas
- De verschillende moedertalen in de klas
  - In welke taal geef je les?
  - Strategieën van het meertalige kind
  - Suggesties voor verder onderzoek

Linkage

Zowel op het gebied van de taalvaardigheden, als op inhoudelijk gebied, biedt deze module een goede oefening en verdere diepgang. In het bijzonder, de lees- en schrijfvaardigheden komen in sterke mate aan bod. Voorts biedt deze module op inhoudelijk gebied een vervolg op reeds aangeboden taalmodules, zoals “Adkision y desaroyo di idioma” en “Idioma den EPA, innovacion den enseñansa di idioma”.

Tevens is het een voorbereidende module op de Integratieve Fase en de Afstudeerfase, met name voor wat betreft het doen van (taal)onderzoek en het schrijven van onderzoeksverslagen.

Tijdens de module Familiarisatie, die ook in deze periode wordt aangeboden, zullen de studenten ‘leren’ hoe ze vreemde talen, in dit geval Nederlands, Engels en Spaans, op een jonge leeftijd gestructureerd in de klas kunnen aanbieden, als een middel om de leerlingen eerder bekend te maken met deze talen.

Praktijklink

In de praktijk weten we dat er verschillende kinderen met verschillende achtergronden in een klas zitten. Het is daarom niet mogelijk om te doen alsof dit verschil niets uitmaakt in de klas. Het is van belang om de beginsituatie van iedere leerling goed in kaart te brengen om zodoende op een effectieve manier te kunnen differentiëren.

Algemene doelen

- De student heeft kennis van en inzicht in de taalverwerving- en ontwikkeling van het kind; eentalig, tweetalig of meertalig.
- De student heeft kennis van en inzicht in theorieën over taalverschillen, taalovereenkomsten en alledaagse taalverschijnselen.
- De student heeft kennis van en is staat om strategieën (luister-, spreek-, lees-, schrijf- en woordenschatstrategieën) in te zetten ten behoeve van de taalontwikkeling van het kind.

- De student heeft kennis van en is in staat om passende taalactiviteiten te selecteren, te bedenken, te ontwikkelen en uit te voeren rekening houdend met de (taalspecifieke) beginsituatie, behoefte, belevingswereld en leerstijl van het kind en kan differentiëren in taalonderwijs.
- De student kan, zowel door eigen observaties en ervaringen, als aan de hand van geschreven bronnen, een goed onderbouwd verslag schrijven over meertaligheid.

Leerdoelen

Kennisdoelen

- De student heeft kennis van en inzicht in de geschiedenis van de taalsituatie op Aruba.
- De student heeft kennis van de huidige meertalige situatie op Aruba.
- De student heeft inzicht in de ideeën omtrent taalbeleid in de samenleving, in de school en in de klas.
- De student heeft inzicht in de relatie onderwijstaal en moedertaal en de consequenties hiervan voor het lerende kind.
- De student heeft inzicht in de theorie omtrent taalverwerving en taalleren.
- De student heeft kennis van de regels van verwijzen binnen een tekst en kan deze toepassen aan de hand van het APA-systeem.

Vaardigheidsdoelen

- De student is in staat in zijn onderwijspraktijk rekening te houden met de meertalige situatie.
- De student is in staat in zijn lessen gebruik te maken van de meertalige situatie.
- De student is in staat eenvoudige, relevante onderzoeken te verrichten.
- De student is in staat om praktische kennis en ervaring te beschrijven en te onderbouwen met de relevante theoretische achtergrond.

Attitudedoelen

- De student is bereid in zijn lesgeefpraktijk gebruik te maken van de meertaligheid in zijn klas.
- De student is bereid om regelmatig onderzoek te verrichten naar de stand van zaken en naar de mogelijkheden met betrekking tot de meertalige situatie onder zijn leerlingen.
- De student is bereid om aangeboden literatuur kritisch te bestuderen
- De student is bereid om, zo nodig, eigen literatuur te zoeken en kritisch te bestuderen

Praktijkopdrachten

- ✓ De student kan een klein onderzoekje verrichten naar de taalsituatie van ieder kind.
- ✓ De student kan aangeven wat de invloeden van de taalsituatie (zowel als buiten als binnen school) voor het kind in de klas zijn.

- ✓ De student is in staat om tijdens al zijn/ haar lessen rekening te houden met de taalverschillen door te differentiëren naar behoefte, belang en niveau.

Werkwijze

- ❖ Schrijven van een reflectieverslag over eigen meertaligheid
- ❖ Presentatie van verslag
- ❖ Collectief schrijfproces
- ❖ Linken theorie aan praktijk
- ❖ Observaties
- ❖ Discussies
- ❖ Veldwerk

Evaluatie

- Praktijkonderzoek: onderzoek doen op school en in de klas m.b.t. taal
- Paper “meertaligheid”
- 80% aanwezigheidsplicht

Literatuur

- ✓ Baker, C. (2007). *A parents' and Teachers' Guide to Bilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters.
- ✓ Baker, C. (2006). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Bristol: Multilingual Matters.
- ✓ Boekhoudt-Croes, R. (1995). *Multilingualismo i Enseñansa: Language Needs in Aruban Education: A survey of the language use and language needs of the Aruban working population*. Nijmegen.
- ✓ Croes, R., Richardson, G., & Williams, M. (2010). Towards an evidence based Caribbean Community of Knowledge. In N. Faraclas, R. Severing, C. Weijer, & L. Echteld, *languages, literatures, and cultures of the ABC Islands* . FPI.
- ✓ Faingold, E. D. (2004). *Multilingualism from Infancy to Adolescence*. Greenwich: Information Age Publishing.
- ✓ Grupo Modelo di Idioma. (2002). *Habri Porta pa nos Drenta*. Oranjestad: Departamento di Enseñansa.
- ✓ Hajer e.a., 1995, *Schooltaal als struikelblok*, Bussum, Coutinho.
- ✓ Richardson, G. (2010). *This is the way we does talk! Perceptions of Caribbean English in Aruban education and society*.
- ✓ Van de Laarschot, 1997, M., *Lesgeven in meertalige klassen*, Groningen, Wolters – Noordhoff.
- ✓ gegevens Censo 2000, CBS, SER, Directie Onderwijs e.a.

Papiamento

Modulo	: Idioma cu sentido
Periodo (año/blok)	: 3.2
Specialisacion	: 4-8 y 6-12
Docente(nan)	: Gregory Goedgedrag
Peso di estudio (1 stp= 40 u)	: 1 punto di estudio
Specificacion di peso :	<u>40 ora</u>
Momento di contacto	7 X 1,5 = 10,5
Preparacion pa momentonan di contacto	7 X 2 = 14
Preparacion pa evaluacion	= 10
Evaluacion	= 5,5

Introduccion

Un maestro mester sa ta ofrece enseñansa di idioma na scol, sea den scol preparatorio of den scol basico. Un maestro no ta docente di idioma, pero e mester sa con ta ofrece idioma na scol di un manera cu e tin sentido. Idioma ta haya sentido ora cu ta siña e mucha aplica idioma den su bida diario como medio di comunicacion y formacion. Den modulonan anterior e studiatenan a haya sa con ta traha cu metodo di idioma, con ta adapta e metodo pa trece e materia mas cerca di e mucha. Den modulo aki e studiatenan lo haya teoria tocante e esensia di un bon didactica di idioma y di e sentido di traha bon tarea saliendo for di un texto. E studiatenan lo traha nan mes tareanan y con ta huzga nan. E tareanan aki mester ta di e punto di bista holistica cu ta abarca tur e cuater areanan di idioma esta; scucha, papia, lesa y skirbi.

Durante di modulo lo haya bishita di dos experto riba e tereno di idioma. Nan lo amplia riba e concepto di un bon enseñansa di idioma duna cu sentido fiha riba un meta concreto. Tur estudiante mester traha nan tareanan cu wowo fiha riba diferenciacion den klas.

Situacion inicial

Den e prome año e studiatenan a traha riba nan propio dominio di e idioma Hulandes y Papiamento. Nan a haya diferente modulo caba cu ta trata adkision y desaroyo di idioma. Nan a haya traha cu metodo y tambe a amplia hopi aspecto comunicativo di idioma. Den e siguiente añanan e punto di propio dominio di idioma lo keda un punto di atencion, pero for di awor lo enfoca mas bien riba e didactica di idioma den general,

pero tambe especificamente pa e idiomanan Papiamentu y Hulandes, haciendo uzo di e conocimiento di nan practica den scol preparatorio y scol basico.

Contenido

Den e modulo lo trata e siguiente aspectonan di idioma:

- Teoria tocante un bon didactica di idioma
- Teoria y ehempel tocante con ta traha tarea di idioma
- Bishita di dos experto di idioma
-

Link cu practica y curriculo di IPA

E modulo aki ta tur otro modulo di didactica di idioma hunto. E modulo aki por amplia e estudiante su manera di wak riba traha cu metodo y e didactica di idioma cu e mes lo aplica ora e ta para dilanti klas.

Meta

E estudiante mester por traha a base di su conocimiento tareanan concreto cla, pa e estudiante di su specialisacion.

Conocemento

- tin conocimiento di e teorinan tocante desaroyo di tarea di idioma a base di e teoria y a base di su propio estudio di traha cu metodo.
- tin conocimiento di e proceso di evaluacion di idioma riba papel of papia.
- tin conocimiento pa diferencia ora ta trata di traha tarea pa alumno cu un di dos idioma y un idioma stranhero.
- tin conocimiento di e diferente forman y actividad di tarea cu tin pa stimula desaroyo di idioma

Abilidad

- sa con e por y mester tene cuenta cu e diferencianan ei.
- sa con e mester stimula desaroyo di idioma y di habla cerca e mucha.
- ta conciente di e diferencia entre DAT y CAT y por traha riba amplicacion di vocabulario segun e liña di desaroyo di idioma.
- sa con e mester stimula e mucha pa desaroyo CAT den su propio idioma y den e otro idiomanan relevante den scol.

Actitud

- Ta na altura cu ta importante pa traha riba desaroyo di idioma
- Sa cu ta relevante pa tin liña di siñamento pa idioma y pa traha pa alcanza e metanan concientemente.
- sa cu e mester traha conciente na e desaroyo di idioma na unda el lo crea suficiente

espacio estimulante pa e mucha desaroyo e abilidad di scucha y papia den su idioma materno, pero tambe e otro idioma relevante den scol.

Meta di practica den scol preparatorio y scol basico

E estudiante

- por reconoce con e maestro ta traha na e desaroyo di idioma
- por reconoce cu e maestro ta traha na ampliacion di vocabulario
- por duna un les cu e meta pa amplia vocabulario na unda e ta tene cuenta cu DAT/CAT
- Por crea un ambiente estimulante den tur les di idioma cu e meta pa desaroyo e abilidad di scucha y papia

Forma di traha

- Presentacion di e aspectonan teoretico
- Tarea pa traha individualmente of den grupo
- Discusion
- Estudio di literatura

Evaluacion

Na final di e modulo aki, e estudiante

- mester ta presente durante 80% di e encuentronan.
- A traha riba tarea den clas of na cas y tin tur hunto compila den un map.
- Ta traha un relato di un les duna na bo scol di practica, dor di bo mentor, tocante ampliacion di vocabulario den les di idioma. Tambe bo ta duna bo propio opinion di e les na unda bo ta conclui si e mentor a traha riba ampliacion di vocabulario y e manera cu el a trata esaki durante e les. Corda riba un bon estructura di e relato.
- Presenta y entrega un les den duo, cu e meta pa amplia e vocabulario, cu ta trata e nivel di uso diario y general como tambe e nivel di uso cognitivo y academico di idioma segun e 'viertakt'.

Literatura

- Bacchini, S. Dekkers, e.a., 2002, *Portaal, praktische taaldidactiek voor het primair onderwijs*, Bussum, Coutinho
- Bodde-Alderlieste, M, H. Paus, e.a., 2002, *Driemaal taal*, Groningen, Wolters-Noordhoff
- Nijmeegse werkgroep, 1992, *Taaldidactiek aan de basis*, Groningen, Wolters - Noordhoff
- Verhallen, M en S. Verhallen, 2001, *Woorden leren woorden onderwijzen*, Hoevelaken, CPS
- <http://www.taalvormingentaaldrukken.nl/AT/AT701TW11.htm>
- <http://woordenschat.blogspot.com/>
- <http://www.taalwinkel.nl/?tlink=2.4.2.4>

Muziek

Module : **Folkloristische en Culturele ontwikkeling op Aruba en de toepassing ervan in het onderwijs.**

Blok : III-2

Specialisatie : 4-8 & 6-12

Studiepunt : 1

Studiebelasting : 40 uur

Contacturen : 7 lesweken van 2 lessuren (10.5 uur)

Literatuur, voorbereiding bijeenkomsten en Evaluatie (29.5uur)

Docent : Rose-Marie Provence

Inleiding

Blok III 2/3/4 wordt aangeduid als de integratieve fase, waarin alle expressievakken tesamen met alle andere vormingsgebieden in nauwe samenwerking te werk gaan. Dit is het jaar van de buitenlandse stage, waarin tevens aandacht besteed wordt aan *het beter leren kennen van ons eigen folklore en cultuur en dat van andere volken, die al geruime tijd op ons eiland vertoeven; door het te leren waarderen en zorg te dragen voor de overdracht ervan. (Aruba multicultural)*. * Volgens Dr. R.A. Römer heeft elk volk zijn eigen cultuur en kan de identiteit van een volk niet op zichzelf bestaan zonder een cultuur”.

* “Als we de kinderen van onze gemeenschap positieve idealen, waarden en normen willen geven om zich te beschermen tegen oppressie, vervreemding, drugs, verdovende middelen en criminaliteit, dan moeten wij hen datgene geven van ons cultuur, waar ze trots op kunnen zijn”. Daarom moeten wij reeds thuis en op school hiermee een aanvang maken. De school moet solidair handelen met het gezin en niet het omgekeerde. De school moet grote nadruk leggen op wat het volk kent en van wat het kind thuis leert, om van daaruit te beginnen de kennis van het kind te versterken, zodat het beter in staat zal zijn om voort te bestaan in deze nieuwe gemeenschap, maar zonder (*afstand te doen van*) zijn eigen tradities op te geven, die hem identificeren t.o.v. andere volken. (*citaat van Isabel Aretz uit “Folklore y Curriculum”*).

* Culturele creativiteit is de bron van menselijke, persoonlijke vooruitgang en groei. Culturele diversiteit is een rijkdom van de mensheid (menselijk ras) en is een essentiële ontwikkelingsfactor, die de inter-communicatie tussen de sociaal-culturele componenten van een gemeenschap kan versterken. Nieuwe trends, vooral globalisering, linken culturen met elkaar en verrijken de interactie tussen hen. Harmonie tussen cultuur en

ontwikkeling, eerbied voor (andere) culturele identiteiten en tolerantie voor culturele verschillen zijn o.a noodzakelijke condities voor langdurige vrede onder de bevolking van een multiculturele samenstelling. De verdediging van lokale en regionale cultuur, bedreigd door culturen met een globaal bereik, moeten de dusdanige geaffecteerde culturen niet transformeren tot relikwieën, beroofd van hun eigen dynamische ontwikkeling. (uit: “*The power of Culture*” paper van een internationale Unesco Conferentie over Culturele Ontwikkeling) .

Folklore is een traditie, die een lang traject heeft meegemaakt en die eigen is geworden van een volk en in stand gehouden gedurende verschillende generaties lang. Folklore heeft wortels, in tegenstelling tot “populair of trendy”, die geen wortels nodig heeft.

I. Leerinhouden

1. 1. Algemene informatie over folklore, *Hoe folklore is herleefd, in meerdere Settinggroepen gebracht enz.* Welke groepen, personen, activiteiten, factoren en mechanismen hebben hiervoor gezorgd, literatuur, poëzie en schrijvers.
2. 1. Bekende lokale componisten en musici en van de Nederlandse Antillen (*van vroeger en/of heden ten dage*)
  2. Meest gehanteerde muziekinstrumenten in folkloristische muziek en andere lokale muziek.
  3. Traditionele instrumenten, gebruik van moderne instrumenten in hedendaags folkloristische muziek en andere lokale muziek (*stijl /type, melodie, tekst*)
  4. Folklorisch kinderlied.
- III 1. Folklorische dansen.
  2. Traditionel klederdracht, typische etenswaren, drank en mythes.

Linkage

I.1 – I.4 Muziek module theorie en praktijk

II.1 – II.4 Muziek module theorie en praktijk

Beginsituatie

In de voorgaande muziekmodules hebben de studenten zich op muzikaal terrein leren losmaken en een aanvang gemaakt met het ontwikkelen van de nodige vaardigheden om op muzikaal verantwoorde wijze muzikale vormingslessen te (gaan) geven op school. Ze hebben enige kennis en vaardigheden rondom de verschillende klankeigenschappen en tevens enige basiskennis en vaardigheden rondom traditionele muzieknotatie. De studenten hebben ervaring opgedaan met het ontwikkelen en maken van een lessenserie van andere vormingsgebieden (*voor hun specialisatiegroep*) rondom een muzikaal aspect van de muzikale vorming.

Algemene doelen: Dat de studenten de essentie inzien en begrijpen dat zij de toekomstige spil zijn van het onderwijs, waar op school in woorden en daden waarde gehecht wordt aan ons (muziek)-cultureel erfgoed.

Doelstellingen

Aan het eind van deze module heeft de student:

- bestaand materiaal, informatie en gegevens i.v.m. de folklorische muziek(*sociaal*) - culturele ontwikkeling op Aruba verzamelt, bestudeerd en gebruikt zowel op Aruba als het buitenland.
- de nodige contacten gelegd (*interviews et.*) om nog meer informatie hierover te vergaren en verslag hierover gemaakt en ingeleverd en op een creatieve wijze uitgevoerd.
- heeft de student corresponderend lesmateriaal (*lessenserie en/of (audio-) visueel en/of auditief materiaal*) ontwikkeld, dat te gebruiken is op de praktijkschool.

II.Organisatie

Verschillende benaderingswijzen:

1. *Individuele componist of musicus* (o.a. *Rufo Wever, Motito Croes, Padu Lampe, Bernadina Growell, Claudius etc.*)

= biografische beschrijving

- persoonlijk leven; muziek carrière; etc.
- muziekproducties (*inventarisatie*)beschrijving (*doelgroep*) en voorbeelden van de muziek van betreffende componist
- muziktypes; invloeden op muziek van desbetreffende componist
- voor welke instrumenten is het gecomponeerd?; zelf gebruikt?; zelf gespeeld?
- *tekst* a. doelgroep *kinderliedjes, kerk- , romantische -, luister -, dansliedjes etc.*) die gericht zijn op bepaalde perioden van het jaar/speciale activiteiten en vieringen.
b. Inhoudsanalyse (*soorten van thema's*)
- *plaats/wijze van presentatie van muziek* ('live', clubs, kerk, platenproductie)

2. **Tijdperk** = globale schets van muziekhistorie van Nederlandse Antillen en Aruba en de ontwikkeling.

- indeling in historische perioden
- link muziekhistorie en sociale historie in de gemeenschap
= beschrijving van invloeden (*algemeen*) op Arubaanse folkloristisch muziek per tijdperk
- *soorten van invloeden*
a. Afrikaanse invloeden   b. Europese   c. Caribische
- *Welke muzikale aspecten/elementen zijn beïnvloed?*
- a. Ritme   b. Melodie   c. Tekst d. instrumentkeuze; groeperingvorm
Kanalen van invloed (radio, televisie, video, internet)

= Per tijdperk voornaamste kenmerken van de muziek:

a. Componisten b. thema's c. Muziek instrumenten d. dans

3. **Muzieksoort /stijl** (bijv. *Tumba* , *wals* , *mazurka* , *danza* , *polka* , *tambu* , *calypso* , *soca* , *ranchera* , etc.).
4. **Muziekinstrument of groep muziek- instrumenten** of (*vroegere/actuele*) **muziekgroepen**; = voor welke doelgroepen? ; bij welke gelegenheden? Etc.
5. **Speciale vieringen in het jaar** (o.a. *Kerst* , *Nieuwjaar* , *Carnaval* , 'Oogst' (Dera Gai), *E.H. Communie* , *Pasen* , *Moederdag* , *Vaderdag*)

III Opgaven:

- Presenteer bovenstaande informatie per groep op een creatieve wijze in week 2, 4 en 6 en maak hierbij gebruik van audio-visuele middelen.
  - Verwerk het onderzoek, informatie en de presentaties van week 2, 4 en 6 tot een lessenserie van tenminste 6 lesideeën.
  - Hou rekening met de doelgroep.
  - Zorg dat de lessenserie gevarieerd, aantrekkelijk, kleurrijk en creatief aangeboden worden.
  - Zorg voor afwisselende didactische werkvormen.(Muziekdomeinen: *luisteren* , *maken* , *bewegen* , *vastleggen en spreken*)
  - Maak gebruik van aanschouwingsmateriaal en audiovisuele middelen.
  - Voer tijdens de evaluatie één van de lessen van de doelgroep uit per groep.
1. productie van een (*prettig leesbaar*) schriftelijk informatiestuk
  2. productie van een audiovisueel middel (*afhankelijk van het gekozen thema*)
    - muziekcassette of compact-disc
    - verhalende cassette , CD (*bijv. beschrijving van Padu's leven*)
    - video – productie; dvd
    - fotoserie
    - diaserie of computer/screen presentatie
  3. productie van een serie lesideeën “Arubaans folklore”; brochure met informatie
  4. liederen serie (*tekst en noten*)
  5. overheadprojector -sheets met desbetreffende informatie of PowerPoint
  6. leesboekje met plaatjes en prenten en educatieve informatie op niveau van schoolkinderen
  7. Kamishibai
  8. Educatief speelmateriaal

IV Leermiddelen

cassette/CD player, cassettes en Cd's, piano, cuarta, gitaar, Orffinstrumenten, slaginstrumenten, hand-out artikelen, video's, boeken, dvd's, gastdocenten; Soundequipement;

V. Afrondingseisen en Evaluatie

- 80 % aanwezigheid en actieve participatie bij de lessen;
- 100 % aanwezigheid bij de presentaties en eind presentatie van de studiejaargenoten.
- Het uitvoeren van één van de lessen uit de lessenserie per groep.
- Het maken en inleveren van een werkstuk (*schriftelijk informatiestuk, verslag, booklet* etc.) en bijbehorende aanschouwing- en leermiddelen (*audiovisuele middelen* etc.) over een bepaalde muziekstijl en folklore (*muziek(sociaal)-cultureel*); of over een componist uit onze lokale muziekwereld. Dit verslag of booklet moet bruikbaar zijn voor het gebruik op school in de desbetreffende specialisatie. Het mag groepswork zijn (groepen van twee à drie leden), maar dan moet wel duidelijk een logboek bijgehouden worden van werkprocedure, werktijden, overlegtijden, werkindeling, taakomschrijvingen en afgesproken taakverdelingen (*dus precies wat het aandeel is van elk goepslid*).
- Het houden van een presentatie voor de medestudenten (*lieft ook uit parallelklas*) en voor andere geïnteresseerden.

Te raadplegen Literatuur

- Alofs, Luc “*Ken ta Arubiano*”
- *Gansemans, Jos, (1989) Volksmuziekinstrumenten, getuigen een resultaat van een Interetnische samenleving. Een oregonologische studie m.b.t. Aruba, Bonaire en Curaçao.*
- *Otovio, Helio, Diccionario de la música Cubana. Editorial Letras Cubanas. La Habana, Cuba*
- Palm, Edgar, (1978) *Muziek en Musici van de Nederlandse Antillen*
- *Palm, J.Ph. Encyclopedie van de Nederlandse Antillen, De Walburg Pers, Zutphen.*
- *Razak, Victoria M, (1977) Carnival in Aruba. History and meaning.*
- *Rojer, Robert, Muziekcultuur in de Ned. Antillen.*
- *Römer, René A, (1978) Cultureel Mozaïek van de Nederlandse Antillen, Constanten en varianten. De Walburg Pers, Zutphen.*
- *Rosalía, Rene, (1997) Tambú.*
- *Rutgers, Wim, Infoboekjes over Dandee, documentatie.*
- *Rutten van Gorcum, A.M.G, Leven en muziekwerken van de dichter musicus J.S. Corsen.*

- Severing, Ronnie, Rutgers, Wim, Echteld, Liesbeth (2002) Kadans, Literaire ontwikkeling en literaire begrippen, *Stichting voor Taalplanning, Curacao..*

Contact mogelijkheden:

Personen:

Ito Tromp, Mimi Kock, Marcia Stamper, Ronny Kock, Yubi (Hubert) Naar, Diana Antonette, Astrid Salazar, Tica Giel, Robert Jeand'or, Delbert Bernabela, Carlos Bislip, Hildward Croes, Hubert Booi, Chucho Hoek, Alfonso Boekhoudt.

Instellingen: UNOCA; BNA; Historisch Archief; diverse Musea; Galleries; Fort Zoutman; Skol di Musica; DCA; BIE; Simadanza; ASOMA; Fund. Desaroyo y Enseñansa Comunitario; etc.

Educacion di teatro

Module	Didactica di Educacion di teatro
Periodo	: 3.2
Docente	: Amy Lasten
Peso di estudio	: 1 stp

11 les di 1.5 ora = 16.5 ora

Riba dialuna 7 les y diarazon 4 les mas (lo palabra cohuntamente cua diarazon ta reserva pa e 4 lesnan aki).

23,5 ora pa:

- Trahamento di relato di les (na turno)
  - Trahamento di 2 les como ehercicio na cas
  - Creacion di 'warming up'
  - Studiamento di reader
  - Trahamento di 3 les como evaluacion
  - Trahamento di tentamen
-

Introduccion

E studentenan ta den nan di tres aña di nan estudio. Den e modulo aki nan ta desaroya e competencia pa traha les di educacion di teatro

Nan lo haya un introduccion den diferente forma di traha (werkvorm) y structuracion di les.

Nan propio experiencia durante e lesnan lo sirbi como punto di salida pa adkiri conocimiento y maneho conciente di e diferente aspectonan cu tin di haber cu un les di educacion di teatro. Pesey nos lo para keto y refleha cohuntamente riba e experencianan den les.

Contenido

A. Creacion di les a base di:

- Uzo di tableau vivant
- Improvisacion
- Creacion di escena
- Desaroyo di personahe
- Uzo di medio teatral (obheto, vestuario, decor y evt. espacio)
- Uzo di e elementonan basico di teatro
- Creacion di escena a base di dialogo

B. Structuración de les (meta, estructura, función de cada fase, fuente de inspiración para crear las, etc.)

C. Teoría de materia (condición para la actuación, obstáculo para la actuación (speldrempels', etc)

El contenido de este módulo está relacionado con las siguientes áreas de competencia:

- Competencia interpersonal y intrapersonal
- Competencia pedagógica
- Competencia de contenido de especialización y de didáctica
- competencia organizativa
- Competencia de reflexión y desarrollo

Conexión con otro módulo

Este módulo está relacionado con el módulo de Espiritualidad, especialmente con uno de los temas de evaluación. Además se refiere a los temas que se han de promover y de dos años de estudio en IPA.

Situación inicial

Los estudiantes que van a este módulo de educación de teatro con el primer año escolar, donde el foco está en el desarrollo de sus propias habilidades de expresión y creatividad y será conocido con diferentes formas de trabajo (werkvorm). Aquí el propósito está en superar la vergüenza si tienes miedo y sentirte cómodo durante la presentación para otros. Además van a este módulo de presentación de los meses con el primer año escolar, caminando también con atención en el uso de la culpa y el uso de los estudiantes de clase. También los estudiantes que tienen una presentación de los estudiantes con el cuadro de este módulo de integración de teatro y música y es aquí también a ser presentado con el cuadro de la habilidad para muchos de los básicos de la escuela. Con el segundo año van a desarrollar la habilidad para el trabajo en grupo y para contar la historia con los grupos. Para algunos grupos también van a participar en la presentación para la apertura del año escolar.

Metas

Meta general

El estudiante desarrolla la competencia para el trabajo con las lecciones de educación de teatro.

El estudiante también gana experiencia en la didáctica de las lecciones de educación de teatro.

El estudiante avanza con el uso de su propia creatividad e imaginación.

El estudiante también desarrolla su propia habilidad de expresión y actuación en el teatro.

El estudiante también acumula experiencia con ella y gana experiencia en el terreno de educación de teatro o educación de teatro integrada con otra materia para así tener un

portfolio di diferente sorto di les cu lo sostiene den e lesnan cu e lo sigui duna na skol.

Meta specifico

Meta cognitivo

- E estudiante ta haya conocimiento di e elementonan basico di teatro.
- E estudiante ta haya conocimiento di uzo di e medionan teatral como punto di salida di creacion di escena.
- E estudiante ta haya conocimiento di algun entrada pa yega na un escena.
- E estudiante ta haya conocimiento di creacion di escena.
- E estudiante ta haya conocimiento riba estructuracion di les, condicionnan y obstaculo pa cu actuacion.
- E estudiante ta haya conocimiento di diferente fuente di inspiracion pa traha les.
- E estudiante ta haya conocimiento pa uza formanan teatral pa sostiene les di otro materia y en todo caso un les di spiritualidad.
- E estudiante ta haya conocimiento di e conceptonan (terminologia) mas esencial di educacion di teatro.

Meta di habilidad

- E estudiante ta bira abil den traha les di educacion di teatro
- E estudiante ta maneha e elementonan basico di teatro den trahamento di les.
- E estudiante ta haci uzo di e medionan teatral den trahamento di les.
- E estudiante ta maneha improvisacion y creacion di escena den trahamento di les.
- E estudiante ta haci uzo di desaroyo di personahe como punto di salida pa crea les.
- E estudiante ta bira abil pa uza elementonan teatral pa sostiene un otro materia y en todo caso un les di spiritualidad.

Meta di actitud

- E estudiante ta dispuesto pa descubri y desaroya su propio habilidadnan den trahamento di les di educacion di teatro. E estudiante ta dispuesto pa investiga tur e diferente aspectonan cu ta haci un les di educacion di teatro efectivo.
- E estudiante ta dispuesto pa train aplicacion di e diferente aspectonan pa cu dunamento di les na cas y den les.
- E estudiante ta demostra di wak e importancia di e materia aki pa skol.
- E estudiante ta demostra cu e tin interes pa yuda duna e materia aki e luga na skol cu e ta merece.
- E estudiante ta demostra en general un actitud constructivo y positivo, habri y 'leergierig' durante e lesnan y tareanan cu mester wordo haci.

Forma di traha

- E lesnan lo ta pa gran parti practico. E parti teoretico lo bin dilanti dor di refleccion riba e propio experencianan den les pa haya conosimento di e diferente aspecto teoretico di educacion di teatro.
- Ademas lo trata e diferente articulonan di e reader na cas y of den les.
- E trabao practico lo tuma luga mayoria biaha den grupo chikito.
- E lesnan como ehercicio na cas y pa evaluacion ta tuma luga individualmente.
- Cada persona ta haya e tarea pa pensa y duna un warming up pa e coleganan den klas. (Esunnan cu no por dune, meste entregue riba papel na su compañeronan di klas.)
- Lo palabra ken y con lo traha relato di e lesnan.

Lo haci uzo di e siguiente construccion di les :

- a. Los curpa
- b. Ehercicio
- c. Tarea di actuacion
- d. Reflexion y teoretisacion
- e. Evaluacion

Evaluacion

- Creacion y dunamento di un propio warming up pa e coleganan
- Trahamento di dos les como ehercicio na cas
- Trahamento di 3 les individualmente y aplicacion di teoria.
- *Un di e tres lesnan aki mester ta un les di spiritualidad caminda ta haci uzo di formanan teatral pa sostene e metanan di e materia di spiritualidad.*
- Ehecucion di dos di e lesnan aki durante practica.
- Entrega di un portfolio cu tur les cu a yega di haya of duna den tur e añanan na IPA y tur info. ricibi pa cu didactica di les di educacion di teatro.
- Trahamento di un tentamen riba e parti teoretico.
- Muestra di un actitud en general constructivo y positivo, habri y 'leergierig' durante les y pa cu e tareanan cu mester wordo haci.
- 80% presencia.

Literatura

Reader

Spiritualidad

Module	: Vieren met kinderen
Periode	: Leerjaar III, blok 2
Specialisatie	: 4-12
Docent	: Gregory Goedgefrag. Moduleontwikkelaar: R. Lampe, revisie mei 2006
Studiebelasting	: 1 studiepunt (=40 uur=1.5 ECTS).
Urenverantwoording	: bijeenkomsten: 10.5 uur; voorbereiding: 9.5 uur; eindopdracht: 10 uur; literatuurstudie: 10 uur

---

Inleiding

De morele vorming van kinderen hangt niet alleen af van lessen “Spiritualidad” (godsdienst/levensbeschouwing). De hele schoolcultuur moet een bepaalde identiteit uitstralen, dat betekent dan ook dat de leerkrachten dragers moeten zijn van die identiteit. De studenten van het IPA moeten dan ook geschoold worden in deze brede kijk op morele vorming. In deze module wordt het accent gelegd op het thema van de school als gemeenschap en met name de verbondenheid hiervan met de kerkelijke gemeenschap. Objectief en neutral godsdienstonderwijs is geen oplossing, omdat daarmee onverschilligheid wordt bevorderd. Als religies of levensbeschouwingen beschouwd worden als een supermarket waaruit men kan kiezen, doet het er kennelijk niet toe wat men kiest. Maar religie of levensbeschouwing gaan nu precies over engagement en identiteit. Kinderen moeten de ruimte krijgen om hun eigen religieuze of levensbeschouwelijke engagement en identiteit te kunnen ontwikkelen, o.a. via vieringen op school.

Beginsituatie

De student heeft hoogst waarschijnlijk reeds ervaring met een katholieke of protestantse school, zij het als leerling zij het als IPA student tijdens een van de stagemomenten. De student komt dus reeds met bepaalde gedachten over katholieke of protestantse scholen. Er zijn ook studenten die ervaring hebben met openbare scholen, ze waren waarschijnlijk al bezig geweest met de vraag of een school levensbeschouwelijk neutraal kan zijn.

Leerinhouden

- Lesweek 1: Sociale vormen van godsdienstonderwijs
- Lesweek 2: Liturgische elementen in het onderwijs
- Lesweek 3: Verhalen van en over Jezus van Nazareth en de christelijke feesten
- Lesweek 4: Kerstviering

Lesweek 5: Bespreking ontwikkelde vieringen * Vergelijking met andere wereldgodsdiensten

Lesweek 6: Kan een school levensbeschouwelijk neutraal zijn?

Lesweek 7: Evaluatie

Leerdoelen

Algemene doel:

De student raakt vertrouwd met de bijzondere opdracht van scholen op het gebied van normen en waarden.

Kennisdoel:

De student krijgt informatie om belangrijke verhalen van en over Jezus in samenhang te brengen met de grote christelijke feesten, m.n. Kerstmis.

- De student maakt kennis met de andere wereldgodsdiensten zoals het Hindoeïsme, het Boeddhisme, het Jodendom en de Islam.

Vaardigheidsdoel:

De student is in staat om zelf een religieuze viering op school samen te stellen.

Praktijkopdracht

Op praktisch alle scholen van Aruba wordt aandacht besteed aan de grote christelijke feesten. Wellicht is het mogelijk dat je mee kunt doen met zo'n project en je eigen bijdrage kunt leveren. Ontwikkel een viering met behulp van de teksten in de reader, met name een kerstviering is mogelijk, gezien de periode van deze module. * De les dient gegeven te worden en beoordeeld worden zij het door de schoolmentor of docent spiritualiteit. Deze opdracht geldt tevens als eindopdracht.

* De student levert de opdracht in de vorm van een werkproject/scriptie in .

Werkvormen

Iedere bijeenkomst wordt ingeleid door de docent, daarna volgt de discussie in groepen en op plenair niveau.

Evaluatie

Om aan deze module te kunnen voldoen, zijn de volgende voorwaarden aan verbonden:

1. 80% aanwezigheid.
2. Uitvoeren van verplichte opdrachten m.b.t. literatuur tijdens de bijeenkomsten.
3. Schriftelijke eindopdracht.

Verplichte literatuur

Reader die hoort bij deze module. Gebruik van andere literatuur is ook toegestaan.

Rekenen en Wiskunde 4-8

Titel van de module: Opstellen van een handelingsplan

Subtitel: Rekenen

Periode: III.2

Specialisatie: 4-8

Docent: Merviné Kock

Studiepunt: 1 = 40 uur

Contactuur: 7 bijeenkomsten van 1.5= 10.5

Bestuderen van literatuur: 16.5

Uitwerken lesopdracht: 3

Eindopdracht: 10

Clausule: II.3 module voldoende/ Stage II.3 & II.4 voldoende

Inleiding:

Dit is blok is een integratie van rekenen en orthopedagogiek. Gedurende het rekenproces heb je leerlingen die uitvallen en achterblijven door verschillende oorzaken. Hier is waar orthopedagogiek om de hoek komt kijken om de hiaten binnen het proces te verhelpen via een speciale aanpak die op maat per kind geschreven wordt. M.a.w. elk kind heeft behoefte aan een eigen aanpak qua materiaal, tempo, leerstof niveau enz.

Om dit te kunnen moet de leerkracht diagnostisch onderwijzen en moet in bezit zijn van de nodige “tools” en de vaardigheden om het probleem te signaleren en te “willen” remediëren, m.a.w. zorg op maat. Het kind kunnen en willen helpen op zijn/haar niveau en met het nodige ondersteunde materiaal en leerstof.

Om de bovengenoemde uit te kunnen voeren moet de leerkracht de volgende kennis, vaardigheden en de juiste houding bezitten:

1. Het rekenproces beheersen: vanaf de kleuter tot eind 6-deklas
2. Op de hoogte zijn van verschillende rekenmethoden met elk hun leerlijnen binnen de verschillende domeinen zodat binnen die domeinen de methoden elkaar kunnen aanvullen.
3. Beginsituatie van het kind op maat bepalen.
4. Verschillende soorten doelen kunnen formuleren
5. De nodige kennis bezitten en de juiste houding om een handelingsplan op te stellen, uitvoeren, evalueren en bijstellen.
6. Kennis hebben van verschillende soorten handelingsplannen en die toepassen bij het vak rekenen, rekening houdend met het individuele kind met zijn/haar capaciteiten.

Rekenen wordt pragmatisch aangeboden. Dit houdt in het leerjaar waar de stagiaires stagelopen, de leerstof van dat leerjaar aangeboden wordt.

Sinds een paar jaar zijn enkele scholen begonnen met nieuwe rekenmethoden zoals Pluspunt, Rekenrijk, De wereld in getallen, Wis en Reken en Alles telt. Dit betekent dat wij op het IPA hiermee rekening moeten houden en de didactiek van al deze methoden moeten aanbieden.

Eén ding staat vast en dat is **het rekenproces met de rekenvoorwaarden**. De rekenvoorwaarden die aangeboden worden in het kleuteronderwijs gelden voor alle rekenmethoden die gebruikt worden vanaf klas 1 of groep 3. Alle rekenmethoden werken naar het uniforme rekenproces maar via verschillende leerlijnen. Uiteindelijk monden ze allemaal uit bij dezelfde einddoelen van klas 6.

Tijdens deze colleges worden de leerlijnen en hun didactiek van klas 1 & 2 behandeld zover al deze methoden aanwezig zijn op het IPA.

Accent in deze module is de stagnaties en rekenproblemen die zich manifesteren bij de leerlingen binnen het rekenproces en het opstellen van een handelingsplan voor deze leerlingen met rekenproblemen. Via een handelingsplan kan een leerling individueel geholpen worden (hulp op maat).

Linkage:

Tijdens de IP-lessen wordt gewerkt aan gehele lesgeven van rekenen(lesplaning en uitvoering).

Module 1.1, 1.2, 1.3., 1.4.

Module 2.1,2.2, 2.3

Module 3.1

Praktijlink:

Ze lopen stage in klas 1 & 2, de leerstof van klas 1& 2 en van het kleuteronderwijs wordt uitgebreid behandeld:

1. het rekenproces vanaf het kleuteronderwijs tot en met klas 6
2. de rekenproblemen die voorkomen in het proces in klas 1 & 2
3. Handelingsplan maken voor een kind met een rekenprobleem binnen deze leerjaren.

Beginsituatie:

Studenten hebben in leerjaar 2 blok 1 het overzicht van de rekenlijn vanaf de het kleuteronderwijs.

Er wordt aandacht besteed aan de leerlijnen, leerstofbeheersing per leerjaar, doelen en de didactiek die gehanteerd dienen te worden. De rekengebieden klas 1 & 2 . Blok 2.3 wordt differentiatie als werkvorm binnen rekenen aangeboden zowel theorie als in de praktijk.

Op deze basis gaat ik verder met zowel didactiek van verschillende methoden, hantering van verschillende materialen, signaleren en remediëren van rekenproblemen en het lesontwerp.

Doelen:

Kennisdoelen

- De student heeft kennis van de verschillende nieuwe realistische methoden die op de scholen gebruikt worden
- De student heeft kennis van verschillend materialen die het rekenproces ondersteunen
- De student heeft kennis van het rekenproces en van de leerlijnen van de verschillen rekenmethoden die op de Arubaanse basisscholen worden gebruikt.
- De student heeft kennis van rekenproblemen binnen het rekenproces

Vaardigheidsdoelen

- de student is in staat om realistisch reken te vertalen in basisontwikkeling
- De student heeft kennis van differentiatievormen en kan deze toepassen
- De student is in staat om rekenproblemen te signaleren.
- Student heeft kennis van de modellen om een handelingsplan te kunnen opstellen.

Houdingsdoelen

- De student is in staat een handelingsplan uit te voeren
- De student kan de toets afnemen en het resultaat analyseren
- De student kan via foutenanalyse bepalen wat het rekenprobleem is bij het kind en kan overwegen of een handelingsplan voor dit kind opgesteld moet worden.

Inhoud:

- Orthodidactiek van de nieuwe methoden Pluspunt, Alles telt, Wis en reken, De wereld in getallen, Rekenrijk en Maatwerk (aanvullende rekenmethode voor klas 2)
- Rekenproblemen in klas 1 & 2
- Signaleren/remediëren en aanpak van rekenproblemen in klas 1 & 2
- Handelingsplan opstellen, uitvoeren en bijstellen

Werkvormen:

- Directe instructie en interactie instructie
- Werkcolleges

Evaluatie:

Opdracht: I

- Inleveren van een volledige handelingsplan, vrijdag in de evaluatieweek blok 2. De handelingsplan wordt uitgebreid behandeld gedurende de colleges.
- 100% aanwezigheid

Literatuur:

Bergmans, Carlijn e.a.(2001). *Wis en rekenen*. Baarn: Bekadidact

Erp, v. Jos (1996). *Rekenproblemen voorkomen*. Een grondslag voor de rekendidactiek. Groningen: Wolters-Noordhoff

Fijma, Niko (1998). *Op jou kan ik rekenen*. Assen: Van Gorum

Huitema, Sjoerd e.d. (2003). *De wereld in getallen* (rekenmethode). 's-Hertogenbosch: Malmberg

Groen, Jan e.d. (2001) *Pluspunt* (rekenmethode). 's-Hertogenbosch: Malmberg

Gofree, F. (1992). *Wiskunde & didactiek 1*. Groningen: Wolters-Noordhoff

Gofree, F. (1992). *Wiskunde & didactiek 2*. Groningen: Wolters-Noordhoff

Rekenen en Wiskunde 6-12

Titel van de module: Opstellen van een handelingsplan

Subtitel: Rekenen

Periode: III.2

Specialisatie: 6-12

Docent: Merviné Kock

Studiepunt: 1 = 40 uur

Contactuur: 7 bijeenkomsten van 1.5= 10.5

Bestuderen van literatuur: 16.5

Uitwerken lesopdracht: 3

Opdrachten: 10

Clausule: II.3 module voldoende/ Stage II.3 & II.4 voldoende

Inleiding:

Dit blok is een integratie van rekenen met orthopedagogiek. Rekenen wordt pragmatisch aangeboden. Dit houdt in het leerjaar waar de stagiaires stagelopen, de leerstof van dat leerjaar aangeboden wordt. In deze 2 blokken lopen de stagiaires stage in klas 5 & 6, dus de rekenstof van die leerjaren worden aangeboden, onderbouwt met praktische voorbeelden uit het veld, verschillende oplossingsstrategieën per domein, hantering van verschillende materialen enz.

Er wordt aandacht besteedt aan de eigenvaardigheid, didactisch en orthodidactische vaardigheden (diagnostisch onderwijzen) die nodig zijn om de bovenbouw stof over te dragen, verdieping van differentiatie, handelingsplan kunnen maken voor de individuele leerling en/of groep.

Om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren en om voor de leerlingen meer kansen te creëren om een stevige basis te ontwikkelen voor het voortgezet onderwijs, moet de toekomstige leerkracht kunnen differentiëren op het moment dat er een handelingsplan voor een leerling opgesteld wordt. Uitvoering van een handelingsplan kan alleen uitgevoerd worden via een differentiatie vorm.

Er worden verschillende differentiatie scenario's uitgelegd en die worden in de praktijk toegepast en/of geoefend in blpk 2.3. Een gedeelte hiervan gebeurt tijdens de IP-lessen.

Er wordt tijdens de stage voor een kind die rekenproblemen heeft, een handelingsplan opgesteld via het glootmodel die in 1.4 orthopedagogiek behandeld is. Dit is tevens het eindopdracht.

Linkage:

Tijdens de IP-lessen wordt gewerkt aan gehele lesgeven van rekenen(lesplaning en uitvoering).

Module 1.1, 1.2, 1.3., 1.4.

Module 2.1,2.2, 2.3

Module 3.1

Praktijklink:

Ze lopen stage in klas 5 & 6,

4. het rekenproces vanaf het kleuteronderwijs tot en met klas 6
5. de rekenproblemen die voorkomen in het proces in klas 5 & 6
6. Handelingsplan maken voor een kind met een rekenprobleem binnen deze leerjaren.

Beginsituatie:

In het eerste jaar is behandeld in 1.1, 1.2, 1.3 eigen rekenvaardigheden en in 1.4 Land van Okt”.

In blok 2.1 krijgen allebei de specialisaties didactiek van klas 1 & 2 en lopen stage in klas 1 & 2. In blok 2.2 worden de leerlijnen aangeboden en in 2.3 wordt differentiatie als werkvorm aangeboden. In 3.1 & 3.2 lopen de 4-8 stage in klas 1 & 2 en de 6-12 lopen stage in klas 5 & 6.

Doelen:

- De studenten zijn op de hoogte van de problemen die kunnen ontstaan bij breuken/ procenten/verhoudingen/decimale getallen.
- De studenten hebben kennis van orthodidactiek van rekenen
- De studenten kunnen rekenproblemen signaleren, diagnosticeren en begeleiden.
- De studenten kunnen leerlingen rekenproblemen begeleiden.
- De studenten kunnen een handelingsplan voor rekenen opstellen, uitvoeren en evalueren.

Inhoud:

- Orthodidactiek van het rekenonderwijs
- Diagnosticeren en remediëren
- Handelingsplan opstellen
- Begeleiden van leerlingen met rekenproblemen

Competenties:

De student kan diagnostisch onderwijzen in de bovenbouw van het basisonderwijs.

De student kan leerlingen met simpele rekenproblemen begeleiden.

De student kan kinderen met rekenproblemen signaleren en indien nodig individuele of groepshandelingsplan maken die haalbaar is voor haar/hem en de klas.

Werkvormen:

- Werkcolleges
- Discussievorm
- Directe instructie
- Interactieve instructie

Evaluatie:

- Inleveren van een volledig handelingsplan, vrijdag in de evaluatieweek blok 2. De handelingsplan wordt uitgebreid behandeld gedurende de colleges.
- 100% aanwezigheid

Literatuur:

Erp, v. J. (1996) Rekenproblemen voorkomen Wolters-Noordhoff
Gofree, F. (1992). *Wiskunde & didactiek 2*. Groningen: Wolters-Noordhoff
Gofree, F. (1992). *Wiskunde & didactiek 3*. Groningen: Wolters-Noordhoff

Beeldende Vorming

Modulo: “Programacion tematico di Arte Visual”

Periodo: *inhaal van* III.1

Specialisacion: 4-8/6-12

Docente: Mirto Nicolaas, vervanger: Frans Lacle

Peso di estudio: 1 punto

Ora di estudio: 40 ora (7 encuentro)

Encuentronan: - 7 x 1,5 = 10,5

Tareanan semanal: - 7 x 4 = 28

Evaluacion: - = 1,5

Introduccion

Na final di e programa total di Arte Visual ta necesario pa e estudiante por compila tur loke ela siña durante su añanan di formacion como maestro riba e tereno aki. Ta importante pa pone henter e programa den un cuadro integra, pa asina e haña un sentido holistico pa e futuro maestro nobo. E modulo IV-2 ta un sintesis di e experiencia y habilidadnan creativo-didactico desaroya pa e alumno. Durante e periodo aki lo guia e alumno den creacion di un liña di siña basico pa Enseñansa Primario pa e materia Arte Visual.

Situacion inicial

E estudiante, pa medio di e modulonan I-2, I-4, II-1 y II-3, ta na altura di e funcion, contenido y metanan di e materia Arte Visual pa e specialisacionnan 4-8 y 6-12. E modulo aki anteriormente tabata un modulo den di tres aña. Restructuracion di modulonan a causa cu den di tres aña no tin ningun modulo di arte visual, loke ta forma un kiebra den e desaroyo di e estudiante.

Contenido

E modulo aki lo construi liñanan general pa crea un programa tematico pa educacion di arte visual pa tur e aña y edadnan di enseñansa primario (grupo 1 te cu 8) na Aruba, incluyendo:

- material y tecnicanan
- tareanan relevante
- dimensionnan di desaroyo humano (Priepeb)
- competencianan pa Arte (Priepeb)
- linkage tematico cu otro areanan y materianan

E resultadonan lo mester ta apto pa reproduccion y distribucion den enseñansa primario.

Linkage

E modulo aki lo tin un linkage cu e puntonan di salida di Priepeb y e “dimensionnan di desaroyo humano” y e competencianan specifico pa Arte, segun delinea den e documento “Educacion di Arte: Curriculo pa Enseñansa Primario Arubano” (Priepeb).

Tambe ta tene cuenta cu e rekisitonan di entrada pa e Ciclo Basico I, relaciona cu e materia CKV segun delinea pa SHA.

Linkage cu practica

Practica ta forma e base pa e contenido di e modulo aki. For di observacionnan den practica e estudiante ta siña tocante e realidad di e curriculum di arte visual den enseñansa primario. E estudiante ta mira cua gruponan ta haña cua lesnan, incluyendo estructura, tematica, material, tecnica, metanan, etc.

De facto, e falta di curriculum pa e materia aki den enseñansa, y e efecto dañino di esaki pa e desaroyo di e generacionnan escolar, lo ta e les mas importante cu e estudiante di IPA lo siña. E experiencia aki ta forma e base pa traha na e contenido di modulo IV-1.

Metanan

Metanan di conosemento

Na final di e modulo e estudiante:

1. sa cu un estructura curricular ta necesario pa duna arte visual cu rendimiento optimal pa e alumno
2. sa con pa crea un estructura curricular den teamwork
3. sa cua ta e contenidonan prioritario (segun necesidad di e alumno)

Metanan di habilidad

Creativo

Na final di e modulo e estudiante:

1. por estructura un contenido curricular cu tema, material, tecnica y forman di traha creativo na beneficio di desaroyo di habilidadnan creativo di e alumno

Tecnico

2. por estructura contenido di un curriculo di Arte visual pa Enseñansa Primario na un manera corecto y efectivo
3. por compila y estructura e material di tal forma cu e ta apto pa reproduccion y uso general den enseñansa primario.

Reflectivo

4. por refleha tocante tur aspectonan general y specifico di e curiculo pa evalua y adapta esaki unda cu mester.

Metanan di actitud

Na final di e modulo e estudiante:

3. Ta dispuesto pa considera positivamente e funcion personal y social di arte y di educacion di arte
4. Ta dispuesto pa haña y duna educacion di arte na manera positivo y optimal.
5. Ta realisa y ta sostene e necesidad pa estructuracion di educacion di Arte conhuntamente den ekiponan di scol.
6. Ta dispuesto pa comparti resultadonan di su trabou cu enseñansa en general.

Tareanan pa practica

Den practica e estudiante ta observa, investiga y registra curiculo of programanan di arte visual den enseñansa primario. E por conduci e investigacion sea den su grupo of den henter e scol.

Den caso cu falta un curiculo/programa, e estudiante, a base di entrevista, ta traha un compilacion di locual ta ofrese e alumnonan durante un aña den nan grupo specifico. Ta presenta e resultado di esaki durante un encuentro clasical.

Formanan di traha

- Recapitulacion di e programa total di Arte visual di IPA
- Tratamento clasical di e contenido
- Diferenciacion entre 4-8 / 6-12
- Planeamento y trahamento den subgruponan
- Observacion y investigacion den practica
- Estudio di literatura
- Compilacion y presentacion di e programanan tematico

Evaluacion

- 80% di atendencia
- Trahamento den subgruponan na nivel satisfactorio
- Presentacion di resultadonan na nivel satisfactorio

Literatura

- Schasfoort, Ben, 1999. "Beeldonderwijs en Didactiek", W-Noordhoff, Ned.
- Priepeb, 2002. "Educacion di Arte: Curiculo pa Enseñansa Primario Arubano"
- SHA, 2003. "Articultura" Curiculo di CKV pa Ciclo Basico I

Literatura diverso.